

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TMS/TFRS VE MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ
GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE KRİPTO PARALARIN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Pelin ÜSTÜNSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

© 2023 - Pelin ÜSTÜNSOY

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TMS/TFRS VE MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ
GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE KRİPTO PARALARIN
MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

ACCOUNTING OF CRYPTO CURRENCIES WITHIN THE
FRAMEWORK OF TMS/TFRS AND THE OPINIONS OF
ACCOUNTING PROFESSIONALS

Hazırlayan
Pelin ÜSTÜNSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Hatice Pınar KAYA

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Pelin Üstünsoy tarafından hazırlanan **“TMS/TFRS ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Görüşleri Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi”** adlı tez çalışması 21.06.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Doç. Dr. Hatice Pınar KAYA

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. İsmail ANASIZ

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Gül YEŞİLÇELEBİ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

21/06/2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21/06/2023

Pelin ÜSTÜNSOY

İmza

ÖZET

TMS/TFRS VE MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Pelin ÜSTÜNSOY

Danışman: Doç. Dr. Hatice Pınar KAYA

2023-xiii +76 Sayfa

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

JÜRİ

Doç. Dr. Hatice Pınar KAYA

Prof. Dr. İsmail ANASIZ

Doç. Dr. Gül YEŞİLÇELEBİ

Muhasebe alanında elde edilen verilerin güvenilir, doğru, gerçeğe uygun ve anlamlı olması gerekmektedir. Muhasebe verilerinin söz konusu niteliklere sahip olması açısından Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarına uyumlu şekilde oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda ekonomi alanında hızlı bir gelişme gösteren ve işletmelerin sahip olmaya başladığı kripto para ile ilgili işlemlerin muhasebe ve finansal raporlama standartları çerçevesinde muhasebeye ne şekilde aktarılması gerektiği hususu gündeme taşınmıştır.

Gelişen teknoloji ve ekonomi dünyasında Türkiye’de ve dünyada hızla bilinme düzeyi artan kripto paraların kullanımı sürekli artış gösterir duruma gelmiştir. Kripto para birimlerine yönelik yasal düzenlemeler her ülkede henüz mevcut değildir, fakat bu para birimleri genel olarak para kavramına bakış açısını değiştirecek bir potansiyele sahiptir. Bu durumda geleceğe yönelik kripto para birimlerinin yasal düzenlemeler çerçevesinde varlıklarını sürdürebilecekleri öngörülmektedir. Gün geçtikçe popülerliği artan kripto para birimleri bazı devletlerin bu konuda endişe duymasına yol açmıştır. Bunun sebebi, kripto para birimleri kullanılarak gerçekleştirilen işlemlerin nasıl muhasebeleştirileceğini belirlemenin güç olmasıdır. Günümüz itibarıyla Türkiye’de kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin yasal bir düzenleme de henüz bulunmamaktadır.

Bu araştırmanın amacı Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları ile muhasebe meslek mensuplarının görüşleri çerçevesinde kripto paraların nasıl muhasebeleştirilebileceğini tespit etmektir. Bu amaçla Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara ve kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik görüşleri anket ve görüşme yöntemleriyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Anketlerden elde edilen nicel verilerin analizi SPSS, görüşmelerden elde edilen nitel verilerin analizi ise MAXQDA programları kullanılarak yapılmış ve çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda kripto paraların resmi olarak kabul görmesi durumunda nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğine yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para, Muhasebe Meslek Mensupları, Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Raporlama Standartları.

ABSTRACT

ACCOUNTING OF CRYPTO CURRENCIES WITHIN THE FRAMEWORK OF TMS/TFRS AND THE OPINIONS OF ACCOUNTING PROFESSIONALS

MASTER'S THESIS

Prepared: Pelin ÜSTÜNSOY

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hatice Pınar KAYA

2023- xiii +79 pages

Kırşehir Ahi Evran University Graduate School Of Social Sciences

Business Administration Department

JURY

Assoc. Prof. Dr. Hatice Pınar KAYA

Prof. Dr. İsmail ANASIZ

Assoc. Prof. Dr. Gül YEŞİLÇELEBİ

The data obtained in the field of accounting should be reliable, accurate, truthful and meaningful. Turkish Accounting and Financial Reporting Standards, which are created in accordance with International Accounting and Financial Reporting Standards, are of great importance in terms of accounting data to have these qualifications. In recent years, the issue of how crypto money-related transactions, which have shown a rapid development in the field of economy and started to be owned by businesses, should be transferred to accounting within the framework of accounting and financial reporting standards has been brought to the agenda.

In the developing technology and economy world, the use of cryptocurrencies, whose level of recognition is increasing rapidly in Turkey and in the world, has become constantly increasing. Legal regulations for cryptocurrencies are not yet available in every country, but these currencies have the potential to change the perspective of money in general. In this case, it is predicted that future cryptocurrencies will be able to continue their existence within the framework of legal regulations. Cryptocurrencies, whose popularity is increasing day by day, have caused some states to worry about this issue. This is because it is difficult to determine how to account for transactions using cryptocurrencies. As of today, there is no legal regulation regarding the accounting of cryptocurrencies in Turkey yet.

The aim of this research is to determine how cryptocurrencies can be accounted within the framework of Turkish Accounting Standards and Turkish Financial Reporting Standards and the opinions of professional accountants. For this purpose, the opinions of accounting professionals operating in the provinces of Kayseri and Kırşehir on cryptocurrencies and the accounting of cryptocurrencies were tried to be determined by survey and interview methods. The analysis of the quantitative data obtained from the questionnaires was made using SPSS, and the analysis of the qualitative data obtained from the interviews was made using MAXQDA programs and various findings were reached. As a result of the research, evaluations on how cryptocurrencies should be accounted if they are officially accepted are included.

Keywords: *Cryptocurrency, Professional Accountants, Turkish Accounting Standards, Turkish Financial Reporting Standards.*

ÖNSÖZ

İnsanlar geçmişten günümüze para yerine geçebilecek birçok ödeme araçları kullanmışlardır. Değerli taş, gümüş, altın gibi madenler geçmişten bu zamana kadar paranın yerine ödeme aracı olarak kullanılmıştır. İnsanlar teknolojinin gelişmesiyle ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da daha hızlı ve güvenli yollar tercih etmektedirler. Bu aşamada alternatif para birimleri oluşmaya başlamıştır. Teknolojinin sağlamış olduğu olanaklarla blok zincir teknolojisi de hayatımızın dönüm noktası olma yolunda ilerlemektedir. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan blok zincir ağı ülkemizde de oldukça ilgi görmektedir. Bu teknolojik yapı kullanılarak oluşturulan birimler de kripto paralardır.

Kripto paraların hayatımıza girmesiyle ekonomi alanında farklı bakış açıları meydana gelmiştir. Birçok insan bir merkeze bağlı kalmadan bağımsız bir şekilde işlemlerini yönetebildiği bir ağı tercih etmektedir. Kripto paralara yönelik her ülke kendine göre bazı düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Türkiye’de kripto paraların yasal kullanımı konusunda herhangi bir düzenleme mevcut değildir.

Bu çalışmada kripto paraların yasal olarak kabul görmesi durumunda muhasebeleştirilme sürecinin nasıl olacağı, kripto paraların muhasebeleştirilmesi halinde Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının görüşlerinin ne şekilde olduğu, düşünce ve önerileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimleriyle desteğini esirgemeyen, her zor anımda beni ısrarla tez çalışmama teşvik eden, tez dönemi boyunca ihtiyaç duyduğum her anda yardımlarını gösteren saygı değer danışman hocam sayın Doç. Dr. Hatice Pınar KAYA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bütün eğitim öğretim hayatı boyunca desteğini üzerimden eksik etmeyen, emeklerini asla esirgemeyen başta değerli annem Rahime MEŞE’ye, kıymetli babam Adnan MEŞE’ye sonsuz sevgilerimi sunarım. En önemlisi lisansüstü eğitim almam konusunda beni cesaretlendiren ve bu konuda emeğini, desteğini her daim gösteren, her anımda yanımda olan değerli eşim Yusuf ÜSTÜNSOY’ a sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar.....	xi
ŞEKİLLER	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	3
1. KRİPTO PARALARA GENEL BAKIŞ	3
1.1. Kripto Paranın Tanımı	3
1.2. Kripto Paranın Tarihçesi.....	3
1.3. Blok Zinciri (Blokchain) Teknoloji Sistemi	5
1.3.1. Blok Zinciri Teknolojisi Yükselme Dönemi	6
1.3.2. Blok Zinciri Teknolojisi Çalışma Süreci	7
1.3.3. Blok Zinciri Teknolojisinin Sağladığı Faydalar	8
1.3.4. Blok Zinciri Teknolojisinin Kullanım Alanları	9
1.4. Kripto Para Çeşitleri	11
1.4.1. Bitcoin (BTC)	12
1.4.2. Ethereum (ETH)	14
1.4.3. Ripple (XRP)	15
1.4.4. Bitcoin Cash (BCH)	16
1.4.5. Litecoin (LTC).....	16
1.4.6. Stellar.....	16
1.4.7. Diğer Altcoinler.....	17
1.5. Kripto Para Birimlerinin Geleneksel Para Birimlerinden Farkları.....	17
1.6. Kripto Paraların Avantaj ve Dezavantajları	18
1.7. Kripto Para Madenciliğinin Tanımı ve İşleyiş Süreci.....	19
1.7.1. Kripto Para Madenciliğinin Tanımı.....	19
1.7.2. Kripto Para Madenciliğinin İşleyiş Süreci	20
1.8. Kripto Paralara Diğer Ülkelerin ve Türkiye'nin Yaklaşımları	21

1.8.1. Kripto Paralara Diğer Ülkelerin Yaklaşımları.....	21
1.8.2. Kripto Paralara Türkiye'nin Yaklaşımı	23
BÖLÜM II	27
2. KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	27
2.1. Küresel Muhasebe Kurum ve Kuruluşları Tarafından Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine Yönelik Ortaya Konulan Yaklaşımlar	27
2.1.1. Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü'nün Yaklaşımı (AICPA).....	28
2.1.2. Fermanlı ve Kamudan Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği'nin Yaklaşımı (ACCA)	29
2.1.3. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun Yaklaşımı (IASB).....	29
2.1.4. Japon Muhasebe Standartları Kurulu'nun Yaklaşımı (ASBJ).....	30
2.1.5. Avusturalya Muhasebe Standartları Kurulu'nun Yaklaşımı (AASB)	30
2.2. TMS/TFRS Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi	31
2.2.1. TMS 7 “Nakit Akış Tablosu” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi	31
2.2.2. TMS 32 “Finansal Araçlar: Sunum” ve TFRS 9 “Finansal Araçlar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi	32
2.2.3. TMS 2 “Stoklar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi	33
2.2.4. TMS 38 “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi.....	34
2.2.5. TFRS 5 “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi	34
2.2.6. TMS 40 “Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi.....	35
2.3. Kripto Paraların Kullanım Amacına Göre Muhasebe Kayıtları	35
2.3.1. Madencilik Yaparak Kripto Para Üreten İşletmeler	36
2.3.2. Kripto Paraların Alım Satımını Gerçekleştiren İşletmeler	37
2.3.3. Kripto Paraları Tahsilat ve Ödeme Aracı Olarak Kullanan İşletmeler.....	38
2.3.4. Kripto Paraları Para Olarak Kullanan İşletmeler.....	40
2.3.5. Kripto Paraları Kısa Vadeli Yatırım Aracı Olarak Kullanan İşletmeler	41
2.3.6. Kripto Paraları Uzun Vadeli Olarak Kullanan İşletmeler	42
BÖLÜM III	46
3. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ	46
3.1. Araştırmanın Problemi	46
3.2. Literatür Özeti	46

3.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	48
3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	49
3.5. Araştırmanın Veri Toplama Aracı	50
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	51
3.7. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	51
3.8. Araştırmanın Bulguları.....	52
3.8.1. Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Demografik Bulgular.....	52
3.8.2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralarla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular (Kayseri).....	53
3.8.3. Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralarla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular (Kırşehir)	56
3.8.4. Katılımcıların Demografik Özelliklerine ve Alt boyutlarına İlişkin Açıklayıcı İstatistikler.....	58
3.8.5. Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine Yönelik Nitel Araştırma Bulguları	61
SONUÇ VE ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA.....	69
EKLER	74

TABLÖLAR

Tablo 1.1. En Değerli 10 Kripto Para Birimi.....	12
Tablo 1.2. Kripto Para Birimlerinin Geleneksel Paralardan Farkı	17
Tablo 1.3. Türkiye’de Bitcoin ile Ödeme Kabul Eden İşletmeler	26
Tablo 2.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Yorumlama Komitesinin Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi Konusundaki Karar Özeti	44
Tablo 3.1. Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Demografik Bulgular.....	52
Tablo 3.2. Kayseri İlinde Hizmet Veren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralara Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Dağılımları	54
Tablo 3.3. Kırşehir İlinde Hizmet Veren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralara Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Dağılımları	56
Tablo 3.4. Demografik Değişkenler ile Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	58

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Blok Zinciri Çalışma Prensibi	8
Şekil 1.2. Bitcoin İşlem Süreci	13
Şekil 3.1. Kripto Paraların Kullanımına Yönelik Yasal Düzenlemeye İlişkin Görüşler	63
Şekil 3.2. Kripto Paraların Güvenilirliğine İlişkin Görüşler	64
Şekil 3.3. Kripto Paraların Bilançoda Sınıflandırılmasına İlişkin Görüşler	65
Şekil 3.4. Kripto Paraların Varlık Grubuna İlişkin Görüşler.....	66

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SPK	Sermaye Piyasa Kurulu
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
TÜRMÖB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
SMMMO	Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası

GİRİŞ

Günümüzde internetin gelişmiş olması ödemelerin yapılmasında, ticarete ve para transferlerinde önemli ölçüde kolaylık sağlamıştır. Yapılan bu işlemler sonucunda fiziksel olarak para kullanma oranı azalmış ve yapılacak olan birçok işlem internet üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Gelişen teknoloji hayatımızın her alanında kullanılıyor olsa da paranın değişiminde ve transferinde kullanılacak olan yöntemler yetersiz düzeyde kalmakta, uygulanacak olan işlemler için daha fazla maliyete katlanılmak zorunda kalmaktadır. Bu durumda para transferlerinin en kısa sürede ve düşük maliyetle gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların günümüz teknolojisi düşünüldüğünde çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Teknoloji dünyasında meydana gelen gelişmeler insanları sistem açısından farklı alternatifler üretmeye sevk etmiştir. İnsanların hayatına girmesiyle birlikte yeni bir dönemin başladığını gösteren kripto para birimleri, fiziki bir para değil madenciler aracılığıyla ortaya çıkarılan sanal, diğer bir ifade ile dijital paradır. Kripto para birimlerinin sağladığı en büyük avantaj araçları ortadan kaldırarak para ile ilgili kontrolleri direk kişinin kendisine verebiliyor olmasıdır. Kripto para birimleri ile ilgili yapılan işlemler belirli bir merkezi sisteme bağlı değildir. Günümüzde bu işlemler blok zinciri teknolojisi sistemi ile güvenli bir şekilde yapılabilmektedir. Bu sistem sayesinde kişiler yatırımlarını ve transferlerini merkezi bir güce ihtiyaç duymadan hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmektedir.

Yapılan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kripto para nedir, tarihsel süreci nasıl oluşmuştur, blok zinciri teknoloji süreci nasıl bir işleyiş göstermektedir, kripto para çeşitleri nelerdir, kripto paranın dünyada ve Türkiye’de kullanımı nasıldır, sağlamış olduğu avantaj ve dezavantajları nelerdir sorularına yönelik bilgiler verilecektir. İkinci bölümde uluslararası muhasebe kurum ve kuruluşlarının kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik yaklaşımları ortaya konulacak, TMS/TFRS çerçevesinde kripto paraların muhasebeleştirilmesi değerlendirilecek ve standartlar kapsamında işletmelerde kullanım amacına göre kripto para işlemlerinin muhasebe kayıtlarına yer verilecektir. Üçüncü bölümde kripto paraların işletmeler tarafından yasal olarak kullanılması durumunda muhasebeleştirilmesi açısından görüşlerinin belirlenmesi amacıyla İç Anadolu bölgesinde yer alan Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarına yönelik karma yöntemin uygulandığı bir araştırmaya yer verilecektir. Belirtilen illerde faaliyet gösteren belirli sayıdaki muhasebe meslek mensuplarına anket ve görüşme tekniği uygulanarak, veriler elde edilecektir. Sonuç bölümünde ise yapılan analiz

sonuçları değerlendirilerek, kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik açıklamalar yapılacaktır.

Bu tez çalışmasının amacı kripto paraların gelişim süreci, işleyişi ve özellikleriyle birlikte TMS/TFRS ışığında yapılan işlemlerin muhasebeleştirilmesi konusundaki belirsizlikleri gidermeye katkı sağlamaktır. Ayrıca kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesine yönelik muhasebe meslek mensuplarının görüşlerini araştırmaktır.

Kripto paranın resmi bir boyut kazanması halinde muhasebecilerin bu konu hakkındaki görüşlerinin önemli olduğu düşünülmüştür. Yapılan literatür taramasında muhasebe meslek mensuplarının kripto para işlemlerine yönelik görüşlerinin araştırılabilmesi için 2020 yılında Çetiner tarafından hazırlanmış olan ölçek bu çalışmada kullanılarak muhasebe meslek mensuplarına anket soruları yöneltilmiştir. Nicel araştırmanın yanı sıra çalışmada araştırma konusunun derinlemesine incelenmesini amaçlayan nitel araştırma yöntemi olan görüşme tekniği de kullanılmıştır. Özetle tez çalışmasında nicel ve nitel yöntemler bir arada karma şekilde kullanılmıştır.

Araştırmada ilk olarak muhasebe meslek mensuplarının kripto para farkındalıklarına, kripto paraya yönelik bakış açılarına ve kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla muhasebe meslek mensuplarına anket soruları yöneltilmiştir. Araştırmanın devamında ise belirli sayıdaki muhasebecilere yarı yapılandırılmış dört açık uçlu soru yönetilerek, nitel araştırma tekniklerinden olan görüşme tekniği uygulanıp, kripto para işlemlerinin nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulan veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği, derinlemesine araştırma yaparak sosyal gerçekliği ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yöntemdir.

Çalışmanın evrenini Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Anket soruları muhasebe meslek mensuplarına 2022 yılı Nisan ve Eylül ayları arasında yöneltilmiştir. Eş zamanlı olarak muhasebe meslek mensuplarının bir kısmı ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri anket uygulanan 380 katılımcı ile sınırlıdır.

Yapılan çalışmanın kripto para işlemlerinin, söz konusu işlemlerin yapılış amacına göre TMS/TRFS ve muhasebe meslek mensuplarının görüşleri çerçevesinde nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini ortaya koyması açısından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

BÖLÜM I

1. KRİPTO PARALARA GENEL BAKIŞ

1.1. Kripto Paranın Tanımı

Kripto paranın tanımına bakıldığında “crypto” ve “currency” ifadelerinin Türkçe karşılığı olan “kripto” ve “para” kelimelerinin biraraya gelmesiyle oluşan şifreli para anlamına gelmektedir. Kripto para birimi dijital teknoloji aracılığıyla kullanımı olan ve merkezi bir denetime bağlı olmayan sanal para birimlerini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle kripto para, kriptoloji olarak adlandırılan verilerin belirli bir sisteme göre şifrelenerek güvenli bir ortam aracılığıyla bu verilerin ortaya çıkarılarak anlaşılabilir bir şekle dönüştürülmesini sağlayan para birimi olarak da tanımlanabilir (Çetiner, 2020: 3).

Kripto para birimleri fiziksel paraya dönüştürülemeyen ve elle tutulamayan para birimleridir. En çok bilinen para birimi Bitcoin’dir. Bunun yanısıra Ethereum, Ripple, Litecoin ve daha birçok çeşit kripto para birimi mevcuttur. Bu kripto paralar, dünya genelinde geçerli olmayan ve belirli yasal çerçevede kabul edilen para birimleridir. Diğer kripto para birimlerinin bilinirlik düzeyi artmış olsa da Bitcoin’in bu konudaki üstünlüğünü yitmesi noktasında zayıf kalmaktadır. Çünkü dünya çapında birçok şirket kripto para ile ödeme almakta ve zaman geçtikçe de bu şirketlerin sayısı artmaktadır. Örneğin, Playstation şirketi günümüzde kripto para ile ödeme almaktadır. Kripto para biriminin temeli blok zinciri sistemine dayanır. Kişilerin yaptığı her türlü işlem, hesaplarında bulunan tutarlar bir veri tabanı şeklinde kayıt altına alınır. Aslında bakıldığında sistem bankacılık sistemi esasına dayanır. Şahısların hesapları belirli rakamlar verilerek oluşturulur. Bu oluşturulan hesap numaraları ile başka hesaplara transfer işlemi gerçekleştirilebilir. Burada fiziksel anlamda bir farklılık yoktur. Kayıt altına alınmış olan sadece bilgidir. Kripto paraları kullanım aşamasında rastgele seçilmiş olan sayı ve harflerle görülen bir ortak anahtar ve bir de şahsa özel anahtar olmalıdır. Bu özel anahtar bilgileri gizli bir şekilde muhafaza edilmelidir ve kimseyle paylaşılmamalıdır. Güvenli bir yerde ve yazılı olarak tutulmalıdır. Özel anahtar bilgileri kaybedildiği durumlarda anahtar üzerinde bulunan tüm yetkilerde kaybedilir (Uysal, 2019: 3).

1.2. Kripto Paranın Tarihçesi

Geçmişten günümüze doğru bakıldığında para, satıcılar tarafından genel kabul görmüş hizmetlerin ve malların değiş tokuş yapılması işlemini sağlayan bir araç olarak nitelendirilmiştir. Nesne varlığının olmadığı dönemlerde kişiler herhangi bir mal veya

hizmetten faydalanabilmek adına aynı değerde başka bir mal veya hizmet takası yoluyla alışveriş işlemini gerçekleştirerek, bu işlemin ortak nesne yapısının günümüze kadar gelmesine katkı sağlamışlardır. İlk dönemlerde kıymetli olmayan metal paralar kullanılmış, daha sonra yasal ve devlet gücü olarak kabul edilen yazılı değerde “itibari para” oluşturulmuştur. Son olarak da paranın yeni şekli de diyebileceğimiz “kripto para birimleri” oluşturulmuş ve üzerinde çalışmalar hala devam etmektedir. Bu süreçte en etkili olan durum ise internet dünyasının hayatımızda hızla ilerlemeye sahip olması ve teknolojik ağı kullanılma düzeyinin yüksek olmasıdır (Uysal, 2019: 4).

Son altı yıl içerisinde oldukça ilgi gören kripto para birimlerinin, her bireye aynı anda sunulma özelliği ve sürekli değişkenlik gösteren yapısı ile ortaya çıkış süreci oldukça önemlidir. Bitcoin herkes tarafından bilindiği üzere, kripto paraların en popüler olanıdır. Fakat Bitcoin’in ortaya çıkma sürecinden önceki dönemlere bakıldığında sanal paraya yönelik birtakım çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir. Bitcoin’in ortaya çıkmasına öncülük eden ilk kripto para birimleri B-Money ve BitGold para birimleridir (Çetiner, 2020: 5).

B-Money hakkında 1998 yılında bilim adamı WeiDai bir makale çalışmasında toplumların dijital para kullanmasının neden gerekli olduğunu açıklamıştır. Bu makalede dijital para birimlerinin geliştirilmesindeki amacın, finansal tehditlere bağlı şiddetin ortaya çıkmasını ve kanunlara aykırı davranışların en aza inmesini ve hatta yok edilmesini sağlamak olduğu belirtilmiştir. BitGold ise B-Money’den tamamen ayrı bir şekilde oluşturulmuş, 2005 yılında bilim adamı Nick Szabo ile geliştirilmiş bir kripto para birimidir. BitGold’un gelişme aşamasında günümüzde sürekli duyduğumuz “madencilik” ((mining) kelimesi ortaya çıkmıştır. Kriptoloji ve madencilik sistemini biraraya getirerek yedi aşamalı bir sistemin temelini BitGold oluşturmuştur. Bu da aynı zamanda Bitcoin’in blok zinciri teknoloji sisteminin temelini oluşturmaktadır (Çetiner, 2020: 6).

ABD’de Mortgage krizinin başlamasıyla finans dünyasına olan güven azalmıştır. Bu süreçte kripto paranın ortaya çıkmasına yönelik çalışmalara başlanılmıştır. Krizden kısa bir süre sonra Satoshi Nakamoto adıyla bilinen kişi veya grup tarafından makale yayımlanmış ve bu makalede sistemin işleyiş yapısı ile Bitcoin hakkında genel olarak bilgi verilmiştir. Makalede bahsedilen sistemde anlaşılır, şeffaf, güvenilir, merkezi olmayan ve içlerine dahil edilen kişiler tarafından kontrol edilebilen, kişiden kişiye işlem gerçekleştiren bir sistem olarak açıklama yapılmıştır. Bu sistem kriptoloji kavramı ile ilgilenen birçok insanın dikkatini çekmiş ve birkaç şahsın desteği ile ilk kaynak kodu alınarak Bitcoin’in başlangıcı ilan edilmiştir. Bu kodun alınmasında Hal Finney adlı oyun geliştiricisinin çok önemli

katkıları olmuştur. Finney ve diğer sistem geliştiricileri sayesinde sistem daha fazla destek görmüştür. 2010 yılında bazı tüccarlar tarafından Bitcoin ödeme aracı olarak kabul görmeye başlamıştır. 2012 yılında Bitcoin'e en büyük yatırımları yapan girişimciler olmuştur. Ticaret amaçlı bir pazar olan web sitesi açılmıştır. Bu site kripto para birimleri ve Bitcoin'in takip edilmeyen yapısından yararlanarak Bitcoin'in ideal para birimi haline gelmesini sağlamıştır (Uysal, 2019: 6).

2013 yılına bakıldığında Bitcoin'in fiyatı önce artış göstermiş sonra yavaş yavaş geri düşüşe geçmiştir. Fakat bu kaybedilen değer uzun bir süreden sonra tekrar başlangıç seviyesine ulaşmıştır. Dijital paranın piyasada değer görmesi 2014 yılında çeşitli sorunları da ortaya çıkarmıştır. Mesela, dünya çapında işlem gören Mt. Gox Bitcoin işlem platformu etkisiz kalarak, 850.000 Bitcoin yok olmuş ve bu Bitcoin'leri sistemden sahipleri hala alamamıştır. Bu yatırımcılara sistemin neden etkisiz kaldığı ile ilgili net bir açıklama da yapılamamıştır (Çetiner, 2020: 6).

2016 yılında Ethereum platformu ortaya çıkmıştır. Blok zinciri teknoloji sistemi ile uygulamalar ve akıllı sözleşmeler geliştirilmiştir. Her ne kadar bu sistemler piyasanın gelişmesine yönelik amaçlar taşıyor olsa da dijital para birimlerinin işlevlerinde denetleyici mekanizmanın olmaması bu sistemin farklı amaçlar için kullanılmasına da sebep olmuştur. Dijital para kullanımı sanal dolandırıcılığı artırmıştır. Üstelik uyuşturucu ticaretinde bir araç olarak bile kullanılmaya başlanmıştır. Bu sebepten dolayı Çin, dijital para işlemlerini yakından takibe almıştır (Çetiner, 2020: 7).

2017 yılından itibaren Bitcoin kullanımı artarak, Citibank, BNP Paribas, Barclays gibi bankalar dijital para birimleri üzerine sistemler geliştirmişlerdir. Aynı zamanda finans teknoloji şirketleri de farklı kayıt zincirleme tekniklerini geliştirerek bu sisteme katkı sağlamışlardır (Pehlivan, 2020: 17).

1.3. Blok Zinciri (Blockchain) Teknoloji Sistemi

Kripto paraların altyapı sistemini blok zinciri teknolojisi oluşturmaktadır. Blok zinciri, kripto para biriminden sonra en sık kullanılan kelime haline gelmiştir. Blok zinciri, Bitcoin işlemlerinin yapılarak kayıt altında tutulan, birbirine eklendikçe daha çok büyüyen bir bloklar topluluğudur. Bu bloklar zincire kronolojik bir sistemle ve doğrusal bir şekilde eklenmektedir (Üzer, 2017: 31).

Blok zinciri teknolojisinde oldukça geniş kullanım alanlarına sahip olan birim Bitcoin'dir. Yeni uluslararası para birimi özelliğini alan Bitcoin dijital para birimidir. Blok

zinciri, varolan bilginin herhangi bir yere bağı olmaksızın şeffaf bir şekilde paylaşılması ve ulaşılabilir hale getirilmesidir. Blok zinciri teknolojisinde Bitcoin ve Ethereum gibi sanal para birimlerinin sadece bu teknolojinin altyapısını oluşturduğu düşünülür. Fakat bu teknolojinin sağlamış olduğu faydalar çok daha fazla farklılıklar gösterir. Blok zincirinin rağbet görmesinin sebebi, verimli olarak güvenli bir şekilde alana dağıtma işlemi yaparken aynı zamanda bir merkeze bağı hareket edilmemesindendir. Blok zinciri teknolojisi yeni bir teknoloji ağı olarak, verilerin alışveriş sürecinde birtakım varlıkların transferlerinin de yapılmasını sağlayarak oluşmuş olan şifreli kayıt defteri olarak adlandırılabilir (Pehlivan, 2020: 8).

Merkezi bir denetime tabi olmayan blok zinciri üzerinden işlemler, üçüncü bir şahsa ihtiyaç duyulmaksızın kişiler arasında P2P (Peer to Peer) sistemi ile oluşturulmaktadır. Otokontrol sistemi denilen ağ tarafından güvenlik sağlanır. İlgili ağ üzerinde yapılmış olan her türlü işlem kaydedilerek, ağ içerisine dahil olan tüm bilgisayarlar bu işlemleri doğrulamaktadır. İşlemlerde bir değişiklik yapılmak istenirse tüm ağ üzerinden onay gerekmektedir, dolayısıyla bu işlemleri kötüye kullanabilme ihtimali olan art niyetli bireyler tarafından transfer tutarının ve alıcı olan şahsın cüzdan adresi şeklinde önemli bilgileri içeren işlemlerin sonradan değiştirilme ihtimali yoktur (Pehlivan, 2020: 9).

1.3.1. Blok Zinciri Teknolojisi Yükselme Dönemi

Geçmişten günümüze yaşanan ekonomik krizler göstermektedir ki, Bitcoin ve blok zinciri teknolojisi üretici ve tüketiciler için alternatif bir birim olarak ortaya çıkmıştır. Blok zinciri teknolojisi son dönemlerde oldukça ilgi odağı haline gelmiş ve bu konuda başarılı da olmuştur. Sağlanan bu başarı sadece yaşanan küresel krizler sonucu değil aynı zamanda Bitcoin'in çalışma sisteminde kullanıcı olan kişilerin bilgilerinin gizli tutulması ve anonim şeklinde işlemlerin gerçekleşiyor olmasıdır. Bu nedenle yapılan para transferleri ve yasa dışı sağlanan gelirler için uluslararası düzeyde değer transferleri şeklindeki sisteme çevrilmiştir (Pehlivan, 2020: 9).

Blok zinciri teknolojisi son dönemlerde merkezi denetim sistemine bağı olmadan bireylere ve kurumlara herhangi bir kimlik denetimi olmaksızın farklı bir düzeyde uluslararası güvenli ve seri bir sistem ortaya koymayı başarmış ve kendini böylelikle ispatlamıştır.

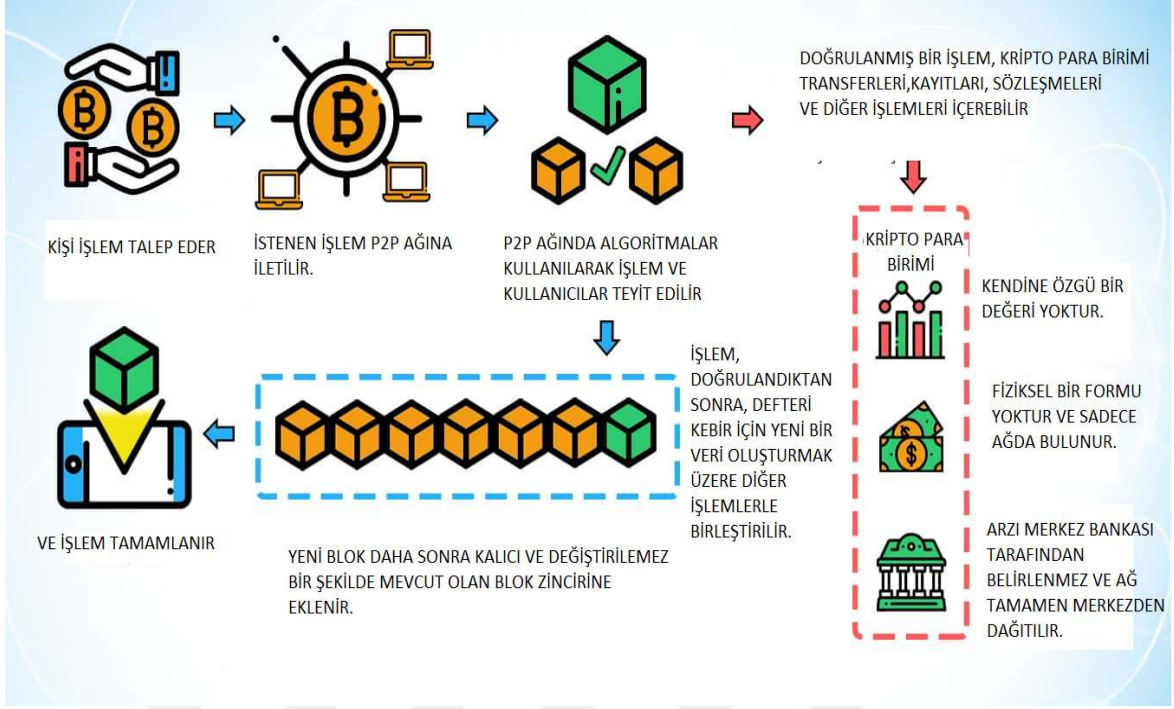
1.3.2. Blok Zinciri Teknolojisi Çalışma Süreci

Blok zinciri teknolojisi yapılan işlemlerin tek bir sayfa şeklinde aktarılması mantığını yıkararak blok şeklinde yerleştirme sistemini teknolojik olarak entegre eden bir veri tabanıdır. Her bir blok kendi içerisinde imzalı şifreleme yöntemi ile bir sonraki bloğa zincirlenmektedir. Bu oluşan blok zincirlerinin birbirine eklenmesiyle de Dağıtık Defteri Kebir oluşmaktadır. Bu blok zincirleme, bünyesinde gerekli izinlere sahip olan herkes tarafından doğrulanabilir ve paylaşılabilir şekildedir (Üzer, 2017: 24).

Bitcoin blok zinciri teknolojisinde, her bir sayfa Bitcoin kripto birimi ile yapılan on dakikaya yakın işlemlerin kaydedildiği fiziki bir defter olarak nitelendirilebilir. Burada her bir sayfa işlem yapılarak dolma noktasına geldiğinde zaman odaklı benzersiz olan yeni belirlenmiş bir seri numarası ile imzalanarak deftere geçirilmiş olur. Bu sistemde sayfalar blokları temsil ederken seri numaraları da bloklar arasındaki koordineyi sağlar. Düzenli bir şekilde sayfalarla blok zinciri oluşturmak adına seri numaraları sayfa üzerinde yapılan işlemlerin ürünü olarak birbirine kilitlenmeyi ifade eder. Bu durum sayfaların değiştirilme ihtimalini ortadan kaldırır, bir sonraki sayfaya geçildiği zaman seri numarasının da değişmesini gerektirir, dolayısıyla sayfalar arası ilişki kurulması imkânsız hale gelir. Bu defterdeki işlemlerde değişiklik yapabilmek için yapılan işlemlerden sonraki bütün sayfaları çıkarmak ve yeni işlemlerle doldurmak, yeni seri numaraları belirlemek ve bu bütün sayfaları da deftere tekrar yapıştırmak gerekir. Normal şartlar altında bu işlemlerin tek bir kişi tarafından yapılabilmesi imkansızdır. Çünkü tek bir kişinin gösterebileceği çabanın üzerinde bir çaba gerektirir. Dolayısıyla bu durum sistemin güvenli olduğunu ortaya koymaktadır (Pehlivan, 2020: 10).

Blok zinciri teknolojisi kriptografi olarak adlandırılan sisteme bağlı olarak bir oluşturulma süreci olan veri tabanı bloğundan oluşmaktadır. Sistem üçüncü şahıslara ihtiyaç duymadan kişiler arası işlemlerin yapılabilceği bir teknoloji sunar. Burada herkes yapılan bütün işlemleri görebilir. Bütün sanal paralar oluşturuldukları andan itibaren izlenebilmekte ve yapılan her işlemin geçmişinin eksiksiz ve sıkıntısız olması sanal paraların geçerliliğini sağlamaktadır. Aynı zamanda geriye dönük şeffaflık sağlar. Geçerliliği olan birtakım kayıtların değiştirilme ihtimalini ortadan kaldırır. Dolayısıyla bu teknoloji sistemi, düşük maliyetli işlemler sağlayarak, yönetime olan ihtiyacı da ortadan kaldırmaktadır (Ünal ve Uluyol, 2020: 170).

Blok zinciri teknolojisinin çalışma mantığı Şekil 1.1 de gösterilmiştir.

Şekil 1.1. Blok Zinciri Çalışma Prensipleri Kaynak: (<https://blockgeeks.com/guides/what-is-blockchain-technology> Erişim Tarihi 31.03.2021)

1.3.3. Blok Zinciri Teknolojisinin Sağladığı Faydalar

Blok zinciri teknolojisinin sağlamış olduğu birtakım faydalar bulunmaktadır. Bu faydalardan başlıcaları şeffaf, güvenilir, ulaşılabilir, değişmez, geri alınamaz ve dijital olmasıdır.

Şeffaf olması: Bu sistemde işlemler katılımcı olan herkes tarafından görülebilir niteliktedir. Bu durum güvenilirlik ve denetim noktasında kolaylık sağlar.

Güvenilir ve ulaşılabilir olması: Yaygın bir kitle tarafından kullanıldığı için oluşabilecek kesintilere ve saldırılara karşı oldukça direnç gösterecek şekilde oluşturulmuştur. Bu ağ içerisinde bulunan kullanıcılar işlemleri ile ilgili herhangi bir sorun olduğunda, ağdaki diğer kullanıcılar işlemlere devam edebilir, bu durum da blok zincirinin güvenlik ve kullanılabilirlik özelliğini korumaktadır.

Değişmez ve geri alınamaz olması: Kripto varlıklar kötü niyetli kullanıcılar tarafından değiştirilme ihtimaline karşılık korumalıdır. Kayıtların güvenilirliğini artıracak şekilde, idari anlamda süreçlerin daha kolay hale getirilmesi adına işlemleri geri alınamaz bir şekilde yapmak bu sistem ile mümkündür. Dolayısıyla işlemlerin geri alınamaz bir şekilde yürütülmesi doğruluk oranını katlayarak aynı zamanda değişme ihtimalini de ortadan kaldırıp işlemlerin sürmesini sağlamaktadır.

Dijital olması: Tüm bilgi ve belgeler sınırlandırılabilir, şifrelenebilir ve defter kaydı şeklinde gösterilebilir. Blok zinciri teknolojisinin şu ana kadar uygulanmış olan birçok sistemden çok daha ileri düzeyde bir uygulama alanı bulan teknoloji sistemi olduğu söylenebilir (Pehlivan, 2020: 12).

Dijital teknoloji dünyasında oldukça iyi gelişme gösteren blok zinciri teknolojisi üçüncü şahısları araya sokmadan, işletmelerin işlemlerinin daha düşük maliyetle yapılmasını sağlayan bir sistemdir ve inovasyon alanında bir fırsat olarak görülmektedir. İşletmelerin bu teknolojinin rekabet avantajı yaratma fonksiyonunu da göz önünde bulundurarak sistemi ayrıntılı bir şekilde incelemesi gerekir. Zaman geçtikçe de blok zinciri teknolojisinin birçok sektörde etkisini oldukça artıracağı düşünülmektedir.

1.3.4. Blok Zinciri Teknolojisinin Kullanım Alanları

Blok zinciri teknolojisi Bitcoin ortaya çıkınca hak ettiği değeri görmeye başlamıştır. Blok zinciri sistemi sadece finansal çözümler için değil aynı zamanda pek çok farklı kullanım alanına hizmet etmektedir. Bu kullanım alanları şu başlıklar altında incelenebilir (Usta ve Doğantekin, 2017: 54):

➤ **Dijital Kimlik:** 2018 yılında Microsoft, blok zinciri sisteminde yer alan kimlik bilgilerinin merkezi bir yapıya bağlı olmaksızın işlemlerini başlattığını bildirmiştir. Merkezi bir yapıya bağlı olmadan kullanılan kimlik uygulaması sanal paralarla ve ödemelerle ilgisi olmayan tamamen blok zinciri teknolojisinde uygulanan bir yapıdır. Merkezi bir yapıya bağlı olmayan ve kimlik sistemlerini inceleyen Microsoft kontrol sahipliği, izinsiz erişim olanağı sınırlandırması sebebiyle blok zinciri teknolojisine yönelmiştir (Pehlivan, 2020: 12).

➤ **Müşteri Tanıma:** Birçok işletme için özellikle finansal kurumlar için müşteri kazanımı sağlamaya yönelik süreçte yasal olarak müşteri bilgilerinin toplanması zorunluluktur. Bu bilgiler müşteriye ait olan kimlik bilgilerinin ötesinde daha çok müşteri davranışlarının ve tercihlerinin belirlenebileceği bilgiler de olabilir. Her kurum diğerlerinden bağımsız bir şekilde bu süreci yürütmek ve bilgileri toplamakla yükümlüdür. Bu süreç de maliyetli ve verimsiz bilgi toplanmasına sebep olur. Blok zinciri teknolojisi sayesinde müşterilerin bilgilerine ihtiyaç duyulduğu anlarda kurumlara aktarımı sağlanarak değişikliğe fırsat vermeden eş zamanlı ve gerçek bilgi aktarımı sağlanabilir. Bu durum da düşük maliyetle verimli bilgi kazanımı sağlamaktadır (Usta ve Doğantekin, 2017: 55).

➤ **Küresel Ödeme Sistemleri:** Para transferlerinde bir ülkeden diğer bir ülkeye transfer işlemlerinin yapılması şahısların fazla sayıda olması sebebiyle zaman almakta ve

maliyeti yüksek olmaktadır. Blok zinciri uygulaması içerisinde bulunan dağıtık defter teknolojisi uygulamasıyla uluslararası ödemeler daha düşük maliyetle uygulanabilmektedir. İşlemlerin yapılma süresi kısalarak operasyonel anlamda işlem maliyeti azalır, karlar yükselmektedir (Kızıl ve diğerleri, 2019: 110).

➤ **Girişimler için Sermaye İhtiyacı Karşılama:** Genel itibariyle girişimler için sermaye ihtiyacının karşılanması değişik seviyedeki yatırımcılar ve fonlarla yaptıkları çeşitli anlaşmalar ile karşılanmaktadır. Blok zinciri teknolojisinin ortaya çıkması ile işletmeler herhangi bir aracı kuruma ihtiyaç duymadan kendilerinin yönetebileceği bir sisteme sahip olmuşlardır. Bu sistemde ilk olarak işletme amacına yönelik “token” üretir. Daha sonra bu tokenler satılarak sermaye ihtiyacı karşılanabilir. Bu sisteme de finansman alanında ICO (Initial Coin Offering) adı verilmiştir (Pehlivan, 2020: 13).

➤ **Bağış Toplama ve Yönetimi:** Son dönemlerde insanların hayır kurumlarına yapmış oldukları bağışların gizlilik açısından güven oluşturması sıkıntılı bir süreci beraberinde getirmektedir. Aracı kurumlarla birlikte yapılan bağışların kullanımı ciddi kesintilere ve uzun zamanda iletilmesine sebep olmaktadır. Blok zinciri uygulaması sayesinde daha şeffaf ve düşük maliyetli bir süreç oluşturmak mümkündür. Bağışçıların yapmış oldukları bağışların herkesin görebileceği platformda takibi sağlanarak, gerçekten hedefine ulaşması noktasında denetimin yapılabildiği güvenli bir sisteminin oluşturulması sağlanabilir (Usta ve Doğanekin, 2017: 56).

➤ **Kişiden Kişiye Kredi Uygulamaları:** Blok zinciri veri tabanı aracı kurumlar olmadan kişiler arası borç alıp verme işlemine olanak sağlamaktadır. Herhangi bir merkezi sisteme bağlı olmadan blok zinciri ağı kullanıcıları, borç veren ve borç alan kişi ile doğrudan iletişime geçerek kredi koşullarını kendilerinin belirlemiş oldukları işlemlerle gerçekleştirmektedirler (Kızıl ve diğerleri, 2019: 102).

➤ **Mikro Finans Hizmetleri:** Bankacılık hizmetlerine ulaşmanın zor olduğu koşullarda, çok az miktarda finansman ihtiyacının ortaya çıkması gibi durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu durumlarda blok zinciri teknolojisi finansman kredilerinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu sistemin sağlamış olduğu olanaklarla bölgesellikten daha da öte küresel bir ölçekte finans işlemleri gerçekleştirilebilir (Pehlivan, 2020: 14).

➤ **Şans ve Bahis Oyunları:** Blok zinciri uygulaması içerisinde yer alan akıllı sözleşmelerle birlikte matematiksel veriler aracılığıyla şans ve bahis oyunlarına yönelik

sistemler geliştirilebilmektedir. Böyle bir sistemin geliştirilmiş olması herhangi bir kurum tarafından gözetim işleminin yapılmasını da ortadan kaldırmış olmaktadır.

➤ **Sendikasyon Kredisi:** Şu anda sendikasyon kredi pazarı sürecine bakıldığında, kredi talebinde bulunan katılımcı olan kurumların incelenme sürecinde elle yürütülen birtakım işler, sistemler arasında meydana gelen iletişim eksikliği, aracı kurumların ortaya çıkarmış olduğu maliyetler gibi sürekli tekrar eden eylemlerin olması sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Burada blok zinciri teknolojisi ve akıllı sözleşme veri tabanlı uygulamalarla kredi talebinde bulunan işletmeye ait bilgiler, katılımcı olan kurumlar tarafından açık ve gerçek bir şekilde değerlendirilebilir. Akıllı sözleşmeler kapsamında seçim işlemleri otomatikleştirilip, aracı kurumların maliyet ve gecikmeleri en düşük hale getirilip, ihtiyaçları azaltılabilir (Usta ve Doğantekin, 2017: 59).

➤ **Otomatikleştirilmiş Uyum Mekanizması:** Birçok finansal kurum mevzuatlara uymak ve bununla ilgili bildirimleri yapmak zorundadır. Bu konu ile ilgili genellikle denetim firmalarını tercih etmektedirler. Bu denetleme sürecinde zaman, firma verimliliği ve maliyet açısından sıkıntılar gözlenmektedir. Blok zinciri uygulaması ile ulaşılması planlanan bilgilere firmaların kaynaklarını engellemeden, yapılacak olan denetimler için yazılımların otomatikleştirilmesini ve elle yapılan işlemlerin oluşturabileceği hata oranının en aza inmesini sağlayabilmektedir (Pehlivan, 2020: 15).

➤ **Telif Kayıt Sistemleri:** Blok zinciri teknoloji ağı içerisinde mutabakat sisteminin olması telif kayıtlarının oluşturulması ve bu sistemlerin kopyalanması halinde ne yapılması gerektiği konusunda çözümler sunar. Bu sistem sayesinde dijital teknoloji sürecinin en büyük sorunu haline gelen telif hakları içeriği bulunan birtakım verilerin gerçek sahiplerince teyit edilmesi sorunu ortadan kalkmış olacaktır (Usta ve Doğantekin, 2017: 59).

➤ **Hisse Senedi ve Borsa İşlemleri:** Blok zinciri teknolojisi sayesinde uygulanan işlemlerde hisse senedi veya menkul kıymetlerin hesapta bulunan para ile karşılıklı aynı anda transfer işlemleri gerçekleştirilebilecektir. Bu sistem sayesinde iki ayrı tür hesapta işlem gören para ve menkul kıymetlerle aynı ortamda ve aynı sistem üzerinden işlemler yapılabilecektir (Kızıl ve diğerleri, 2019: 116).

1.4. Kripto Para Çeşitleri

Herhangi bir merkezi kuruma bağlı olmadan işlemlerin yapılabilirdiği, güvenilir finansal sistemler kripto paraların temel amacını oluşturmaktadır. Bu kripto paraların kopyalanması ve çoğaltılması ihtimali mümkün olmadığından elde edilmesinde temel olarak

iki yol izlenebilmektedir. Bunlardan ilki belirlenmiş olan kur üzerinden kripto paraya çevrilmesi, diğeri ise veri madenciliği sistemi ile ellerinde bulunan parayı artırma yöntemidir (Sarıkaya, 2020: 13).

Nisan 2021 tarihi itibari ile en yüksek piyasa değerine sahip olan kripto para birimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1. En Değerli 10 Kripto Para Birimi (Kaynak: <https://coinmarketcap.com/tr/>, Erişim Tarihi: 10.04.2021)

Sıralama	İsim	Piyasa Değeri (TL)	Fiyat (TL)	Dolaşımdaki Arz
1	Bitcoin	8.297.562.949,946	442.397,46	18.693,393 BTC
2	Ethereum	2.463.717.368,709	21.192,48	115.651,802 ETH
3	BinanceCoin	695.719.662,918	4.468,04	153.432,897 BNB
4	XRP	496.899.007,545	10,78	45.404.028,640 XRP
5	Tether	417.454.966,341	8,20	50.926.243,338 USDT
6	Cardano	332.261.492,273	10,22	31.948.309,441 ADA
7	Dogecoin	322.067.006,598	2,76	129.375.926,748 DOGE
8	Polkadot	253.885.439,882	267.39	933.343,002 DOT
9	Uniswap	168.746.324,652	321.46	523.384,244 UNI
10	Litecoin	137.833.580,978	2.056,47	66.752,415 LTC

Tablo 1.1’de görüldüğü gibi piyasa değeri ve fiyatı en yüksek kripto para birimi Bitcoin’dir.

1.4.1. Bitcoin (BTC)

Bitcoin en çok tanınan ve bilinen bir kripto para birimidir. Bitcoin’in yaratıcısı olarak bilinen kişi veya gruplara verilen isim olarak belirtilen Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında “Bitcoin: Bir Eşler Arası Elektronik Nakit Sistemi” adlı bir makale yayımlanmıştır. 2009 yılında blok zinciri platformu, açık bir ağ olarak faaliyete girmiştir (Usta ve Doğanterkin, 2017: 64). Son yıllarda dünyada ve ülkemizde oldukça yüksek bir ilgiye sahip olan Bitcoin hızlı değer artışı göstermiştir. Bu platformda Bitcoin kripto para birimi ve bu sisteme katılan kişilerin Bitcoin adreslerinin olduğu dijital cüzdanları vardır. Bu para birimine sahip olabilmek için öncelikle cüzdan sahibi olunması gerekir. Bu işlem ücretsizdir ve kısa sürede basit bir şekilde oluşturularak adres sahibi olunur ve Bitcoin üzerinde yapılan işlemler bu adresler sayesinde yürütülür. Adresler şahısların kendi bilgisayarlarında, kâğıt

ortamında veya aracı olan internet sitelerinde tutulabilmektedir. Bitcoin ağında işlemler yapılırken cüzdandaki miktarları kaydeden ve herkese açık bir şekilde paylaşılan blok zinciri teknolojisi sayesinde her adım takip edilebilmektedir. Bir Bitcoin'in satılması işleminde eski sahibinin cüzdanında bulunan kripto adresten çıkış kaydı ile alıcının yeni oluşan adres kaydı 10 dakikalık bir süreç sonunda gerçekleşmektedir. Satıcının satışı yapıp transfer işlemi gerçekleştiği anda üzerindeki hakkı kalkmış bulunmaktadır. Bu işlemler herkes tarafından görülebilecek niteliğe sahiptir (Tanrıverdi ve diğerleri, 2019: 205). Şu anda piyasada 18,5 milyon adet Bitcoin dolaşımdadır. Toplam oluşturulabilecek Bitcoin miktarı 21 milyon ile sınırlıdır (<https://www.icrypex.com/>, Erişim Tarihi: 10.04.2021).

Blok zinciri teknolojisinin çalışma tekniğini anlatan bir Bitcoin örneği aşağıdaki gibidir (Pehlivan, 2020: 24):

Bir kullanıcı olan Yusuf, Bitcoin'i Ahmet adlı başka bir kullanıcıya göndermek istediğinde, gizli anahtarını kullanarak bir imza oluşturur. Daha sonra, Ahmet'in açık cüzdan adresine transfer edilmesi için talimat verir ve imzayı ekler. Ancak, bu işlemin gerçekten Yusuf tarafından yapıldığı, herkesle paylaşılmış olan anahtar ile doğrulanabilir. Bununla birlikte iki temel sorun ortaya çıkmaktadır:

- Yusuf'un elinde göndermek istediği kadar Bitcoin'i var mı?
- Yusuf elinde bulunan Bitcoin'i birden fazla gönderebilir ya da harcayabilir mi?

Bu aşamada da devreye blok zinciri yapısı girmektedir (Pehlivan, 2020: 25).

Şekil 1.2. Bitcoin İşlem Süreci

Blok zinciri teknolojisi, para transferlerinin göndericiden alıcıya aracısız şekilde ulaşmasını sağlayarak Bitcoin üzerindeki etkisini göstermektedir. Para gönderen ve alan kişilerin kimlik bilgilerinin veya diğer tanımlayıcı nitelikteki detayların bulunmaması, kullanıcıların anonimliğini koruyarak veri gizliliğini sağlamaktadır. P2P yapısı aracılığıyla yapılan tüm işlemlerin diğer uçlara bildirilmesi nedeniyle, tüm işlemlerin kaydedilmesi,

dijital olarak imzalanması ve bir kopyasının bulunması, kaydın güvenliğini sağlayarak blok zincirinin kayıt güvenliğini arttırmıştır.

Bitcoin içsel değerlerden yoksun olan bir birimdir. Bitcoin'in değeri tamamen arz ve talebe göre şekillenmektedir. Bir hükümetin geleneksel para birimlerinin aksine Bitcoin hiçbir hükümet tarafından oluşturulmamakta ya da desteklenmemektedir (Ekiz, 2019: 41).

Ödeme olarak Bitcoin kabul eden şirketler aşağıda sıralanmıştır (<https://bitcoinlerim.com/odeme-olarak-bitcoin-kabul-eden-sirketler-listesi/>, Erişim Tarihi: 10.04.2021):

Microsoft: Kullanıcılar Bitcoin ile içerik satın alabilirler.

Tigerdirect: Elektronik mağazası.

Subway: Taze yemek.

Steam: Masaüstü oyun platformu.

Zynga: Mobil oyun.

Reddit: Premium özellikleri Bitcoin ile satın alınabilir.

CheapAir.com: Otellerin seyahat rezervasyon sitesi, uçak bileti, araba kiralama.

OkCupid: Online arkadaşlık sitesi.

Wikipedia: Özgür ansiklopedi.

1.4.2. Ethereum (ETH)

Ethereum ilk bakıldığında “altcoin” gibi görünüyor olsa da diğer altcoinlere göre oldukça fazla yenilik barındıran bir sistemdir. Birçok blok zinciri yaklaşımları, Bitcoin platformuna yönelik çalışan birtakım yeni seçeneklerin sadece özel amaca yönelik çözüm sundukları ve yaratılacak olan her yeni protokolün yeni bir maliyet unsuru oluşturacağı gözlemlenmiştir. Vitalik Buter “*Bitcoin gerçek olan dünyanın ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak*” şeklinde ihtiyaç tanımlamaları yaparak 19 yaşındayken Ethereum sistemini tasarlamış ve bir seçenek olarak sunmuştur (Usta ve Doğanekin, 2017: 68).

Yenilikçi bir blok zinciri platformu sunan Ethereum, kendisine ait özel bir yazım dili kullanan ve merkezi olmayan protokollerin geliştirilmesine imkân sağlamaktadır. Bu oluşturulan ana işletim sistemi sayesinde bir tek blok zinciri üzerinden kabul edilmiş sözleşmeler kullanarak yüzlerce altcoin üretmek mümkün olabilecektir. Ethereum'un

Bitcoin'den sonra en büyük hacme sahip olan kripto para olması insanların Ethereum'u "Bitcoin Vol 2" şeklinde adlandırmasına neden olmuştur (Pehlivan, 2020: 26).

Ethereum'un alt yapısı Bitcoin ile aynı düzeydedir ve işlemler aynı mantık yapısı ile blok içerisinde tutulmaktadır. Bu şekilde olması hesapların yönetilmesi konusunda alan verimliliği, işlemlerin akışı aşamasında bakiye sorgulama ve hesaplar arası gerçekleştirilen transferlerde avantaj oluşturmaktadır.

Ethereum programlanabilir bir blok zinciri yapısına sahiptir. Ethereum ortaya çıkana kadar bu yapı üzerinde sadece kripto para transferi yapılması mümkünken Ethereum'un oluşması ile kullanıcılar para transferi yanında blok zinciri üzerinde uygulama yazabilecekleri bir sisteme sahip olmuştur (Pehlivan, 2020: 26).

Ethereum ağı yapısı, her makinenin Ethereum Virtual Machine (EVM) adı verilen bir sanal makine çalıştırmasına olanak tanır. Bu özel makine, üst düzey programlama dilleri ile yazılmıştır ve herhangi bir uygulamanın Ethereum üzerinde çalışmasını sağlar. Ethereum'un sağladığı dil özellikleri, "Turing Complete" olarak bilinmektedir. Bu özellik, Ethereum'da gözlemlenebilen her şeyin bir program olarak hazır hale getirilebileceği anlamına gelir. Bu programlar, "Akıllı Sözleşmeler" olarak adlandırılır (Usta ve Doğantekin, 2017: 69).

Blok zinciri sistemi üzerinde çalışan bir akıllı sözleşme, gerekli koşullar sağlandığında otomatik bir şekilde çalışabilen bilgisayar programı şekline dönüşür. Bu akıllı sözleşmeler blok zincirinde çalıştıkları için herhangi bir sahtecilik, sansür, aksama veya üçüncü şahıslar tarafından müdahale söz konusu olmadan tam bir şekilde programlanmış olarak çalışırlar.

1.4.3. Ripple (XRP)

2012 yılında piyasaya sürülen Ripple kripto para birimi, blok zinciri teknolojisi kullanmayarak diğer kripto para birimlerinden farklılaşmaktadır. Bu nedenle Ripple, neredeyse tamamen Bitcoin'den bağımsız bir yapıya sahiptir. Ripple sistemi, oluşturduğu işlemlerden kaynaklanan sistemik risklere karşı dirençli ve dağıtılmış bir yapıya sahiptir. Bu para birimi, kurucusu olan işletme tarafından piyasaya sürülmek istenen miktarlarda sunulur ve madencilik yoluyla, Bitcoin ve diğer kripto para birimleri gibi üretilmez (Karaçalı, 2019: 32).

Ripple günümüzde piyasadaki varlığını popüler bir ağ olarak sürdürmektedir. Dünya'da birçok banka kendi mutabakat altyapılarını incelemede bu sistemi kullanmaktadır.

Son yıllarda ilk beş kripto para ile piyasa kapitalizasyonu arasında tutarlı bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. Ripple işlem protokolü, iki kişi arasında aracı olmaksızın doğrudan ve anında para transferlerinin yapılmasına olanak sağlar. Bu durum geleneksel bankacılık sisteminde uygulanan ücretlendirme ve bekleme süresini geride bırakarak avro, dolar, altın dahil olmak üzere her türlü para birimi ile değiştirilebilir bir sisteme sahiptir. Bu sistemde güvenliği sağlamak adına ortak bir kayıt defteri oluşturularak işlem kayıtlarının sürekli karşılaştırıldığı bağımsız bir doğrulama sunucuları ağı oluşturulmuştur. Bu sunucular piyasa aktörleri ve bankalar da dahil herkese ait olabilir (Ekiz, 2019: 43).

1.4.4. Bitcoin Cash (BCH)

Bitcoin ve BCH birbirinden tamamen bağımsız ve oldukça farklı para birimleridir. 2017 yılında Bitcoin’de meydana gelen mecburi çatallaşma sonucu oluşturulmuştur. Bu dönemde Bitcoin’e sahip olan kişilerin ellerinde bulunan miktar kadar BCH sahibi olunabilmektedir. BCH’nin her bir blokta daha fazla işlemin gerçekleşmesi ve transfer işlemlerinin hızlı yapılabilmesi için 8 MB blok büyüklüğünde tasarımı yapılmıştır (Ekiz, 2019: 44).

1.4.5. Litecoin (LTC)

2011 yılında Chadie Lee tarafından geliştirilen Litecoin, 84 milyon coin limitine ulaşarak Bitcoin’in ilk alternatifleri arasında olmayı başarmıştır. Temeli Bitcoin’in yapısına dayanmasına rağmen farklılıklar taşımaktadır. Örneğin Litecoin scrypt algoritmasını uygularken, Bitcoin SHA-265 algoritmasını uygulamaktadır. Bitcoin’e oranla daha hızlı işlem yapılır ve işlem maliyeti daha düşüktür. Litecoin’de blok zinciri üzerinde işlem görmektedir. Litecoin’de kullanılan algoritma sebebiyle üretim maliyetleri daha fazladır (Karaçalı, 2019: 33).

1.4.6. Stellar

Stellar dağıtık ve açık kaynaklı bir ödeme sistemine sahiptir. Şu anda bulunan ödeme sistemleri, kuruluşları ve kullanıcıları biraraya getirerek finansal düzeyde dünyayı daha gelişmiş bir konuma getirmeyi hedeflemektedir. Ödeme sistemlerini ve insanları birbirine bağlayan bu sistemde Stellar bankaları bulunur. Burada işlemler oldukça hızlı, güvenilir ve düşük maliyet ile kullanıcılara sunulmaktadır (Uysal, 2019: 13).

1.4.7. Diğer Altcoinler

Altcoinler, Bitcoin ile geliştirilen teknolojiler kullanılarak oluşturulmuş kripto para birimleridir. Altcoin terimi, Bitcoin'den sonra geliştirilen ve ortaya çıkan kripto paraları ifade etmek için kullanılır ve "Alternative to Bitcoin" (Bitcoin'e alternatif) kısaltmasıdır. 2016 yılından bu yana, 4000'den fazla altcoin tanımlaması yapılmıştır ve internet sitelerinde "1 dakikada kendi altcoininizi oluşturun" başlıklarıyla karşılaşmak mümkündür. Altcoinler, Bitcoin ile ortaya çıkan fikirlerin geliştirilmiş versiyonlarıdır ve Bitcoin'in rakipleri olarak ortaya çıkmışlardır. Ancak, şu ana kadar hiçbiri Bitcoin kadar büyüyüp, genel kabul görme oranına ulaşamamıştır. Bitcoin'in yayılma alanı genişledikçe ve fiyatlarındaki oynaklık azaldıkça, spekülasyon olarak altcoinlerin kullanım oranı artabilir (Çarkacıoğlu, 2016: 54).

28 Nisan 2021 itibarıyla piyasada dolaşımda bulunan 9.478 kripto para birimi olmakla birlikte kripto para piyasasının toplam değeri yaklaşık 2,2 trilyon doları aşmış durumdadır. Bunun %49,5'ini Bitcoin, %14,7'sini Ethereum, %6,36'sını BinanceCoin ve geri kalanını diğer altcoinler oluşturmaktadır (<https://coinmarketcap.com/> Erişim Tarihi: 10.04.2021).

1.5. Kripto Para Birimlerinin Geleneksel Para Birimlerinden Farkları

İnsanlık tarihi boyunca para, değerli metaller, kaya gibi nesneler, takas ve banknotlar gibi birçok form almıştır. Paranın geldiği son nokta ise Bitcoin gibi merkezi olmayan dijital para birimleridir. Kripto para birimlerinin geleneksel para birimlerinden farkları Tablo 1.2'de sunulmuştur.

Tablo 1.2. Kripto Para Birimlerinin Geleneksel Paralardan Farkı (Kaynak: Cryptonews.com, Erişim Tarihi: 01.05.2021)

Geleneksel Para	Kripto Para
Devlet bireylerin paralarına yaptırım uygulama yetkisine sahiptir.	Kripto paralarda bu tarz bir müdahale söz konusu değildir.
Güvenilir merkezi bir aracıya ihtiyaç duyulmaktadır.	Kripto paralarda yapılan işlemler herhangi bir aracı olmadan gerçekleşmektedir.
İşlem hafızası geleneksel paralarda bulunmaz.	Kripto paralarda yapılan işlemler blok zincirine kaydedilmektedir.
Devletlerin alacakları kararlarla bankadaki paraların değerine etki etmesi söz konusudur.	Kripto paralarda dışarıdan para arzı gibi bir durum söz konusu olmadığı için enflasyon ve deflasyon gibi olayların ortaya çıkması söz konusu değildir.
Geleneksel paralarda yapılan işlemler geri alınabilir niteliktedir.	Kripto paralarda yapılmış olan işlemler geri alınamazlar.

1.6. Kripto Paraların Avantaj ve Dezavantajları

Ülkemizde ve tüm dünya üzerinde insan hayatını önemli ölçüde etkileyen sanal paraların kullanımı gün geçtikçe daha da artış göstermektedir. İnsanlar gelir elde etmek ve yatırım amacına yönelik olarak kripto para alım satım işlemlerini gerçekleştirmektedirler. Bu süreç oldukça önemlilik arz etmektedir. Amaca ulaşmak isterken var olan yatırımlardan da olmamak adına bazı noktaların iyi kavraması ve dikkatli olunması şarttır. Öncelikle kripto paraların avantajları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Çetinkaya, 2018: 18-20):

➤ Merkezi bir sisteme bağlı olarak çalışmadığı için denetim ve gözetim işlemlerinden bağımsız olarak çalışmakta ve kontrolü blok zinciri teknoloji sistemi ile gerçekleşmektedir.

➤ Sanal para piyasası devletler tarafından düzenlenmemekte olduğu için düzenleme imkânı da bulunmamaktadır.

➤ Kripto paraların herkes tarafından bilinen kurallarla sistemin kuruluş aşamasında belirlenmiş olan oranlarla üretimi sağlanmaktadır ve para arzı merkez bankasının tekelinde bulunmamaktadır.

➤ Kripto paraların değer kaybedip kazanma durumu tamamıyla kendi içlerindeki ağ trafiğine bağlıdır.

➤ Sistem kimlik bilgilerinin gizli tutulmasını sağlar.

➤ Kripto para sistemi maliyet açısından tasarruf edilmesini ve kaynakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlar.

➤ İşlemler çok kısa süre içerisinde gerçekleştirilebilmektedir.

Kripto paraların dezavantajları ise şunlardır:

➤ Kullanılan kripto paralar herhangi bir merkeze bağlı olmadığı için bireyin özgürce hareket edebilmesini sağlasa da bireyleri zarara uğratma ihtimali de vardır. Mesela anlık olarak değeri yükselen kripto paralar çok kısa süre içinde eski haline dönebilir hatta daha da altına düşebilir.

➤ Yüksek güvenlik sistemleri ile korunuyor olsa da çok ciddi bir saldırı ile tehdit altında kalırsa ve güvenlik sistemleri de bu noktada yetersiz olursa ciddi sorunlar yaşanır. Eğer altyapısı sağlam olmayan ve bilinmeyen bir platform kullanılıyorsa risk oranı daha da yükselecektir.

- Herhangi bir sorunla karşılaşılması durumunda kripto paralara ait yetkili bir kurum bulunmadığı için hukuki yollara başvurma gibi bir imkân söz konusu değildir.
- Ciddi anlamda değeri olan ve sahip olunan kripto paraların istenilen yerlerde istenilen şekilde kullanılamaması insanlara dezavantaj sağlar.
- Her ne kadar dünyada kullanımı oldukça yaygınlaşmış olsa da yasa dışı işlemlerde kullanılma oranı da artmış bulunmaktadır.

1.7. Kripto Para Madenciliğinin Tanımı ve İşleyiş Süreci

Her geçen gün kripto para dünyası gelişme göstermektedir. Bitcoin başta olmak üzere birçok altcoin kripto para birimlerine dahil edilmektedir. Bu kripto paralar üretilmesi gereken birimlerdir. Dolayısıyla “kripto para madenciliği” konusunu gündeme getirmektedir.

1.7.1. Kripto Para Madenciliğinin Tanımı

Kripto paraların üretilmesi sürecine madencilik adı verilmektedir. Kripto para madenciliği blok zinciri teknolojisinde sisteme yeni bloklar ekleme ve işlem onaylama sürecini ifade eder. Aynı zamanda işlemlerin doğruluğunu kanıtlamak şartıyla yeni bir blok eklemek adına karışık algoritma süreçleri boyunca bir ağda bulunan bloğun veya tek bir işlemin doğruluğunun yapılması adına gösterilen faaliyet olarak da tanımlanabilmektedir (Sarıkaya, 2020: 33).

İyi bir madencilik süreci için öncelikle doğru bir yazılım, uygun bir donanım ve bir Bitcoin cüzdanı gereklidir. İşlemlerin gerçekleştirilmesi için Bitcoin yazılımları ve donanımlarını kullanan düğümlere veya işlemcilere “madenci” denir. Kripto para madencileri, üretim sürecindeki işlemleri doğrular ve sistemi güvence altına alırlar. Elektrik enerjisi, madencilerin en önemli masraflarından biridir. Sistem, merkezi bir kuruma bağlı olmadan dağıtık bir ağ olarak çalışır ve gerçekleştirilen tüm ödemeler, kayıtlara anında yansarak başka kullanıcılara ulaşır. Bu kayıtlar, blok zinciri yapısında saklanır. Her blok, yüksek seviyede bir hash (sağlama) algoritması gerektiren işlemler yapar. Belirli bir oranda sıfır ile başlayan ifadenin bulunması istenir. İlk kullanıcıya, bu işlemi gerçekleştirebildiği için zaman içinde azalan Bitcoin ödülü verilir. Bu süreç sonucunda Bitcoin piyasaya sürülür ve yapılan işlemlerin kayıtları her kullanıcıya açık şekilde saklanır. Bu para yaratma sürecine “madencilik” adı verilir. (Uysal, 2019: 13).

Madenciliğin uygulanması sisteminde doğru olan şeyi ilk kez tespit etmek, mümkün olduğu kadar fazla kar hesaplamak, kripto para birimleri almak ve bir blok oluşturmak için rekabet yaratmak başlıca unsurlar arasında yer almaktadır.

1.7.2. Kripto Para Madenciliğinin İşleyiş Süreci

Kripto para madenciliği istenildiği zaman bireysel kullanıcılar tarafından da oluşturulabilir. Bu işlemin yapılabilmesi için birtakım yazılım ve donanımlara ihtiyaç vardır. En bilineni “mining” türü olan yüksek yatırımları bulunan kripto para platformlarında yatırım yaparak kardan pay elde etmektir. Yüksek performans isteyen kripto para madenciliği süreci aynı zamanda profesyonel işletmelerin ve kişilerin üstesinden gelebileceği süreci ifade eder. Bu platform kripto dünyasının incelikleri hakkında bilgi sahibi olan, bu sistemi yakından tanıyan ve zorlu süreci yönetebilen tecrübelilerin uğraş verdiği bir alandır. Kripto para madenciliğinin yapılabilmesi için yazılımlar, donanımlar ve cihazlar kullanılır. Bu teknik sistemin birbiri ile uyumlu olması zorunludur. Çok yüksek performansla çalıştıkları için özellikleri de yüksek olmak zorundadır (Pehlivan, 2020: 31).

Kripto para madenciliği süreci şu şekilde işlemektedir (Akiz, 2019: 31):

Kripto para birimlerini destekleyen blok zinciri teknolojisi her yapılan işlemin bir muhasebe defterini oluşturur. Her bir işleme blok adı verilir ve bu bloklarda matematik probleminin çözülmesi gereklidir. Blokların doğru olup olmadığını kontrol etmek için madencilerin onaylaması şarttır. Herhangi bir birey transfer yapmak için istekte bulunur. Bu istek “nobe” şeklinde adlandırılan bir ağa bağlı olan tüm bilgisayarlara gönderilir. Bu gönderilmiş olan doğrulama talebi, ağ sisteminde değerlendirilerek kullanıcının işlemi onaylanmaktadır. Bu işlemler sözleşmeler, kripto para, kayıtlar veya başka veriler içeriyor olabilir.

Bir işlem doğrulandığında, diğer işlemlerle birleştirilerek bir blok oluşturulur. Bu yeni blok, mevcut blok zincirine kalıcı olarak eklenir. Madencilerin en önemli risklerinden biri, %51 oranında üretim gücüne sahip olma sürecidir. Kötü niyetli kullanıcılar, eğer Bitcoin ağının işlemci gücünün %51’inden fazlasına sahip olursa, sistemi ele geçirmek kolay hale gelebilir. Ancak bu durumun gerçekleşmesi, kişiler ve hatta devletler için bile neredeyse imkansızdır (Akiz, 2019: 32).

1.8. Kripto Paralara Diğer Ülkelerin ve Türkiye'nin Yaklaşımları

Asya, Amerika, Avrupa ve Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere 74 ülke üzerinden yapılan araştırmalara göre %33 kripto para kullanımı ile Nijerya ilk sırada yer almaktadır. %21'lik kullanımı ile Vietnam ikinci sıradadır, %20'lik kullanımı ile Filipinler üçüncü sırada yer alırken %16'lık kripto para kullanımı ile Türkiye, dünya genelinde dördüncü sırada yer almaktadır (<https://shiftdelete.net>, Erişim tarihi: 30.04.2021).

Dünyada kripto para Bitcoin'i resmi para birimi olarak kabul eden ilk ülke El Salvador olmuştur. Yeni yasaya göre El Salvador'da Bitcoin'i kabul etmeyen işletmelere ceza uygulanması söz konusudur (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57415131> / Erişim Tarihi: 15.01.2022).

Dünya çapında bazı ülkelerde ve Türkiye'de kripto para kullanımına ve kripto paralara olan yaklaşımlara yönelik bilgilere aşağıdaki alt başlıklarda yer verilmiştir.

1.8.1. Kripto Paralara Diğer Ülkelerin Yaklaşımları

Kripto paralara yönelik dünya çapında çok farklı düzeylerde değerlendirmeler söz konusudur. Bu para birimlerine aşırı olumlu yaklaşımlar olduğu gibi aşırı derecede olumsuz yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu şekilde uç noktalarda zıtlıkların olması, kripto para dünyasının bazı konular hakkında netlik kazanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde kripto paraların; para mı, emtia mı, yoksa ne olduğu konusunda henüz fikir birliğine varılamamıştır. Bu şekilde belirsizliklerin olması doğal olarak farklı değerlendirmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kaya, 2018: 10).

Kripto para birimlerine olumsuz bakan ülkeler, hiçbir şekilde kripto paraların kendi ülkelerinde gelişmesini ve kullanılmasını istememektedirler. Kripto para hakkında herhangi bir düzenleme yapmamakla birlikte hukuk alanında da bu sistemi gayrimeşru olarak değerlendirmektedirler. Bu sisteme bu şekilde bakan ülkelerin hepsinde kripto paraların nasıl vergilendirileceğine, muhasebeleştirileceğine ve koruma altına alınacağına yönelik bir düzenleme söz konusu değildir. Kripto para sistemine olumlu bakan ülkeler ise bu sistemi destekleyecek nitelikte olan yasal düzenlemeler yaparak kripto paranın kullanım alanını geliştirmektedir. Aynı zamanda bu sistemden ülkelerine yansıyan ekonomik çıkarları artırma çabası içindedirler (Uysal, 2019: 25).

Dünyada kripto paraya yönelik bazı ülkelerin yaklaşımları aşağıda açıklanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri: Amerika Hazine Bakanlığı'na bağlı Mali Suçlar Departmanı, 2013 yılından bu yana Bitcoin ile ilgili bir dizi bildiri yayımlamıştır. Bu bildirimlerin amacı, Bitcoin'in yasa dışı bir şekilde kullanımını önlemektir. Bununla birlikte, ABD'nin Bitcoin'i bir para birimi yerine parasal hizmetler sektörünün bir parçası olarak görmesi, bu çabaya ters düşmektedir. Parasal hizmetler boyutunda tanımlama yapılmasının nedeni, bu tanımlamaların ülkedeki Banka Gizlilik Kanunu'na girmesini sağlamaktır. Microsoft, Dish Network, Valve gibi birçok işletme Amerika'da Bitcoin ile ödeme kabul etmektedir (Aksoy, 2018: 69).

Çin: Kripto para borsasının yüksek risk taşıdığını ve spekülasyonlara açık olduğunu vurgulamış ve bu konuda gerekli olan düzenlemelerin yapılacağı konusunda bilgiler vermiştir. Bu anlamda kripto para borsasına yönelik düzenlemeler gündeme getirilerek standart çerçeveler belirlenmiştir (<https://www.btk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Kanada: Amerika Birleşik Devletleri gibi Bitcoin'i destekleyici tarafta yer almaktadır. Bununla birlikte kripto para biriminin kara para aklama gibi işlemlerde kullanılmamasına yönelik çalışmalara yer vermektedir. Bitcoin işlemlerinden elde edilen gelirlerin işletme geliri olarak kabul edilmesi ve takas işlemlerinin görülmesi kripto para birimini emtia olarak kabul etmiş olduklarının kanıtı olarak gösterilebilir. Bitcoin üzerinden vergilendirme sistemi ise kazanç elde eden bireyin alım satım yapan ticari bir firmaya sahip olup olmamasına göre değişkenlik göstermektedir. Bitcoin borsalarını Kanada, para hizmeti işletmeleri olarak görmektedir. Bitcoin borsalarının Raporlar Analiz Merkezi ve Kanada Finansal İşlemler merkezine kaydolması gerekmektedir. Böylelikle uyum planlarına uymasını, şüpheli işlemlerin bildirilmesini ve belirli birtakım kayıtları tutmasını sağlar. Bu durum da kara para aklama riskine karşı yapılan düzenlemeler arasında yer alır (<https://www.btk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Venezuela: Kripto para teknolojisinin en gelişmiş olduğu ülkelerden biridir. Son zamanlarda, Petro adını verdikleri bir kripto para birimini piyasaya sürmüşlerdir. Resmi bir raporda Petro, blok zinciri platformunda oluşturulmuş ve ihraç edilen ülke petrol varlıklarına dayalı bir ulusal kripto para birimi olarak tanımlanmıştır. Petro, açık bir dijital ortamda şeffaf, bağımsız ve aracı kurum olmadan doğrudan katılımın sağlanmasını amaçlamaktadır. Ayrıca hem Venezuela hem de diğer gelişmekte olan ülkeler için kripto varlıkların ve yeniliklerin teşvik edilmesine yardımcı olan bir sistem olarak görülmektedir (Uysal, 2019: 27).

Almanya: Alman Federal Mali Denetleme Kurulu 2013 yılında yayınlamış olduğu bir bildiride kripto para birimlerinin durumunu ve bu birimlerin çeşitlerini kullanmanın risklerini belirtmiştir. Bu bildiride BaFin kripto para birimlerinin hesap birimi kategorisinde yer alabilecek olan ve döviz birimleriyle karşılaştırma işleminin yapılabileceği finansal araçlar olarak tanımlanmıştır. Herhangi bir hukuki ödeme aracı statüsüne sahip olmayan Bitcoin'in genel anlamda parasal bir fonksiyon özelliği taşıdığını belirtmiştir (Sarıkaya, 2020: 56).

Hindistan: Nakitsiz toplum açısından hızla ilerleyen ülkelerden birisidir. 10 yıldan daha uzun bir süredir bu husus üzerinde çalışmaktadır. 2016 yılında dolaşımda olan emisyon hacminin %86'sına denk gelen iki para banknotu kaldırılmıştır. Hindistan Merkez Bankası 2016 yılından sonra alt yapı işlemlerinin yapılması ve ürün süreçlerinin yürütülmesi işlemini NCPI özel sektör kuruluşuna devretmiştir. Hindistan'da biyometrik doğrulama teknolojisine geçilerek, kimlik numaralarına bağlı olarak hesaplar oluşturulmuştur. Burada kripto para birimlerinden elde edilen kazançlar ticari kazanç unsurlarını taşıyorsa ticari kazanç esasına göre eğer taşımıyorsa sermaye kazançları esasına göre vergilendirilme işlemlerine tabi tutulmaktadır (Ünalın, 2019: 118).

1.8.2. Kripto Paralara Türkiye'nin Yaklaşımı

Türkiye'de Bitcoin hakkında ilk resmî açıklama olarak kabul edilen bir bildiri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 2013 yılında yayımlanmıştır. Bildiride Bitcoin, hiçbir özel veya resmi kurum tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için herhangi bir garanti verilmeyen sanal para birimi olarak tanımlanmıştır. BDDK, Bitcoin'in elektronik para olarak değerlendirilemeyeceğini ve bu nedenle gözetim ve denetiminin mümkün olmadığını belirtmiştir (<https://www.bddk.org.tr>, Erişim Tarihi: 20.04.2021).

BDDK 2013 yılında yapmış olduğu basın açıklamasında söz konusu olan kripto paraların yasa dışı faaliyetlerde kullanılmasının mümkün olduğunu bu durumun risklerle karşı karşıya kalınmasını kolaylaştırdığını ve dolayısıyla kripto paraları elektronik para olarak kabul etmediğini belirtmiştir. BDDK bu konu ile ilgili açıklamayı aşağıdaki gibi yapmıştır.

Bitcoin, hiçbir resmi ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmediği ve karşılığı için herhangi bir güvence verilmediği için sanal para birimi olarak bilinmektedir. Kanun kapsamında elektronik para olarak kabul edilmemesi ve işleyişinin özelliği nedeniyle gözetim ve denetimi mümkün görülmemektedir. Ancak Bitcoin ve benzeri sanal paraların

işlemlerinde tarafların kimliklerinin bilinmemesi, bu paraların yasa dışı faaliyetlerde kullanımı için uygun bir zemin oluşturabilir. Ayrıca Bitcoin'in piyasa değeri aşırı oynak olabilir, dijital cüzdanların çalınması veya kaybolması gibi risklerin yanı sıra, yapılan işlemler geri döndürülemez olduğundan, operasyonel hatalar veya kötü niyetli satıcıların suistimali gibi risklere de açıktır (<https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530>, Erişim Tarihi: 21.10.2021).

Türkiye’de kripto para ve Bitcoin ile ilgili gelişmeler 2017 yılında ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, dijital para birimleri ve bu birimlerin yarattığı etkileri incelemek ve raporlamak amacıyla bir çalışma grubu oluşturmuştur. Bu çalışma grubu, dijital teknolojilerin ekonomiye olan etkilerini ölçmek için kurulmuştur (Kızıl ve diğerleri, 2019: 49).

Türkiye'nin genç nüfusu teknolojiyi yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Bu nedenle, finansal açıdan teknolojik gelişmelere ayak uydurmak zorunda olan bankaların, kullanıcılara farklı alanlarda yenilikçi çözümler ve ürünler sunmak için çalışmalar yapacağı düşünülmektedir.

1 Mart 2018 tarihinde yapılan bir konferans ile blok zincirinin ana rolü, sanal para birimlerinin dünya ekonomisindeki yeri ve Türkiye’de yeni teknoloji alanında stratejisi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu konferansın en önemli konusunu Türkiye’deki blok zinciri teknolojisi ve kripto para birimlerinin mevzuatı oluşturmuştur. Aynı zamanda blok zinciri teknolojisi ile ilgili Türkiye’deki mevzuat ile diğer ülkelerde uygulanan mevzuatlar karşılaştırılmış ve yeni önerilerle desteklenmiştir (Kızıl ve diğerleri, 2019: 50).

2019 yılında Resmî Gazete’de yayımlanan Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği ile SPK herhangi bir borçlanma aracı ya da diğer menkul kıymetlere bağlı olarak kitle fonlaması aracılığıyla para toplama işleminin yapılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Ayrıca blok zinciri teknolojisine fon toplamak isteyen işletmeler için de değerlendirmelerde bulunan SPK yayınlamış olduğu tebliğinde aşağıdaki görüşleri bildirmiştir.

Dijital para arzı ile ilgili 2018 yılında SPK metin yayınlamıştır. Bu metinde özellikle dijital paralar ile ilgili projelerin oluşturabileceği riskler üzerinde durulmuştur. Mümkün olduğunca bu risklerin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bahse konu olan riskler ise aşağıda açıklanmıştır (SPK, 2018):

- Dijital paralar varlıkları itibariyle düzenleyici kurumların yetki ve görev alanları dışında kaldıklarından dolayı gözetime tabi değildir.

- Satın alınan Token'ların değerlerinde de kripto paralara benzer biçimde aşırı bir şekilde esneklik görülmektedir.

- Dijital varlık satıcıları belirli ya da belirsiz birtakım vaatlerle dijital varlık satışında bulunabilmektedir.

- Bu şekildeki uygulamalarla fon toplanan projelerin çoğu erken aşama projeleri olmasından dolayı projenin başarısız olma ihtimali daha yüksek olmaktadır.

Kripto paralara yönelik Finansal İstikrar Komitesinin 2018 yılında yapmış olduğu toplantıda ise aşağıdaki bilgilere yer vermiştir.

Kripto paralar, Bitcoin gibi en popüler dijital para birimleri, merkezi bir yapıya sahip olmadıklarından dolayı piyasa değerlerinin son derece oynak olabileceği, dijital cüzdanların çalınma veya sahiplerinin bilgilerinin kötüye kullanılma risklerinin bulunduğu gibi olumsuz özelliklere sahiptir. Ayrıca yapılan işlemler geri alınamayacağı için düzeltme veya iptal işlemleri mümkün değildir. Kripto paraların elde edilmesinde kullanılan sistemler genellikle düzenleme ve gözetimden muaf olduğundan dolandırıcılık için uygun bir ortam oluşturabilirler. Bu nedenle, kripto para ile işlem yapan bireylerin, herhangi bir zarar görmeden önce dikkatli olmaları ve bahsedilen olumsuzluklarla karşılaşma risklerinin yüksek olduğunu bilmeleri gerekmektedir (FİK, 2018).

Finansal İstikrar Komitesi 2022 Mart ayına yönelik yaptığı basın açıklamasında kripto varlıklarla ilgili düzenleme yapılacağı hakkında Komite'ye bilgi verilmiştir. TROY ödeme sisteminin geliştirilmesi ve kullanım alanlarının yaygınlaştırılmasına yönelik bir yol haritasının belirlenmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varılmıştır. Yapılan bu toplantılar ile finansal sistemlerimizin istikrarının korunarak geliştirilmesi ve güvenli bir ortamın oluşmasının desteklenmesi sağlanmaktadır (<https://www.coinkolik.com/hazine-ve-maliye-bakanligindan-kripto-para-aciklamasi/>, Erişim Tarihi: 14.03.2022).

16 Nisan 2021 tarihinde TCMB tarafından kripto varlıklara yönelik bir düzenleme yayınlanmıştır. Bu düzenlemede kripto varlıkların herhangi bir merkeze bağlı olmaması, düzenleme ve denetim mekanizmasının bulunmaması aynı zamanda piyasa değerlerinin aşırı oynaklık göstermesi, yasadışı faaliyetlerde kullanılma riskinin yüksek olması gibi sebeplerden dolayı mağduriyet yaşanmaması adına ödemelerde kripto varlıkların kullanılması yasaklanmıştır (<https://www.tcmb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.04.2021).

Tablo 1.3. Türkiye’de Bitcoin ile Ödeme Kabul Eden İşletmeler (Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57415131/> Erişim Tarihi: 15.01.2022)

SEKTÖRLER				
BİLİŞİM	TURİZM	HUKUK	RESTORAN	İNŞAAT
• Dörtgen • Motto • Rakun • Onofis • Siyah Beyaz • 5M Bilişim • GiftedCoder • KayraSoft • Merkur Design	• Avionajet • Türk Art Hotel	• Terlemez hukuk bürosu • Baran hukuk bürosu • Sudi tol hukuk bürosu • Exper hukuk bürosu	• Rafine Gastro • Honeyfy’sCoffee	• Ak inşaat • Karplus • Sandviç Panel • LenaDoğaltaş • Büron Mimarlık

Tablo 1.3’te Türkiye’de farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin kripto para birimlerinden biri olan Bitcoin ile ödeme kabul ettikleri görülmektedir.

BÖLÜM II

2. KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik global ölçekte faaliyet gösteren muhasebe meslek kuruluşlarının, düzenleyici örgütlerin yapmış oldukları tartışma ve değerlendirme sonucu ulaştıkları ortak sonuçlara yer verilmiştir. Daha sonra Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları çerçevesinde kripto paraların muhasebeleştirilmesi açıklanmıştır. Son olarak işletmelerin kullanım amaçlarına göre kripto paraların muhasebe kayıtlarını nasıl yapacakları örneklendirilmiştir.

2.1. Küresel Muhasebe Kurum ve Kuruluşları Tarafından Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine Yönelik Ortaya Konulan Yaklaşımlar

Küresel çapta kripto paraların muhasebeleştirilmesinde farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bunlardan biri madencilik yaparak kripto para üretmek ve aynı zamanda madencilik işlemlerinin transferlerinde aracılık yaparak işlemlerin doğruluğunu onaylayıp komisyon ücreti kazanmaktır. Diğer, kripto para borsalarında aracılık yaparak kripto para alım satım işlemlerinde komisyon gelirleri elde etmektir. Bir diğeri, alım satım işlemlerinden doğacak fiyat farkından yararlanarak kazanç elde etmek için yatırım yapmaktır. Dördüncü yaklaşım, kripto paraların ticari mal ya da hizmet alımında ödeme aracı olarak kullanılmasıdır. Beşinci yaklaşım ise Bitcoin dışındaki herhangi bir kripto para birimi için gelecekteki fiyat artışlarından yararlanmak için "Kripto Paraların Halka İlk Arzı"na yatırım yapmaktır. Son olarak kripto paralar uzun vadeli amaçlarla da kullanılabilir. Bu işlemlerin yanı sıra, her geçen gün yeni fırsatlar ve para kazanma yöntemleri ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla bu şekildeki varlıkların muhasebeleştirilmesinde varlıkların, ne şekilde hangi hesap sınıfında yer alacağı, hangi muhasebe standardına göre değerlendirileceği, değerlendirme işlemlerinin hangi değerlendirme ölçüsüne göre yapılacağı gibi birtakım sorulara cevapların bulunması gerekmektedir. Dijital bir varlık olarak kabul edilen kripto paraların hangi değer üzerinden ne şekilde kayda alınacağı konusunda AICPA, IASB, ACCA, ASBJ ve AASB gibi küresel ölçekte yer alan muhasebe kuruluşlarının yayınlamış oldukları tartışma metinleri ve teknik araştırmalar bulunmaktadır (Deran vd. 2021: 1234). Bu belirtilen metinlerde kripto para işlemlerine ait yaklaşımlar ise aşağıdaki gibidir.

2.1.1. Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü’nün Yaklaşımı (AICPA)

2019 yılında AICPA “Accounting for and Auditing of Digital Asset” uygulama rehberi niteliğinde olan bir bülten yayımlamıştır. Burada kripto varlıkları dijital varlıkların alt türü olarak sınıflandırmışlardır. Kripto varlıkları bir değişim aracı olarak işlem gören ve birtakım özellikleri bulunan varlıklar olarak tanımlamışlardır. Kripto varlıklar için herhangi bir merkezi yönetim veya kamu kurumu tarafından çıkarılmamış olması, iki taraf arasında yapılabilecek herhangi bir sözleşmeye dayanmıyor olması, menkul kıymetler özelliği taşımaması gibi özellikler belirtilmiştir. Yayımlanan bu bültende kripto paraların ne şekilde hangi hesap altında sınıflandırılabilceği aşağıdaki gibi değerlendirilmiştir (Aslan, 2020: 272).

Bültende merkezi kurum ve kuruluşlar tarafından yayımlanan değerlerin yer aldığı “nakit ve nakit benzeri” hesap sınıfının kripto paralar için uygun olmadığı, kripto paraların nakit ve nakit benzeri olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

Kripto varlıkların sözleşmeye dayalı olmadıkları ve kripto varlık işlemlerinde vade söz konusu olmadığı için finansal araç olarak değerlendirilmesi de uygun görülmemiştir.

Olağan iş akışı sürecinde kripto paralar satışa konu olsa da fiziksel olarak nitelendirilemediği için stok olarak da değerlendirilmesinin uygun olmadığı ileri sürülmüştür.

Tanımlamalarda belirtilen özelliklerden yola çıkılarak kripto varlıkların “maddi olmayan duran varlık” olarak değerlendirilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir. AICPA, kripto paralar ile ilgili bu kararı Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB)’nin ACS sözlüğünde yapmış olduğu maddi olmayan duran varlık tanımından yola çıkarak aldıklarını belirtmiştir.

AICPA’nın bu konu ile ilgili yapmış olduğu çalışmalarda maddi olmayan duran varlıkların belirli veya belirsiz bir ömre mi sahip oldukları ele alınmıştır. Kripto varlıkların işletme için faydalı ömrüne uygulanan herhangi bir içsel sınır söz konusu değil ise belirsiz ömre sahip maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılması uygun görülmüştür (Aslan, 2020: 272).

2.1.2. Fermanlı ve Kamudan Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği'nin Yaklaşımı (ACCA)

Teknik bir makalede ACCA, kripto varlıkların nakit ve nakit benzeri varlıkların sadece başka bir formu olarak görülemeyeceğini açıklamaktadır. Bu varlıklar, IAS 7 ve IAS 32'de belirtildiği gibi nakit ve nakit benzeri varlıkların özelliklerini taşımamaktadır ve mal alım satımında bir değişim aracı özelliği göstermemektedir (Aslan, 2020: 270).

Makalede ayrıca, kripto varlıkların finansal araç tanımlamasına uygun olmadığı, hisse senedi veya borçlanma aracı olarak kabul edilemeyeceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, bir işletmenin ana faaliyet konusu alım satım ise, kripto varlıkları stok olarak değerlendirebileceği ifade edilmektedir. Ancak, stok kaydı yapılırken, kripto varlıkların fiyat hareketlerinden faydalanma amacı taşıdığı durumlarda, IAS 2 stoklar standardında belirtilen kripto para maliyeti düşüldükten sonra gerçeğe uygun değerleri üzerinden değerlemesi yapılmalıdır.

Son olarak, kripto varlıkların IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı tanımına uygun olduğu belirtilerek, maddi olmayan duran varlık tanımını karşıladığı ifade edilmiştir.

2.1.3. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun Yaklaşımı (IASB)

2019 yılında IASB kapsamında yer alan ve yayımlanmış standartlara ait olan görüş ve yorumlarda kripto paralara yer verilmiştir. Kripto varlıkları komite, yasal bir kurum tarafından düzenlenmeyen, dağıtık defter ortamına kayıtlı olan, sahibi ve karşı taraf ile herhangi bir sözleşmeye dayanmayan, güvenliği sağlamak için şifreleme sistemini kullanan sanal paralar olarak tanımlamıştır. Komite aynı zamanda kripto varlıkların hangi muhasebe standardına göre değerlendirilmesi gerektiği hususunda bilgilere de yer vermiştir.

➤ Kripto varlıkların Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardının bir paragrafında belirtildiği üzere fiziksel özelliğe sahip olmayan olarak tanımlanabileceği,

➤ Kripto varlıkların Maddi Olmayan Duran Varlık Standardının başka bir paragrafında, maddi olmayan duran varlığın belirlenebilirlik kriterine uygun görüldüğü,

➤ Kripto varlıkların, Kur Değişim Etkileri Standardının bir paragrafında parasal olmayan bir birimin temel özelliklerini taşıdığı belirtilmiştir.

Sonuç itibarıyla Kurul, “kripto paraların belirlenebilir veya sabit miktarda para birimi alma hakkı vermemesi şartıyla sahibinden ayrılabilir olduğu veya ayrı ayrı transfer

edilebilme özelliğine sahip olması durumunda IAS 38 Maddi Olmayan Duran Varlık Standardında yapılan tanımı karşılıyordu” şeklinde açıklama yapmıştır (IASB, <https://www.ifrs.org/groups/international-accounting-standards-board/> Erişim Tarihi: 10.12.2021).

2.1.4. Japon Muhasebe Standartları Kurulu’nun Yaklaşımı (ASBJ)

2018 yılında Japon Muhasebe Standartları Kurulu GAAP kapsamında sanal para birimleri ile ilgili standart yayımlamıştır. Bu muhasebe standardında kripto para olarak değil de sanal para birimi olarak ifade edilmiştir. Bu sanal paralar elektronik veri sistemi kullanılarak transfer işlemi gerçekleştirilebilen, ödeme aracı olarak kullanılabilen, takas edilebilen veya yasalarca kabul gören bir değişim aracı olarak ifade edilmiştir. Bu standartta sanal para birimleri iki şekilde ifade edilmiştir. İlki işletmede bulunan sanal paralar diğeri ise işletme adına başkalarında bulunan sanal paralar olmak üzere ele alınmıştır. Japon Muhasebe Standartları Kurulu sanal para birimlerinin bir başka paraya çevrilebilme veya satış özelliğinden dolayı gelecekte işletmeye bir nakit girişi sağlayabilme ihtimalinin olduğu ve bundan dolayı varlık olarak ifade edilmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Standart kapsamına bakıldığında işletme kendi adına bulundurmış olduğu aktif bir piyasası olan sanal para birimleri ölçümünü piyasa değerine göre yapmalıdır. Bu süreçte piyasa değerinde meydana gelen değişimlerin kar veya zararda belirtilmesi gerekmektedir (Aslan, 2020: 272-273).

2.1.5. Avusturalya Muhasebe Standartları Kurulu’nun Yaklaşımı (AASB)

2016 yılında AASB kurulu tarafından “Digital currency – A case for standard setting activity” kapsamında yayınlanan standartta kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik yol gösterici ifadelerin bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu konu ile ilgili ilk çalışma yapan kuruluştur. Bu çalışma diğer çalışmalarla kıyaslandığında daha kapsamlı bir çalışma olduğu görülmektedir. AASB kripto paraların sınıflandırılmasında nakit, stok, maddi olmayan duran varlık, finansal araç hesaplarına kaydedilip kaydedilmeyeceği konusunda tartışmaları başlatmıştır. Kripto paralara yönelik IASB’nin bu konuya çözüm olarak nakit ve nakit benzeri, stok, finansal araç ve maddi olmayan duran varlık tanımlamalarını değiştirerek kripto paraları da içine alacak şekilde yeni bir varlık tanımlaması yapmasını önermiştir. IASB’nin bu konudaki tanımlamaları yeniden yapması halinde ortaya çıkabilecek avantaj ve dezavantajlar hakkında görüşlerini belirtmiştir. Tanımlamaların değiştirilmesi sonucu kripto

paraların sınıflandırılması sorununa da çözüm sağlayabileceği öngörülmüştür (Aslan, 2020: 272).

2.2. TMS/TFRS Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

Türkiye Muhasebe Standartlarında, Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında ve BOBİ FRS (Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları) modüllerinde kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik yer alan hükümler ve açıklamalar aşağıda ayrı başlıklar altında sunulmaktadır. Literatürde kripto paraların sınıflandırılmasına yönelik yapılan çalışmalarda yer alan değerlendirmelere de bu bölümde değinilmiştir.

2.2.1. TMS 7 “Nakit Akış Tablosu” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 7’de yapılan tanımlara göre nakit; işletmelerde yer alan nakit ile vadesiz mevduattır, nakit benzeri ise değerindeki değişim riski önemsiz kabul edilen, tutarı belirli bir nakde kolaylıkla çevrilebilen ve yüksek likiditeye sahip olan kısa vadeli yatırımlardır (TMS 7, paragraf 6). Yapılan nakit tanımının, nakit kavramını tam olarak açıklamadığı ve daha çok işletmelerde nakit olarak sınıflandırılması gereken varlıkların hangi hesaplarda yer aldığına işaret ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda işletmelerin kasa hesabında yer alan tutarlar ve bankalar hesabında vadesiz mevduat şeklinde yer alan tutarlar nakit kapsamına girmektedir. İşletmelerin kasa hesabında hem Türk parası cinsinden tutarlar hem de yabancı para cinsinden tutarlar yer alabilmektedir.

Bitcoin başta olmak üzere bazı kripto paraların belirli mal ve hizmetlerin takasında kullanıldığı bilinmesine rağmen kripto paraların genel çerçevede bir değişim aracı olmadığı ve işlemlerin ölçüm ve muhasebeleştirilmesinde esas teşkil etmemesi sebebiyle kripto paraların nakit tanımını tam olarak karşılamadığı için nakit veya para şeklinde değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir (KGK Modül 2, s. 6).

Literatürde özellikle Bitcoin’ini değişim aracı olarak gören, nakit paranın dijital versiyonu olarak değerlendiren ve işletmelerde bulunan Bitcoin’inin nakit kaleminin altında Türk parası ve yabancı paralardan ayrı olarak Kripto para kalemi şeklinde takip etmenin mümkün olduğunu ileri süren çalışmalar yer almaktadır (Sayar ve diğerleri, 2021: 88-89). Kripto paraların yaratıcısı olarak görülen Nakamoto da kripto paraların bir ödeme aracı olarak tasarlandıklarını, nakit, çek, kredi kartı gibi diğer ödeme araçları ile benzer şekilde muhasebeleştirileceğini öne sürmüştür. Ancak günümüzdeki durum incelendiğinde kripto

paraların, diğer resmi para birimleri ile kıyaslandığında sınırlı bir değişim aracı olarak kullanıldıkları, yasal statüde bir değişim aracı olmadıkları ve herhangi bir merkez bankası tarafından çıkarılmadıkları görülmektedir (Güdelci, 2020: 244).

Kripto paraların nakit tanımını tam karşılamadığı gibi nakit benzeri tanımını da karşılamadığı ifade edilebilir. Bunun gerekçesi ise kripto paraların kısa vadeye sahip olmaması, değerlerindeki değişimin kısa sürede bile önemli ölçüde değişebilir niteliğe sahip olması ve nakde dönüşüm tutarlarında önemli belirsizliklerin olması ile açıklanabilmektedir.

2.2.2. TMS 32 “Finansal Araçlar: Sunum” ve TFRS 9 “Finansal Araçlar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 32’de nakit, eş anlamlı olarak para şeklinde kullanılmış ve bir finansal varlık olarak belirtilmiştir (paragraf UR3). Bunun sebebi olarak da paranın bir değişim aracını temsil etmesini ve işlemlerin ölçülmesi ve finansal tablolara aktarılmasında esas teşkil etmesini ileri sürmüştür. TMS 32’de yer alan bu hükümlerden nakdin (paranın) mal ve hizmetlerin takasında kullanılan bir değişim aracı olduğu ve işletmeler tarafından gerçekleştirilen tüm işlemlerin ölçümünde ve muhasebeleştirilmesinde esas alındığı anlaşılmaktadır.

TMS 32’de finansal varlık; işletmenin sahip olduğu nakit veya başka bir işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçları olarak tanımlanmıştır (TMS 32, paragraf 11). Kripto paraların hamiline sözleşmeden doğan nakit veya başka bir finansal varlık edinim hakkı sağlamaması, bir diğer ifade ile kripto para karşılığında ödeme yapma yükümlülüğü altına girecek olan bir karşı tarafın olmaması sebebiyle kripto paraların finansal varlık tanımını da karşılamadığını belirtilmektedir (KGK Modül 9, s. 9).

Kripto paraları yatırım amacı ile elinde bulunduran ve yaptıkları yatırımlar sonucunda kar elde etmek isteyen işletmeler açısından dijital paralar finansal araç görevi görmektedir. Bu para birimlerinin finansal araç olarak nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği konusuna TMS 32 Finansal Araçlar Standardına bakılarak değerlendirme yapılmalıdır. Bu standart içerisinde finansal araç, bir firmanın finansal varlığı ile başka bir firmanın finansal anlamda borcu veya özkaynağına dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşme niteliği şeklinde açıklanmıştır. Bu tanımlamada ifade edilen “başka işletmenin özkaynağına dayalı” ifadesi kripto para birimlerinin tanımlaması ile bu noktada ayrılmaktadır. Kripto para birimleri sözleşmelerden doğan bir hak veya yükümlülük niteliği taşımamaktadırlar. Bir işletmeden başka bir işletmeye geçtiğinde bir önceki işletme ile bütün

bağları kopmaktadır ve herhangi bir firmanın öz kaynağı şeklinde el değiştirme özelliği yoktur (Sarıkaya, 2020: 81).

Farklı bir görüş, kripto para birimlerinin kripto para borsalarında işlem görmelerinden dolayı menkul kıymet şeklinde değerlendirilmesi ve ticarete kullanılmak üzere finansal varlık olarak tanımlanması gerektiğini açıklamaktadır. Bunlar dönem içerisinde meydana gelen kar zarar şeklinde ortaya çıkan kayıp veya kazanç olarak değerlendirilir. Eğer yatırım olarak değerlendirilirse muhasebe ve denetim kontrolü sağlanması mümkün olmadığı için uzun vadede değer düşüklüğü ölçümünün aylık belirli periyotlar şeklinde izlenmesi öneri olarak sunulmaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun kripto paraların menkul kıymet tanımına uymadığını açıklaması standartlar açısından değerlendirilmesini de kısıtlamış bulunmaktadır (www.muhasibetr.com, Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Bir diğer görüş bazı durumlarda kripto varlıklar elde tutana bir dayanak varlıktan fayda sağlayabilmektedir. Dayanak varlıklar emtia (altın veya petrol gibi), gayri maddi varlık (lisans veya patent gibi), sanat eseri veya gayrimenkul olabilir. Dayanak varlıkla desteklenen bazı kripto varlıklar dayanak varlık üzerinde hak temsil etse de diğerlerinin dayanak varlığın kendisini paraya çevirme becerisi bulunmamaktadır. Kripto varlık dayanak varlığın değerine eşdeğer nakit elde etmeye dair sözleşmeye dayalı bir hak temsil ettiği durumlarda, finansal varlık tanımını karşılayabilir. Kripto varlık dayanak varlığın kendisine dair bir hakkı temsil ediyorsa, söz konusu dayanak varlığa benzer bir şekilde muhasebeleştirilebilir. Finansal varlık tanımını karşılayan kripto varlıkların sınıflandırılması ve ölçümünde TFRS 9 rehberlik etmektedir (TBV, 2021: 32).

2.2.3. TMS 2 “Stoklar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 2 stokları; olağan iş akışı içinde, satılmak üzere elde tutulan, üretilmekte olan veya üretim sürecinde/hizmet sunumunda kullanılacak hammadde ve malzeme şeklinde bulunan varlıklar olarak tanımlamıştır (TMS 2, paragraf 6). Herhangi bir varlığın stok olarak değerlendirilmesinde ve muhasebeleştirilmesinde niteliği ve kullanım amacı dikkate alınır. Olağan iş akışı çerçevesinde kripto para madenciliği kapsamında üretimi yapılan veya alım satım amacı ile elde tutulan kripto paraların stok olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür (KGK Modül 6, s. 5).

Literatürde kripto paraları stok olarak muhasebeleştirmenin doğru olmadığını ileri süren görüşler de yer almaktadır (Şahin, 2018: 914). Kripto paraları, ticaret hacimlerinin

yetersiz olması, alım-satım işlemlerinin sürekli olmaması ve işletmelerin olağan iş akışının bir parçası olmaması gibi sebeplerden dolayı stok olarak muhasebeleştirilmemesi gerektiği olumsuz görüş olarak değerlendirilmektedir (Güdelci, 2020: 249).

2.2.4. TMS 38 “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 38 maddi olmayan duran varlıkları; fiziksel niteliğe sahip olmayan, tanımlanabilir parasal olmayan varlıklar şeklinde tanımlamıştır (TMS 38, paragraf 8). Söz konusu standart hükmü, bir varlığın maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilebilmesini üç temel kriterin birlikte sağlanmış olması şartına bağlamıştır. Fiziksel niteliğe sahip olmama, soyut olma veya fiziksel bir görünümü olmama anlamına gelmektedir. Tanımlanabilir nitelikte olma, varlığın işletmeden ayrılabilir olması veya sözleşmede yer alan haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanmasıdır. Parasal varlık olmama ise, sahibine doğrudan para alma hakkı ya da para ödeme yükümlülüğü sağlamayan varlıklardır. Bir diğer ifade ile parasal olmayan varlıklar sabit ya da belirlenebilir tutarda para biriminin alınması hakkının veya ödenmesi yükümlülüğünün mevcut olmamasını ifade eder. Bu doğrultuda kripto paraların maddi olmayan duran varlık tanımını karşıladığı ve üretilen veya alım satım amacıyla elde tutulan kripto paraların dışındaki tüm durumlarda işletmelerin ellerinde bulundurdıkları kripto paraları maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirmelerinin mümkün olduğu ifade edilebilir (KGK Modül 14, s. 8).

Kripto paraların özellikleri dikkate alındığında; kripto paraların parçalar halinde borsada ya da kişiden kişiye satılmakta olması, bölünebilme özelliğine sahip olması açısından maddi olmayan duran varlık tanımındaki “tanımlanabilir olma” niteliğini taşıdığını göstermektedir. Arz ve talebe bağlı olarak kripto paraların değerinde sürekli ani dalgalanmalar meydana gelmesi, değerinin sabit olarak tespit edilememesi ve böylece “parasal olmayan” niteliğe sahip olması anlamına gelmektedir. Üçüncü özellik olarak kripto paraların dijital ya da sanal para olarak görülmesi, fiziksel aygıtlar içinde kodlanmaları mümkün olsa bile saklanmalarının dijital olarak mümkün olması gibi nitelikler kripto paraların fiziksel bir varlığa sahip olmadığını göstermektedir (Güdelci, 2020: 248).

2.2.5. TFRS 5 “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 1 “Finansal Tabloların Sunuluşu” duran varlıkları; dönen varlık özelliği taşımayan varlıklar olarak tanımlamakta ve işletmenin normal faaliyet döngüsü içinde

realize etmeyi beklemeyi, satmayı veya tüketmeyi amaçlamadığı, esas olarak ticari amaçla elde tutmadığı, raporlama döneminden sonraki on iki ay içinde realize etmeyi beklemediği veya nakit veya nakit benzeri olmayan varlıklar olarak açıklamıştır (TMS 1, paragraf 66).

TFRS 5'e göre ise *“bir duran varlığın defter değerinin sürdürülmekte olan kullanımdan ziyade satış işlemi vasıtası ile geri kazanılacak olması durumunda işletme, söz konusu duran varlığı satış amaçlı olarak sınıflandırır.”* Aynı zamanda duran varlığın derhal satılabilecek durumda olması ve satış olasılığının yüksek olması gerekmektedir (TFRS 5, paragraf 6-7).

Maddi olmayan duran varlık tanımını ve muhasebeleştirme kriterlerini karşılayan kripto paralar elden çıkarma amacıyla edinilmişse satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak nitelendirilebilir. Elden çıkarma amacıyla elde edilen kripto paraların sınıflandırılma tarihinden itibaren 1 yıl içinde tamamlanmış bir satış olarak muhasebe işleminin yapılmasının ve edinilen tarih itibarıyla TFRS 5'te belirtilen diğer koşulların sağlanması tarihini takiben kısa bir süre içerisinde karşılanması olasılığının yüksek olması durumunda TFRS 5 kapsamında satış amacıyla elde tutulan kripto varlık olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür (TBV, 2021: 30).

2.2.6. TMS 40 “Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi

TMS 40 yatırım amaçlı gayrimenkulleri; *“kira geliri veya sermaye kazancı ya da her ikisini birden elde etmek amacıyla sahibi tarafından veya kullanım hakkı varlığı olarak kiracı tarafından elde tutulan gayrimenkullerdir”* şeklinde tanımlamıştır (TMS 40, paragraf 5). Standardın kapsamına arsa, bina veya her ikisi birden girmektedir. TMS 40'ta yapılan tanım kapsamında arsa ve bina gibi somut ve fiziksel niteliğe sahip varlıklar yer aldığı için ve kripto paraların da fiziksel niteliğe sahip olmaması sebebiyle kripto paraların yatırım amaçlı gayrimenkul olarak muhasebeleştirilmesi uygun değildir.

2.3. Kripto Paraların Kullanım Amacına Göre Muhasebe Kayıtları

Günümüz muhasebe ve finansal raporlama standartları çerçevesinde kripto paraların muhasebeleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. İşlem sürecinde kripto paraların değerlerinde meydana gelen artış ve azalışları tespit etmek ve değerlendirebilmek sadece muhasebe kayıtları ile sağlanmaktadır. Türkiye’de kripto paralar ile uygulanan işlemleri koruma altına alan ve hangi standartlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği noktasında herhangi bir yasal düzenleme söz konusu değildir. Mevcuttaki düzen yasal olarak ve

muhasebe standartları kapsamında kripto paraların tanımı ve kullanım alanlarını karşılayabilecek düzeyde değildir (Sarıkaya, 2020: 78).

İşletmeler faaliyetlerini yerine getirirken bu süreçte etkilendikleri tüm alanları uygun bir biçimde tanımlayarak muhasebe kayıtlarına alması gerekmektedir. Farklı türden birçok işlemlerde kullanılan kripto paralar farklı faaliyet alanlarına konu olabilmektedir. Bunlar genel olarak; madencilik faaliyeti ile uğraşan, kripto paraları ticari faaliyetlerinde ödeme ve tahsilat aracı olarak kullanan, kripto paraların alım satım işlemlerini yapan, kar elde etme amacı ile kripto paraları yatırım aracı olarak kullanan ve uzun vadeli işlem yapmak amacıyla satın alan işletmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitelikleri açısından netliğe kavuşturulmamış olan kripto paraların muhasebe kayıtları ve finansal raporlama işlemlerinin işletmeler açısından amacına uygun nasıl ele alındığı noktası inceleme konusunu oluşturmaktadır (Yalçın, 2019: 109).

2.3.1. Madencilik Yaparak Kripto Para Üreten İşletmeler

Madenciler bir takım özel donanımlarıyla kripto para oluşturlar ve bir yandan dağıtık ağı geliştirirken diğer yandan sağlamış oldukları faaliyetlerden gelir elde ederek ödül kazanırlar. Kripto paraların üretim süreci aşamasında yazılım faaliyetleri ile ilgilenerek fiziksel bir yapıya sahip olmayan varlıklar üreten madenciler tarafından yapılan bu işlemler sonucu elde etmiş oldukları ödüller verdikleri hizmetlerin karşılığı niteliğindedir. Bu kapsamda sunulmuş olan hizmetlerin maliyeti, direkt işçilik ve hizmet üretimi ile doğrudan ilgili olan amortisman, elektrik gibi giderlerden düzenli bir biçimde dağıtılan tutarlardan oluşacaktır (Yalçın, 2019: 110).

Örnek 1; Üstünsoy A.Ş. Bitcoin madenciliği yapmak üzere kasa, monitör, ekran kartı, ram gibi teknik ekipmanları 30.000,00 TL'ye satın almıştır. İşletme 1 aylık üretim esnasında 20.000,00 TL tutarında elektrik giderine katlanmış ve Bitcoin elde etmiştir. Elde ettiği Bitcoin'i de 60.000,00 TL'ye satmıştır (KDV ihmal edilmiştir).

Muhasebe kayıtları;

710 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ HS.	30.000,00	
730 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ HS.	20.000,00	
100 KASA HS.		50.000,00
<i>Maliyetlerin Muhasebeleştirilmesi</i>		

157 DİĞER STOKLAR HESABI	50.000,00	
711 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME YANSITMA HS.		30.000,00
731 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ YANSITMA HS.		20.000,00
<i>Maliyetlerin Stoklara Aktarılması</i>		

102 BANKALAR HS.	60.000,00	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR HS.		60.000,00
<i>Üretilen Kripto Paraların Satış Kaydı</i>		

623 DİĞER SATIŞLARIN MALİYETİ HS.	50.000,00	
157 DİĞER STOKLAR HS.		50.000,00
<i>Üretilen Kripto Paraların Maliyet Kaydı</i>		

Yukarıda yer alan kayıtlar kapsamında kripto parayı üretmek ve ürettiği kripto paraları satarak gelir elde etmek isteyen işletmeler açısından üretilen kripto paraların Tekdüzen hesap planında 15 Stoklar hesap grubunda 157 Diğer Stoklar hesabında takip edilmesi mümkündür. Literatürde bu kapsamdaki kripto paraların “154 Kripto Para” şeklinde muhasebeleştirildiği çalışmalara da rastlanmıştır (Yüksel, 2020: 443). Ancak Tekdüzen hesap planında 154 kodlu hesap boş olsa da Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan “Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı”nda “154 Tamamlanmamış Hizmet Maliyetleri” olarak belirlendiği için kripto paraların bu hesapta değil, 157 kodlu hesapta izlenmesi tercih edilmiştir. Kripto paraların stoklar hesap grubunda izleneceği hesap kodu, maliyet kaydında kullanılması gereken hesabı da doğrudan da etkilemektedir. Bu çalışmada kripto paralar için “157 Diğer Stoklar” hesabının kullanımı tercih edildiği için, kripto paraların satışında yapılması gereken maliyet kaydında da “623 Diğer Satışların Maliyeti” hesabı kullanılmıştır.

2.3.2. Kripto Paraların Alım Satımını Gerçekleştiren İşletmeler

Kripto paraların alım satım işlemlerinde çalışan aracı kurumlar veya kripto para borsaları gerçekleştirmiş oldukları işlemler sonucunda komisyon gelirleri elde ederler. Bu işletmelerin iki farklı komisyon geliri elde etmeleri mümkündür. Bunlardan ilki kripto para alım ve satım işlemleri için aldıkları komisyon, diğeri ise Borsa’ya para yatırma ya da Borsa’dan para çekme işlemleri için aldıkları komisyondur. Söz konusu işlemler sonucunda elde edilen komisyon ücretleri “643 Komisyon Gelirleri” hesabında muhasebeleştirilebilir (Serçemeli, 2018: 52).

Örnek 2; “X Kripto Para Borsası”, Bay A’dan kripto paraların alım satımı için komisyon geliri olarak 400 TL, Borsa’dan parayı çekip hesabına aktarma işlemi için de 100 TL komisyon tahsil etmiştir.

Muhasebe kaydı;

100 KASA HS.	500,00	
100.01. TL Kasası		
643 KOMİSYON GELİRLERİ HS.		500,00
<i>Gelir Kaydı</i>		

2.3.3. Kripto Paraları Tahsilat ve Ödeme Aracı Olarak Kullanan İşletmeler

Ticari faaliyetleri sonucu, bir diğer ifade ile sattığı mal veya hizmet karşılığında kripto para kabul eden ve satın aldığı mal ve hizmet karşılığında kripto para ile ödeme yapan işletmeler için kripto paralar bir tahsilat ve ödeme aracıdır. Ödeme aracı ve tahsilat şeklinde kabul edilen kripto paraların nakit ve nakit benzeri olarak tanımlanması ile ilgili muhasebe standartlarının konuya ilişkin hükümleri yukarıda “2.2.1. TMS 7 “Nakit Akış Tablosu” Çerçevesinde Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi” başlığı altında açıklanmıştır. Kripto paraların nakit olarak değerlendirilmesi için kripto paranın bir para birimi olup olmadığı konusunda yasal bir düzenlemenin olması bu standart için önemlilik arz etmektedir (Şahin, 2018: 912). Standarda göre yapılan nakit ve nakit benzerinin tanımını kripto paralar tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Standartta yer alan nakit benzeri tanımı için yapılan “değerindeki değişim riski önemsiz yatırım” şeklindeki ifade günümüz koşullarında genel olarak yatırım amaçlı kullanıma sahip olan kripto paraların değerlerinde meydana gelen aşırı dalgalanmalar sebebiyle kripto paraları nakit benzeri tanımından oldukça uzaklaştırmaktadır. Kripto paraların nakit ve nakit benzeri şeklinde tanımlanmasının muhasebe standartları kapsamında uygun olmadığı görülse de söz konusu standartları bağımsız denetime tabi olan işletmelerin uygulama zorunluluğu vardır (Yalçın, 2019: 102).

Kripto paraların para olarak değerlendirilmesi durumunda hesap planında “100 Kasa” hesabının altına bir alt hesap açmak ve takibini o şekilde yapmak daha doğru olacaktır. Kripto paralar hakkında mevzuatta yerel para birimlerine çevrilirken hangi değer dikkate alınması gerektiği hususunda açıkça bir hüküm bulunmamaktadır. Hukuki boyutunun olmaması sebebiyle de kripto para borsalarının ortalamasına göre hareket ederek muhasebeleştirmek ve kayıt altına almak uygun bir yaklaşım olarak görülmektedir. Eğer

kripto paraların alım satım işlemlerinde işletmeler tarafından komisyon bedeli ödenirse “653 Komisyon Giderleri” hesabına kayıt yapılması gerekecektir.

Örnek 3; Üstünsoy A.Ş. daha önce 20.000,00 TL’ye satın aldığı ticari malı 01.06.202X tarihinde 40.000,00 TL’ye Meşe Ltd. Şti’ye satmıştır ve Meşe Ltd. Şti karşılığında Üstünsoy A.Ş.’ye Bitcoin ile ödeme yapmıştır (KDV ihmal edilmiştir).

Muhasebe kayıtları;

100 KASA HS. 100.03. Dijital Paralar Kasası 100.03.01. Bitcoin Kasası 600 YURTİÇİ SATIŞLAR HS. <i>Kripto Para Karşılığında Ticari Mal Satışı Kaydı</i>	40.000,00	40.000,00
621 SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ HS. 153 TİCARİ MALLAR HS. <i>Maliyet Kaydı</i>	20.000,00	20.000,00

Üstünsoy A.Ş.’nin kripto para karşılığında ticari mal satışı yaptığı 01.06.202X tarihli muhasebe kayıtları yukarıda gösterilmiştir. İşletme tarafından kabul edilen Bitcoin’lerin 100 Kasa hesabına, TL Kasası ve Yabancı Paralar Kasası sonrası yeni bir alt hesap olan Dijital Paralar Kasası içine kaydedilmesi mümkündür.

Örnek 4; Üstünsoy A.Ş. 05.03.202X tarihinde 25.000,00 TL tutarında almış olduğu ticari mal karşılığında, satıcı işletmeye Bitcoin ile ödeme yapmıştır. Ödeme işlemleri esnasında Üstünsoy A.Ş. 400 TL komisyon giderine katlanmıştır (KDV ihmal edilmiştir).

Muhasebe kayıtları;

153 TİCARİ MALLAR HS. 653 KOMİSYON GİDERLERİ HS. 100 KASA HS. 100.03. Dijital Paralar Kasası 100.03.01. Bitcoin Kasası <i>Kripto Para ile Ödeme Yaparak Ticari Mal Alışı Kaydı</i>	25.000,00 500,00	25.500,00
---	---------------------	-----------

Ticari mal alımı karşılığında Bitcoin ile ödeme yapan Üstünsoy A.Ş. kripto para borsasında söz konusu ödeme işlemini gerçekleştirmek için Bitcoin satış işlemleri esnasında

500,00 TL komisyon giderine katlanmışsa, ticari mal ile birlikte katlanmış olduğu bu komisyon bedelini Dijital Paralar Kasasındaki Bitcoin tutarını azaltarak yapabilir.

2.3.4. Kripto Paraları Para Olarak Kullanan İşletmeler

Kripto paralar özellikle herhangi bir ülkeye ait olmadığından Türk mevzuatı açısından para olarak ifade edilememekte olsa da kripto paraları iktisadi açıdan değerlendiren çalışmalarda paranın işlevleri olan değişim, değer saklama ve hesap birimi olma özelliklerini barındırmakta olması sebebiyle yabancı para olarak değerlendirilebileceğini belirten görüşler bulunmaktadır (Kızıllı, 2019: 187-188). Bu kapsamda kripto paranın alımında alış kuru üzerinden “100 Kasa” ana hesabında, elden çıkartılmasında veya dönem sonunda değerlemeye tabi tutulmasında oluşacak olumlu kur farklarının “646 Kambiyo Karları”, olumsuz kur farklarının ise “656 Kambiyo Zararları” hesabında takip edilmesi mümkündür.

Örnek 5; Üstünsoy A.Ş. 30.06.202X tarihinde banka kanalıyla 7 Bitcoin (BTC) satın almıştır. Üstünsoy A.Ş. 26.07.202X tarihinde 3Bitcoin’i Türk lirasına çevirmiştir. Dönem sonunda da elinde kalan 4 (BTC)’yi değerleme işlemine tabi tutmuştur. 30.06.202X tarihinde 1 BTC 40.000,00 TL, 26.07.202X tarihinde 1 BTC 45.000,00 TL ve 31.12.202X tarihinde 1 BTC 38.000,00 TL’dir.

Muhasebe kayıtları;

100 KASA HS. 100.03. Dijital Paralar Kasası 100.03.01. Bitcoin Kasası 102 BANKALAR HS. <i>Kripto Paranın Satın Alınması (7BTC x 40.000 TL=280.000 TL)</i>	280.000,00	280.000,00
102 BANKALAR HS. 100 KASA HS. 100.03. Dijital Paralar Kasası 100.03.01. Bitcoin Kasası 646 KAMBIYO KARLARI HS. <i>Kripto Paranın Satılması (3 BTC x 45.000 TL=135.000 TL)</i>	135.000,00	120.000,00 15.000,00

656 KAMBIYO ZARARLARI HS.	8.000,00	
100 KASA HS.		8.000,00
100.03. Dijital Paralar Kasası		
100.03.01. Bitcoin Kasası		
<i>Kripto Paranın Dönemsonu Değerlemesi</i>		
<i>Zarar: 4 BTC x (40.000 TL - 38.000 TL)=8.000 TL</i>		

Kripto paranın dönemsonu değerlendirme kaydında, Bitcoin’in alış değerine göre dönem sonundaki değeri azaldığı için kambiyo zararı oluşmuştur. Aksi durumun gerçekleşmesi halinde diğer bir ifade ile Bitcoin’in dönem sonu değerinin alış değerinin (40.000 TL) üzerinde gerçekleşmesi durumunda “646 Kambiyo Karları” hesabı kullanılacaktır.

2.3.5. Kripto Paraları Kısa Vadeli Yatırım Aracı Olarak Kullanan İşletmeler

Kripto paraların sermaye piyasası aracı veya menkul kıymet olarak değerlendirildiğinde kripto para alımı veya satımının alış bedeli üzerinden “118 Diğer Menkul Kıymetler” hesabına kaydı yapılabilir. Eğer alış ve satış bedeli arasındaki fark olumlu yönde ise “645 Menkul Kıymet Satış Karları”, aradaki fark olumsuz ise “655 Menkul Kıymet Satış Zararları” hesaplarında takibi mümkündür.

Örnek 6; Üstünsoy A.Ş. 15.08.202X tarihinde kısa vadeli fiyat hareketliliğinden faydalanmak ve getiri elde etmek amacıyla banka aracılığıyla 130.000,00 TL’ye 3 Bitcoin (BTC) satın almış olup tamamını 30.11.202X tarihinde 170.000,00 TL’ye satmıştır.

Muhasebe kayıtları;

118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HS.	130.000,00	
118.02. Bitcoin		
102 BANKALAR HS.		130.000,00
<i>Kripto Paraların Satın Alınması</i>		

102 BANKALAR HS.	170.000,00	
118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HS.		130.000,00
118.02. Bitcoin		
645 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI HS.		40.000,00
<i>Kripto Paraların Satışı</i>		

Literatürde yer alan çalışmalarda, yukarıdaki örnekte “118 Diğer Menkul Kıymetler” hesabı yerine “117 Diğer Finansal Yatırımlar” hesabının, “645 Menkul Kıymet Satış Karları” hesabı yerine ise “665 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet

Yatırımlarına İlişkin Değer Artış Kazançları” hesabının kullanıldığı görülmektedir (Koç, 2022: 298). Söz konusu hesapların finansal raporlama standartları çerçevesine uygun şekilde seçildiği ifade edilebilir.

2.3.6. Kripto Paraları Uzun Vadeli Olarak Kullanan İşletmeler

Yazılım süreçlerinin başından sonuna kadar izlenebildiği ve fiziksel olarak hiçbir yapıya sahip olmayan kripto para birimleri, işletmelerin aktiflerinde yer alan giderler ve belirli koşullar altında ortaya çıkan haklar gibi maddi olmayan duran varlıklar kategorisine dahil edilmektedir. Eğer kripto paralar “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” olarak kabul edilirse, TMS 38 standardına uygun bir şekilde değerlendirilmelidirler. Bu standardın varlık tanımı, işletmenin kontrolünde olan ve aynı zamanda fayda sağlaması beklenen kaynakların toplamını içermektedir (Sarıkaya, 2020: 83).

Kripto para birimlerine sahip olan bireyler tamamen kontrol altında tuttukları için kripto paralar, varlık olarak kabul edilebilir niteliktedir. Maddi olmayan duran varlıklar standardının varlık tanımı, kripto para birimlerini de kapsamaktadır. Ayrıca tanım içinde yer alan gelecekte yarar sağlama beklentisi, kripto para birimleri için de geçerlidir. Kripto para birimlerine sahip olanlar, bu para birimlerini gelecekte nakde çevirebilir ya da mal/hizmet alımlarında faydalanabilirler (Şahin, 2018: 915).

Maddi olmayan duran varlıklar standardında bahsedilen varlıkların muhasebeleştirilmesinde, ölçü olarak maliyet bedeli esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu durumdan dolayı kripto paralar maddi olmayan duran varlıklar şeklinde nitelendirilirse muhasebeleştirme işleminde maliyet bedeli esas göz önünde bulundurulmalıdır. Dönem sonu itibarıyla finansal tabloların raporlanma işleminin yapılmasında muhasebe kayıtlarında yer verilen kripto paraların piyasadaki bilgileri göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirme işlemi yapılmalı ve gerçek değeri ortaya konmalıdır. Bu işlemler sonucunda meydana gelen artış ve azalışlar TMS 38 standardına göre diğer kapsamlı gelir şeklinde muhasebeleştirme işlemi yapılmalıdır. Aynı zamanda bu standart maddi olmayan duran varlıkların sonsuza dek durmasına yönelik bir özelliğe sahip olmadığı sürece amortisman tabi olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu noktada kripto para birimlerinin belirli bir yaşam süresinin olmaması sebebiyle standart kapsamında bu tür kripto paralar için amortisman hesaplaması da söz konusu olmayacaktır (Şahin, 2018: 916).

Örnek 7; 01.03.2022 tarihinde 100.000,00 TL değerinde Bitcoin ve 10.000,00 TL değerinde Bitcoin Cash'i uzun vadeli işlem yapmak amacıyla satın alan Üstünsoy A.Ş., 31.12.2022 tarihinde Bitcoin ve Bitcoin Cash piyasa fiyatlarının yükseldiği bir dönemde elinde bulundurmuş olduğu Bitcoin'lerin değeri 110.000,00 TL'ye, Bitcoin Cash'lerin değeri ise 11.000,00 TL'ye yükselmiştir. Kripto para birimlerinde herhangi bir değer kaybı olmamıştır. İşletme, Bitcoin'leri 25.12.2023 tarihinde 115.000,00 TL'ye, Bitcoin Cash'leri de 28.12.2023 tarihinde 9.500,00 TL'ye satmıştır.

01.03.2022 tarihli muhasebe kaydı;

267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HS.	110.000,00	
267.01. Bitcoin 100.000,00 TL		
267.02. Bitcoin Cash 10.000,00 TL		
102 BANKALAR HS.		130.000,00
<i>Kripto Paraların Satın Alınması</i>		

31.12.2022 tarihli muhasebe kaydı;

267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR HS.	11.000,00	
267.01. Bitcoin 10.000,00 TL		
267.02. Bitcoin Cash 1.000,00 TL		
552 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HS.		11.000,00
552.01. Bitcoin 10.000,00 TL		
552.02. Bitcoin Cash 1.000,00 TL		
<i>Kripto Paraların Değerlemesi</i>		

25.12.2023 tarihli muhasebe kaydı;

102 BANKALAR HS.	115.000,00	
552 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HS.	10.000,00	
552.01. Bitcoin 10.000,00 TL		
267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKL. HS.		110.000,00
267.01. Bitcoin 100.000,00 TL		
649 DİĞER OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR HS.		15.000,00
<i>Kripto Paralardan Bitcoin'in Satışı</i>		

28.12.2023 tarihli muhasebe kaydı;

102 BANKALAR HS.	9.500,00	
552 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI HS.	1.000,00	
552.02. Bitcoin Cash 10.000,00 TL		
659 DİĞER OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HS.	500,00	
267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKL. HS.		
267.02. Bitcoin Cash 11.000,00 TL		11.000,00
<i>Kripto Paralardan Bitcoin Cash'in Satışı</i>		

Hangi niteliğe sahip olduğu henüz tam olarak ortaya konulmamış olan kripto paraların işletme faaliyetlerindeki yeri baz alınarak yapılan açıklamalar sonucunda TMS/TFRS kapsamında yer alan standartlardan hangisinin dikkate alınacağı yapılacak olan muhasebe kayıtları ve finansal raporlama açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda kripto paraların sınıflandırılmasına yönelik işletmelerin bu paraları kullanım amaçlarının yanı sıra UFRS Yorumlama Komitesi tarafından kamuoyunun görüşlerine açık bir şekilde yapılan açıklamalarda oldukça önemlilik arz etmektedir. 2019 yılında kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik bir toplantı düzenlenmiş, değerlendirmeler yapılmış olup geçici gündem kararları oluşturulmuştur. Bu kararlara bakıldığında, elde tutulan ve satış amaçlı üretilen kripto paraların stok olarak kabul edilip stoklar standardının uygulanabileceği, herhangi bir nitelendirmenin yapılamadığı durumlarda ise maddi olmayan duran varlık şeklinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Komite kararı özeti ise aşağıdaki tabloda verilmiştir (Sarıkaya, 2020: 86):

Tablo 2.1. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Yorumlama Komitesinin Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi Konusundaki Karar Özeti

Nitelendirme Türü	Standart	Karar Özeti
Stok	IAS 2	Satmak amaçlı elde tutulan veya üretilen kripto paralar
Nakit	IAS 7	Kripto paraların nakit olmadığı
Maddi Olmayan Duran Varlık	IAS 38	IAS 2 standardı dışında yapılan diğer tüm kripto para işlemleri
Finansal Araç	IAS 32	Kripto paraların finansal araç olmadığı (Kararda tokenlere ilişkin açıklama yapılmamış olup literatürde varlığa dayalı menkul kıymet şeklinde yatırım sözleşmesi niteliğinde çalışmalar bulunmaktadır)

Kripto para birimlerinin mevcut hesaplarda ne şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiği incelenmiş olup, bu inceleme sonucunda işletme bünyelerinde kripto para birimlerinin muhasebeleştirilmesinde en uygun yöntemin “Maddi Olmayan Duran Varlık” olarak muhasebeleştirilmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda muhasebeleştirme işlemi maliyet bedeli ile muhasebeleştirme yapılarak dönem sonunda yeniden değerlendirme işlemi ile bu değerlemeden meydana gelmesi mümkün olan değer artış veya azalışların diğer kapsamlı gelir şeklinde muhasebeleştirilmesi gerekir. Kripto para birimleri belirli bir yaşam sürelerinin olmaması nedeniyle amortismanına tabi tutulmamalıdır (Şahin, 2018: 916).

BÖLÜM III

3. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KRİPTO PARALARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

3.1. Araştırmanın Problemi

Muhasebe standartları çerçevesinde kripto paraların muhasebeleştirilmesi büyük önem arz etmektedir. İşlem sürecinde kripto paraların değerlerinde meydana gelen artış ve azalışları tespit etmek ve değerlendirebilmek sadece muhasebe kayıtları ile sağlanmaktadır. Türkiye’de kripto para işlemlerini güvence altına alan ve standartlar çerçevesinde hangi varlık hesabı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyan herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Mevcuttaki düzen yasal olarak ve muhasebe standartları kapsamında kripto paraların tanımı ve kullanım alanlarını karşılayabilecek düzeyde değildir.

Araştırmanın temel problemi meslek mensuplarının kripto paralar ile ilgili farkındalık düzeylerini, kripto paralara bakış açılarını ve kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik görüşlerini tespit etmektir. Kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik meslek mensuplarının görüşlerinin incelenmesi ve ortaya koyulmasının, kripto paraların yasal olarak kabul görmesi durumunda bu konuya ilişkin çalışmaların artırılması yönünde literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

3.2. Literatür Özeti

Literatürde kısıtlı sayıda olan kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik çalışmalar İngilizce ve Türkçe olarak iki kısımda ele alınmıştır. Öncelikle İngilizce çalışmalar açıklanmış olup, daha sonra Türkçe açıklamalara yer verilmiştir.

Raiborn & Sivitanides (2015) tarafından yapılan çalışmada kripto para madenciliği, kripto paraların sınıflandırılması, değişim aracı olarak kullanılması, kripto paraların yatırım aracı olarak alınıp satılması gibi işlemlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda açıklamalara yer verilmiştir.

Gröblacher (2018) tarafından yapılan çalışmada kripto varlıkların UFRS açısından nasıl bir varlık olduklarını anlamaya yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmada kripto para birimlerinin maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesinin en doğru seçenek olduğu sonucuna varılmıştır.

Prochazka (2018) yaptığı çalışmada UFRS kapsamında kripto para birimlerinin muhasebeleştirilmesinde farklı yöntem uygulaması ile rakip modellerin karşılaştırılması ve

değerlendirilmesini amaçlamıştır. Kripto varlıkların dalgalı yapısı dikkate alındığında gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleştirme işleminin finansal bilgi sağlayıcılara doğru bilgi ulaştırmada etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Six & Himmer (2019) yaptıkları çalışmada kripto paralar ile ilgili sadece muhasebe uygulamalarına yönelik değil vergilendirme açısından da yeterli bilginin olmadığını belirtmişlerdir. Kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği konusunu UFRS ve vergi kuralları kapsamında ele almışlardır.

Türkçe olarak yayımlanan çalışmalara bakıldığında ise genel olarak yapılan çalışmaların kripto para birimleri hakkında bilgi vermekte olduğu ve kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği konusunda açıklamalar içerdiği görülmektedir.

Aslantaş Ateş (2016) tarafından yapılan çalışmada kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik olarak, işletmelerin satışlarına karşılık Bitcoin kabul etmeleri ya da direkt olarak borsadan Bitcoin satın almaları durumunda elde etmiş oldukları bu Bitcoin’i yabancı para olarak değerlendirmeleri ve 100 Kasa ana hesabının alt hesabı olarak “Bitcoin Kasası” şeklinde yardımcı hesapta kayıt tutmaları şeklinde öneride bulunulmuştur.

Şahin (2018) yaptığı çalışmada kripto varlıkların hangi varlık grubunda nasıl muhasebeleştirileceğini TMS ve TFRS ışığında açıklamıştır. Aynı zamanda çalışmasında kripto varlıkların vergiye konu edilmesini ve denetim açısından da değerlendirilmesini ele almıştır. Sonuç olarak ise kripto varlıkların maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı ve aynı zamanda kripto paralara yönelik yeni bir hesap grubunun oluşturulması önerisinde bulunmuştur.

Serçemeli (2018) yaptığı çalışmada kripto paraların muhasebeleştirilmesi ve vergilendirilmesine yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Kripto paralarda özün önceliği kavramı niteliğine göre kullanım alanına ve şekline dikkat edilmesi, muhasebe kayıt işlemlerinin yapılırken Bitcoin’in hazır değer, ticari mal veya menkul kıymet olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda kripto paralara yönelik tüm dünyada geçerliliğini koruyabilecek yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği üzerinde durmuştur.

Dizkırıncı & Gökğöz (2018) tarafından yapılan çalışmada, diğer çalışmalarda olduğu gibi kripto paraların genel özellikleri, işleyişi ve nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği konuları üzerinde durulmuştur. Bitcoin’in muhasebeleştirilmesinde döviz cinsi yabancı para

kabul edilerek “108 Diğer Hazır Değerler Hesabı”nda muhasebeleştirilmesi gerektiği uygun görülmüştür. Sonuç olarak yaptığı değerlendirmede nitelik itibarıyla kripto paraların işleyişinin yabancı paralar ile benzer olduğu bu kapsamda özün önceliği kavramı gereği hazır değerler şeklinde gruplandırılmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

Yumuşaker (2019) çalışmasında kripto paraların yabancı paralar ile işleyiş niteliğinin aynı olduğu sonucuna varmış ve hazır değerler olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kripto paraların yabancı para olarak değerlendirilmesi durumunda “108 Diğer Hazır Değerler” hesabında, emtia olarak kabul edilmesi durumunda ise “157 Diğer Stoklar” hesabında muhasebeleştirilmesinin uygun olabileceğini ileri sürmüştür.

Güdelci (2020) tarafından yapılan çalışmada UFRS kapsamında kripto paraların hangi varlık sınıfında gruplandırılacağı ve nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak kripto paraları maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirmenin doğru olacağı belirtilmiştir.

Aslan (2020) tarafından yapılan çalışmada kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik muhasebe alanında küresel düzeyde muhasebe meslek örgütlerinin ve denetim firmalarının yapmış oldukları tartışmalar ve ulaştıkları sonuçlar ortaya konularak finansal raporlar üzerinde meydana gelen değişiklikler değerlendirilmiştir.

Alıcı & Yanık (2022) tarafından yapılan çalışmada kripto varlıkların dünya genelinde hızla yaygınlaştığı ve ülkemizin de bu duruma karşılık birtakım çalışmalarda bulunması gerektiği üzerinde durulmuştur. Kripto varlıkların muhasebe bilimine ne şekilde yansıdığı, ortaya çıkan cari mevzuat eksiklikleri ve mevzuata yönelik ne gibi değişikliklerin yapılabileceği, ileriye dönük piyasalarda oluşacak faaliyetlere hazırlıklı olmak adına değerlendirilmiştir.

3.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dünyada bilişim hizmetlerinin ve sanal alışveriş platformlarının son yıllarda kullanımı hızla artmaktadır. Tüm dünyada bankalar dahil artık para kullanımı elektronik ortama geçiş yapmakta ve nakit kullanımı azalmaktadır. İnsanlar alışverişlerini sanal ortamda yapmaya yönelmekte ve nakit kullanımı yerine elektronik bankacılık hizmetlerinin kullanımı artmaktadır. Aynı zamanda tüm dünyada geçerli ithalat ve ihracatta kullanılan doların bir devlet yönetiminde olması yeni arayışları beraberinde getirmiştir.

Dünya geneline bakıldığında kişi ve kurumlar kripto paralar ile ödemelerini ve/veya tahsilatlarını gerçekleştirebilmektedir. Bu aşamada kullanıcılar meydana gelen fiyat

farklılıklarından faydalanarak kar sağlamak için kripto paralara yatırım yapmaya yönelmektedirler. Bu tez çalışmasının amacı ise kripto paralara ilişkin genel bilgiler vermek, kripto paraların muhasebe ve finansal raporlama standartları çerçevesinde muhasebeleştirilmesi değerlendirmek ve muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara ve bu para ile yapılan işlemlerin muhasebeleştirilmesi konusundaki görüşlerini araştırmaktır.

Araştırma kapsamında Kayseri ve Kırşehir illerinde hizmet vermekte olan muhasebe meslek mensuplarının görüşlerine başvurulmuştur. Bu illerin tercih edilmesinde Kayseri ilinin kalabalık bir nüfusa sahip olması ve ticari gelişmişlik düzeyi, Kırşehir ilinin ise Kayseri iline oranla az nüfusa sahip olması ve büyük iller arasında yer alıyor olması dikkate alınmıştır. Her iki ilde faaliyette bulunan muhasebe meslek mensuplarının görüşleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın TMS/TFRS ve muhasebe meslek mensuplarının görüşleri çerçevesinde kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik bakış açısı sunması yönünde literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

3.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

TÜRMOB 2022 yılı Çalışma Raporuna göre 2022 yılı sonu itibariyle serbest ve bağımlı olarak faaliyet gösteren Kayseri SMMMO'ya kayıtlı 79 SM ve 1.777 SMMM, Kırşehir SMMMO'ya kayıtlı 16 SM ve 115 SMMM olmak üzere Kayseri'de toplam 1.856, Kırşehir'de ise toplam 131 muhasebe meslek mensubu bulunmaktadır. Ancak Kayseri ve Kırşehir'in ilçelerinde hizmet veren muhasebe meslek mensupları zaman ve maliyet kısıtı açısından araştırmaya dahil edilmemiştir. Kayseri ve Kırşehir SMMMO'larından alınan bilgilere göre Kayseri'nin ilçelerinde faaliyet gösteren toplam 76, Kırşehir'in ilçelerinde faaliyet gösteren toplam 20 muhasebe meslek mensubu çıkarılarak araştırmanın evren büyüklüğü olarak 1.891 (1.987 – 96) kişi tespit edilmiştir.

Örneklem tespiti için sosyal bilimlerde kullanılan örneklem hesaplama yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde kullanılan hesaplama yönteminden yararlanılmış, %95 güvenilirlik düzeyi ve %5 tolerans gösterilebilir hata oranı için örneklem büyüklüğü 320 olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 400 muhasebe meslek mensubuna anket formu dağıtılmıştır. Dağıtılan anket formlarını 350 meslek mensubu cevaplamıştır, bu formlardan 20 form eksik bilgiden ve 10 form hataya sebebiyet verecek şekilde tek şık cevaplanmasından dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir. Toplamda 320 anket formu kabul edilmiştir. Araştırmaya dahil olan toplam katılımcı sayısı örneklem için hesaplanan sayıyı eşit olduğundan dolayı araştırma geçerli kabul edilmektedir.

Araştırma kapsamında ayrıca Kayseri (15 kişi) ve Kırşehir (15 kişi) illerinde faaliyette bulunan toplam 30 muhasebe meslek mensubu ile birebir görüşme sağlanarak, meslek mensuplarına kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik önceden hazırlanmış ve yarı yapılandırılmış toplam dört açık uçlu soru yöneltilmiştir.

3.5. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Araştırmada Çetiner (2020) tarafından geliştirilmiş olan ölçekten yararlanılarak anket formu hazırlanmıştır. Ölçeği kullanabilmek için yazara mail atılmış ve yazılı izni alınmıştır. Anket formunun birinci bölümünde çalışılan il, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki deneyim ve mesleki unvanı kapsayan toplam yedi demografik soruların yanı sıra toplam 20 sorudan oluşan ve muhasebe meslek mensuplarının kripto para işlemlerine yönelik görüşlerini ortaya koyan ölçek bulunmaktadır. Ölçek dört faktörden oluşmaktadır. Bunlar;

- Katılımcıların kripto para farkındalığı (5 soru)
- Katılımcıların kripto paralara olumsuz bakış açıları (5 soru)
- Katılımcıların kripto paralara olumlu bakış açıları (5 soru)
- Katılımcıların kripto para kullanımının muhasebe uygulamalarına yönelik görüşleri (5 soru)

Araştırma için beşli likert tipi ölçeklendirme kullanılmış olup, ölçek puanlaması 5: kesinlikle katılıyorum, 4: katılıyorum, 3: kararsızım, 2: katılmıyorum ve 1: kesinlikle katılmıyorum şeklindedir. Anket sorularının yanısıra araştırma kapsamında muhasebe meslek mensuplarına yöneltilmek üzere toplam dört adet yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme sorusu hazırlanmıştır. Sorular muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara ve bu paraların muhasebeleştirilmesine yönelik görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Ölçeğin güvenilirlik analizi Cronbach's Alpha testi ile yapılmıştır. Analiz sonucunda, muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara yönelik görüşlerini tespit etmek için hazırlanan ve yirmi sorudan oluşan ölçeğin tamamı için $\alpha = 0,721$ olarak hesaplanmıştır. Cronbach's alfa katsayısı 0-1 arasında değişen değerler almaktadır. Katsayının $0,00 < 0,40$ aralığında yer alması ölçeğin güvenilir olmadığına, $0,40 < 0,60$ aralığında yer alması ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğuna, $0,60 < 0,80$ aralığında yer alması ölçeğin oldukça güvenilir olduğuna ve $0,80 < 1,00$ aralığında yer alması ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğuna işaret etmektedir (Tavşancıl, 2005). Hesaplanan Cronbach Alfa değerine göre

kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Anket soruları ve görüşme soruları tezin Ek-1 bölümünde sunulmuştur.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmadan elde edilen bulguların ve bu kapsamda ulaşılan sonuçların Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının görüşleri ile sınırlı olması araştırmanın en temel kısıtıdır. Bunun yanı sıra Kayseri ve Kırşehir'in ilçelerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Araştırma kapsamında anket ve görüşme yapılan muhasebe meslek mensupları SM ve SMMM ruhsatlı kişilerdir. YMM unvanına sahip kişiler farklı yetki ve sorumluluklara sahip oldukları için araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının iş yoğunluklarının fazla olması, araştırmanın katılımcı sayısı üzerinde olumsuz etki yaratmış ve örneklem büyüklüğünü sınırlandırmıştır.

3.7. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanıldığından karma yöntem ile veriler elde edilmiştir. Nicel araştırma kapsamında anket, nitel araştırma kapsamında ise görüşme tekniği ile muhasebe meslek mensuplarından veriler elde edilmiştir. Anket formlarından elde edilen veriler SPSS 26.0 programı ile analiz edilmiştir. İstatistiki analiz tekniklerine yönelik açıklamalar şu şekildedir:

➤ Anket formu verilerinin dağılımının normallik durumunu belirleyebilmek için basıklık (kurtosis), çarpıklık (skewness), standart sapma ve ortalama değerlerine bakılmıştır.

		Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Kayseri	Farkındalık	17,77	4,12	-0,165	-1,519
	Olumsuz Bakış Açısı	18,27	1,78	-0,077	-0,475
	Olumlu Bakış Açısı	15,97	2,53	0,468	0,199
	Muhasebe	18,40	2,88	-0,107	-1,613
Kırşehir	Farkındalık	16,13	3,03	0,708	-0,742
	Olumsuz Bakış Açısı	17,84	1,76	-0,147	-1,19
	Olumlu Bakış Açısı	13,50	1,90	0,417	-0,599
	Muhasebe	17,60	2,90	0,548	-1,096
Toplam	Farkındalık	17,25	3,88	0,107	-1,466
	Olumsuz Bakış Açısı	18,13	1,78	-0,092	-0,665
	Olumlu Bakış Açısı	15,19	2,62	0,528	0,169
	Muhasebe	18,15	2,90	0,094	-1,553

➤ Verilere ait basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2010). Ölçek verilerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin önerilen referans aralığında yer alması dolayısıyla verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiği kabul edilmiş olup analizlerde parametrik yöntemler tercih edilmiştir.

➤ Nicel verilerin analizi için, normal dağılım varsayımını karşılayan değişkenlerde bağımsız örneklem t testi ya da tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır.

➤ Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi, bilgisayar destekli nitel veri analiz yazılım programları arasında yer alan MAXQDA 2022 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Bu kapsamda önce görüşmelerden elde edilen veriler ile kod ve alt kodlar oluşturulmuş, sonrasında veriler görsel araçlar kullanılarak raporlanmıştır.

3.8. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde öncelikle anket tekniği ile elde edilen verilerin analizine, sonrasında ise görüşme tekniği ile elde edilen verilerin analizine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

3.8.1. Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Demografik Bulgular

Anket sorularını cevaplayan Kayseri’de 219 ve Kırşehir’de 101 olmak üzere toplam 320 muhasebe meslek mensubunun demografik özelliklerine yönelik frekans ve yüzde bilgileri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Demografik Bulgular

Demografik Özellikler		Kayseri		Kırşehir		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	79	36.07	4	3.96	83	25.94
	Erkek	140	63.93	97	96.04	237	74.06
Yaş	31-40	37	16.89	12	11.88	49	15.31
	41-50	83	37.90	46	45.54	129	40.31
	51-60	62	28.31	29	28.71	91	28.44
	61 ve üstü	37	16.89	14	13.86	51	15.94
Medeni Durum	Bekar	52	23.74	42	41.58	94	29.38
	Evli	167	76.26	59	58.42	226	70.63
Eğitim Durumu	Lise	10	4.57	0	0	10	3.13
	Ön Lisans	50	22.83	34	33.66	84	26.25

	Lisans	155	70.78	67	66.34	222	69.38
	Lisansüstü	4	1.83	0	0	4	1.25
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	7	3.20	2	1.98	9	2.81
	6-10 yıl	26	11.87	13	12.87	39	12.19
	11-15 yıl	115	52.51	61	60.40	176	55
	16-20 yıl	32	14.61	11	10.89	43	13.44
	21-25 yıl	38	17.35	14	13.86	52	16.25
	26 yıl ve üstü	1	0.46	0	0	1	0.31
Unvan	SMMM	189	86.30	91	90.10	280	87.50
	SM	30	13.70	10	9.90	40	12.50

Yukarıdaki tabloda demografik özelliklere verilen cevapların illere göre dağılımı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında muhasebe meslek mensuplarının %74.06'sı erkek. %25.94'ü kadındır. Anket sorularını cevaplayan meslek mensuplarının yaşa göre dağılımları incelendiğinde her iki ilde de çoğunluğun 41-50 yaş aralığında olduğu ifade edilebilir. Medeni durumlar bakımından Kayseri'deki meslek mensuplarının %76.26'sı Kırşehir'dekilerin ise %58.42'si evlidir. Toplamda meslek mensuplarının %70.63'ü evlidir. Eğitim durumları açısından Kayseri'deki meslek mensuplarının %70.78'i Kırşehir'dekilerin ise %66.34'ü lisans mezunudur. Mesleki deneyim bakımından meslek mensuplarının her iki ilde de büyük çoğunluğunu 11-15 yıl çalışanlar oluşturmaktadır. Kayseri'deki meslek mensuplarının %86.30'u Serbest Muhasebeci Mali Müşavir. Kırşehir'dekilerin ise %90.10'u Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanına sahiptir.

3.8.2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralarla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular (Kayseri)

Kayseri ilinde hizmet vermekte olan muhasebe meslek mensuplarının kripto paralar ile ilgili ölçekte yer alan maddelere vermiş oldukları cevapların frekans sayıları ve yüzde dağılımları Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Kayseri İlinde Hizmet Veren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralara Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Dağılımları

No	Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kripto para hakkında bilgi sahibiyim.	22(10.1)	32(14.6)	48(21.9)	66(30.1)	51(23.3)
2	Kripto para kullanımına hâkimiyetim var.	70(32.0)	21(9.6)	32(14.6)	50(22.8)	46(21.0)
3	Kripto para sisteminin işleyişini biliyorum.	0(0.0)	10(4.6)	47(21.5)	112(51.1)	50(22.8)
4	Kripto para piyasasını takip ederim.	0(0.0)	61(27.9)	25(11.4)	84(38.4)	49(22.4)
5	Kripto paraların uluslararası geçerliliğine inanıyorum.	0(0.0)	0(0.0)	63(28.8)	94(42.9)	62(28.3)
6	Kripto para dünyası bir balondur.	4(1.8)	27(12.3)	79(36.1)	71(32.4)	38(17.4)
7	Kripto para güvenilir değildir.	46(21.0)	65(29.7)	50(22.8)	58(26.5)	0(0.0)
8	Kripto para kullanımı sürdürülebilir değildir.	66(30.1)	87(39.7)	39(17.8)	27(12.3)	0(0.0)
9	Kripto para kullanımı resmi paranın yerini tutmaz.	18(8.2)	20(9.1)	32(14.6)	80(36.5)	69(31.5)
10	Kripto para kullanımı risklidir.	0(0.0)	0(0.0)	39(17.8)	95(43.4)	85(38.8)
11	Finansal işlemlerde kripto para kullanımını destekliyorum.	6(2.7)	67(30.6)	44(20.1)	50(22.8)	52(23.7)
12	Bir gün etkin bir kripto para kullanıcısı olabilirim.	8(3.7)	47(21.5)	53(24.2)	67(30.6)	44(20.1)
13	Kripto paranın gelecekte kullanımı daha da yaygınlaşacaktır.	0(0.0)	0(0.0)	120(54.8)	89(40.6)	10(4.6)
14	Türkiye’de kripto paraya ihtiyaç vardır.	20(9.1)	45(20.6)	80(36.5)	50(22.8)	24(11.0)
15	Kripto paralar internet alışverişinde en güvenilir para birimidir.	33(15.1)	50(22.8)	22(10.1)	42(19.2)	72(32.9)
16	Kripto para kullanımı muhasebe açısından yetersizdir.	0(0.0)	0(0.0)	20(9.1)	114(52.1)	85(38.8)
17	Kripto paraların kayıt altına alınmadan denetlenmesi mümkün değildir.	0(0.0)	0(0.0)	35(16.0)	123(56.2)	61(27.8)
18	Kripto paraların muhasebeleştirilmesi için yasal düzenleme yapılması gerekir.	0(0.0)	0(0.0)	27(12.3)	36(16.4)	156(71.2)
19	Kripto paraların muhasebe kayıtlarının kontrolünü ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla mevcut denetim faaliyetleri içerisinde kripto paralara yer verilmesi gerekir.	0(0.0)	0(0.0)	52(23.7)	155(70.8)	12(5.5)
20	Kripto paraların muhasebe işlem izinin sürülmesi kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemlidir.	0(0.0)	0(0.0)	0(0.0)	118(53.9)	101(46.1)

Tablo 3.2’de sunulmuş olan veriler incelendiğinde; Kayseri’de hizmet veren toplam 219 muhasebe meslek mensubunun kripto para farkındalıklarını ölçmeye yönelik olan ilk beş sorudan en fazla “kripto para sisteminin işleyişini biliyorum” ifadesine olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Bu ifadeye meslek mensuplarının %51.1’i katılıyorum, %22.8’i kesinlikle katılıyorum cevabı vererek toplamda %73.9’u olumlu görüş bildirmiştir. Aynı şekilde meslek mensuplarının yarısından fazlası kripto paraların uluslararası geçerliliğine inandıklarını (%71.2), kripto para piyasasını takip ettiklerini (%60.8) ve kripto para hakkında bilgi sahibi olduklarını (%53.4) ifade etmiştir. Farkındalık alt boyutunda meslek mensuplarının en az olumlu görüş bildirdikleri ifade “kripto para kullanımına hakimiyetim var” sorusu olmuştur. Bu ifadeye muhasebe meslek mensuplarının %21’i kesinlikle katılıyorum, %22.8’i katılıyorum, %14.6’sı kararsızım, %9.6’sı katılmıyorum, %32’si ise kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde Kayseri’de hizmet veren muhasebe meslek mensuplarının kripto paralar ile ilgili temel düzeyde bilgiye sahip oldukları ancak kripto para kullanımı konusuna tam olarak hâkim olmadıkları ifade edilebilir.

Tablo 3.2.’de yer alan 6. 7. 8. 9 ve 10. ifadeler muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara yönelik olumsuz bakış açılarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının çoğunluğu söz konusu ifadeler arasından en çok “kripto para kullanımı risklidir” ve “kripto para kullanımı resmi paranın yerini tutmaz” ifadelerini desteklemiştir. Muhasebe meslek mensupları kripto para kullanımını riskli bulmuş olsa da kripto paraların resmi paranın yerini tutmayacağını düşünse de kripto para kullanımının sürdürülebilir ve güvenilir olduğuna yönelik görüşü desteklemiştir. Meslek mensuplarının %49.8’i kripto para dünyasının balona benzetildiği ifadeye katılmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda meslek mensuplarının kripto paralara yönelik en çok riskli olmaları ve alışılan resmi paradan farklı olmaları açısından olumsuz bakışa sahip oldukları ifade edilebilir.

Muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara yönelik olumlu bakış açılarını ölçekteki 11. 12. 13. 14 ve 15. ifadeler göstermektedir. Söz konusu ifadeler arasında en çok dikkat çeken veri meslek mensuplarının %54.8’inin “kripto paranın gelecekte kullanımı daha da yaygınlaşacaktır” ifadesine kararsız oldukları yönünde cevap vermeleridir. Bunun yanı sıra Tablo 3.2.’deki veriler Kayseri’de hizmet veren muhasebe meslek mensuplarının yarısından fazlasının bir gün etkin bir kripto para kullanıcısı olabileceğini ve kripto paraların özellikle internet alışverişinde en güvenilir para birimi olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Muhasebe meslek mensuplarının kripto para kullanımının muhasebe uygulamalarına yönelik görüşlerini 16. 17. 18. 19 ve 20. ifadeler ortaya koymaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğu kripto para kullanımının muhasebe açısından yetersiz olduğu (%90.9), kripto paraların muhasebeleştirilebilmesi için yasal düzenlemenin yapılmasının gerektiği (%87.6), kripto paraların kayıt altına alınmadan denetlenemeyeceği (%84) ve denetim faaliyetleri içinde kripto paralara yer verilmesinin gerekli olduğu (%76.3) görüşüne olumlu cevap vermiştir. Kripto paraların muhasebe kayıtlarının yapılabilmesinin de kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemli olduğu ifadesine meslek mensuplarının %53.9'u katılıyorum, %46.1'i de kesinlikle katılıyorum cevabı vererek tamamı olumlu görüş bildirmiştir.

3.8.3. Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralarla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular (Kırşehir)

Kırşehir ilinde hizmet vermekte olan muhasebe meslek mensuplarının kripto paralar ile ilgili ölçekte yer alan maddelere vermiş oldukları cevapların frekans sayıları ve yüzde dağılımları Tablo 3.3'te sunulmuştur.

Tablo 3.3. Kırşehir İlinde Hizmet Veren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralara Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Frekans ve Yüzde Dağılımları

No	Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kripto para hakkında bilgi sahibiyim.	17(16.8)	21(20.7)	23(22.7)	33(32.6)	7(6.9)
2	Kripto para kullanımına hâkimiyetim var.	21(20.7)	23(22.7)	18(17.8)	39(38.6)	0(0.0)
3	Kripto para sisteminin işleyişini biliyorum.	0(0.0)	17(16.8)	33(32.6)	31(30.6)	20(19.8)
4	Kripto para piyasasını takip ederim.	5(4.9)	46(45.5)	30(29.7)	17(16.8)	3(2.97)
5	Kripto paraların uluslararası geçerliliğine inanıyorum.	0(0.0)	0(0.0)	14(13.8)	47(46.5)	40(39.6)
6	Kripto para dünyası bir balondur.	0(0.0)	0(0.0)	0(0.0)	46(45.6)	55(54.4)
7	Kripto para güvenilir değildir.	0(0.0)	0(0.0)	40(39.6)	18(17.8)	43(42.57)
8	Kripto para kullanımı sürdürülebilir değildir.	29(28.7)	27(26.7)	45(44.5)	0(0.0)	0(0.0)
9	Kripto para kullanımı resmi paranın yerini tutmaz.	4(3.9)	10(9.9)	24(23.7)	28(27.7)	35(34.6)
10	Kripto para kullanımı risklidir.	0(0.0)	22(21.7)	26(25.7)	52(51.4)	1(0.9)
11	Finansal işlemlerde kripto para kullanımını destekliyorum.	5(4.95)	34(33.6)	24(23.7)	13(12.8)	25(24.7)

12	Bir gün etkin bir kripto para kullanıcısı olabilirim.	56(55.4)	28(27.7)	0(0.0)	16(15.8)	1(0.9)
13	Kripto paranın gelecekte kullanımı daha da yaygınlaşacaktır.	0(0.0)	13(12.8)	21(20.7)	33(32.6)	34(33.6)
14	Türkiye’de kripto paraya ihtiyaç vardır.	14(13.8)	21(20.7)	48(47.5)	13(12.8)	5(4.9)
15	Kripto paralar internet alışverişinde en güvenilir para birimidir.	39(38.6)	37(36.6)	21(20.7)	4(3.9)	0(0.0)
16	Kripto para kullanımı muhasebe açısından yetersizdir.	0(0.0)	0(0.0)	1(0.9)	80(79.2)	20(19.8)
17	Kripto paraların kayıt altına alınmadan denetlenmesi mümkün değildir.	19(18.8)	23(22.7)	24(23.7)	25(24.7)	10(9.9)
18	Kripto paraların muhasebeleştirilmesi için yasal düzenleme yapılması gerekir.	11(10.8)	14(13.8)	12(11.8)	28(27.2)	36(35.6)
19	Kripto paraların muhasebe kayıtlarının kontrolünü ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla mevcut denetim faaliyetleri içerisinde kripto paralara yer verilmesi gerekir.	0(0.0)	0(0.0)	33(32.6)	34(33.6)	34(33.6)
20	Kripto paraların muhasebe işlem izinin sürülmesi kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemlidir.	0(0.0)	0(0.0)	20(19.8)	41(40.5)	40(39.6)

Tablo 3.3’te sunulmuş olan veriler incelendiğinde; Kırşehir’de hizmet veren toplam 101 muhasebe meslek mensubunun kripto para farkındalıklarını ölçmeye yönelik olan ilk beş sorudan en fazla “kripto paraların uluslararası geçerliliğine inanıyorum” ifadesine olumlu cevap verdikleri görülmektedir. Bu ifadeye meslek mensuplarının %86.1’i katıldığını ifade etmiştir. Farkındalık alt boyutunda meslek mensuplarının en az olumlu görüş bildirdikleri ifade “kripto para piyasasını takip ederim” sorusu olmuştur. Kırşehir’deki muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğu kripto para piyasasını takip etmediğini ifade etmiş olsalar da kripto paraların uluslararası geçerliliğini kabul etmektedirler.

Muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara yönelik olumsuz bakış açılarını ölçen ifadeler incelendiğinde, meslek mensuplarının tamamının kripto para dünyasını balon olarak gördüğü dikkat çekmektedir. Meslek mensuplarının yarısından fazlası kripto paraların güvenilir olmadığını, resmi paranın yerini tutmadığını ve riskli olduğu ifade etmiş olmalarına rağmen kripto para kullanımının sürdürülebilir olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Muhasebe meslek mensuplarının kripto paralara yönelik olumlu bakış açılarını yönelik ifadeler arasında en çok dikkat çekenler; %55.4’ünün bir gün etkin bir kripto para

kullanıcısı olabileceği ve %47.5'inin “Türkiye’de kripto paraya ihtiyaç vardır” ifadesine kararsız olduğu yönünde cevap vermeleridir.

Muhasebe meslek mensuplarının kripto para kullanımının muhasebe uygulamalarına yönelik görüşleri; muhasebe meslek mensuplarının %99'unun kripto para kullanımının muhasebe açısından yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Meslek mensuplarının çoğunluğuna göre kripto paraların muhasebeleştirilmesi için yasal düzenleme yapılması ve muhasebe kayıtlarının kontrolünü ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla da mevcut denetim faaliyetleri içerisinde kripto paralara yer verilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak ise meslek mensuplarının çoğunluğu tarafından kripto paraların muhasebe işlem izinin sürülmesi, kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemli olarak değerlendirilmiştir.

3.8.4. Katılımcıların Demografik Özelliklerine ve Alt boyutlarına İlişkin Açıklayıcı İstatistikler

Araştırmaya katılan muhasebe meslek mensuplarının demografik özellikleri ve araştırmanın yapıldığı illerin ölçek toplam puanı ve ölçek alt boyutları üzerindeki etkileri gösteren açıklayıcı istatistikler ve grup karşılaştırmaları Tablo 3.4’te özetlenmiştir.

Tablo 3.4. Demografik Değişkenler ile Ölçek Puanları Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Demografik Değişkenler		Farkındalık		Olumsuz Bakış Açısı		Olumlu Bakış Açısı		Muhasebe	
		Ortalama/ s.s.	p	Ortalama/ ss.	p	Ortalama/ ss.	p	Ortalama/ ss.	p
Çalışılan İl	Kayseri	17.77±4.12	0.000*	18.27±1.78	0.048*	15.97±2.53	0.000*	18.40±2.88	0.022*
	Kırşehir	16.13±3.03		17.84±1.76		13.50±1.90		17.60±2.90	
Cinsiyet	Kadın	15.93±3.84	0.000*	18.05±2.03	0.652	15.37±2.06	0.387	17.15±2.56	0.000*
	Erkek	17.71±3.79		18.16±1.69		15.12±2.78		18.50±2.94	
Yaş	31-40	18.92±3.26	0.000*	18.78±1.28	0.004*	15.45±2.18	0.286	19.39±2.68	0.000*
	41-50	17.93±3.81		18.13±1.91		14.89±1.99		18.83±2.93	
	51-60	16.20±4.04		17.89±1.73		15.17±2.45		17.39±2.69	
	61 ve üstü	15.80±3.36		17.94±1.85		15.73±4.20		16.61±2.38	
Medeni Durum	Evli	17.83±3.59	0.085	18.26±2.20	0.484	14.75±1.88	0.021	18.35±2.86	0.425
	Bekar	17.01±3.98		18.08±1.58		15.37±2.85		18.07±2.92	
Öğrenim Durumu	Lise	21.60±0.52	0.000*	20.00±0.00	0.003*	13.50±1.18	0.000*	20.30±0.95	0.000*
	Ön Lisans	16.38±3.40		18.31±1.72		13.73±1.56		16.94±2.59	
	Lisans	17.30±3.98		17.97±1.81		15.82±2.75		18.46±2.93	
	Lisansüstü	21.75±0.50		18.50±0.58		15.00±1.15		21.00±0.00	

Deneyim	1-5 yıl	18.33±2.35	0.000*	18.44±1.24	0.005*	17.33±2.18	0.001	20.33±1.94	0.000*
	6-10 yıl	18.85±3.40		18.18±1.35		14.18±2.11		19.54±2.50	
	11-15 yıl	17.63±4.22		18.29±1.81		15.29±2.10		18.61±2.72	
	16-20 yıl	17.30±3.63		18.33±2.16		15.91±3.16		17.79±3.54	
	21-25 yıl	14.60±1.65		17.31±1.50		14.56±3.55		15.52±1.13	
Unvan	SMMM	16.96±3.93	0.000*	18.13±1.81	0.981	18.13±1.81	0.056	17.97±2.90	0.003*
	SM	19.30±2.81		18.13±1.59		18.13±1.59		19.40±2.65	

Yapılan bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) sonuçlarına göre; çalışılan il grupları arasında Farkındalık alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kayseri’de çalışanların Farkındalık alt boyut puanları Kırşehir’de çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışılan il grupları arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kayseri’de çalışanların Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanları Kırşehir’de çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışılan il grupları arasında Olumlu Bakış Açısı alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kayseri’de çalışanların Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları Kırşehir’de çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışılan il grupları arasında Muhasebe alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Kayseri’de çalışanların Muhasebe alt boyut puanları Kırşehir’de çalışanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Cinsiyetler arasında Farkındalık alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Erkeklerin Farkındalık alt boyut puanları kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Cinsiyetler arasında Muhasebe alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Erkeklerin Muhasebe alt boyut puanları kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Erkek ve kadınlar arasında Olumsuz Bakış Açısı ve Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Yaş grupları arasında Farkındalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 31-40 yaş grubundaki meslek mensuplarının Farkındalık alt boyut puanlarının 51-60 yaş grubunda ve 61 ve üzeri yaşta olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca diğer bir bulgu olarak 41-50 yaş grubundaki meslek mensuplarının da Farkındalık alt boyut puanlarının 51-60 yaş grubunda ve 61 ve üzeri yaşta olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş grupları arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak

anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 31-40 yaş arası meslek mensuplarının Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanları 61 ve üzeri yaştakilere göre anlamli düzeyde yüksektir. Diğer yaş grupları arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir. Yaş grupları arasında Muhasebe alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 31-40 yaş grubundaki meslek mensuplarının Muhasebe alt boyut puanlarının 51-60 yaş grubunda ve 61 ve üzeri yaşta olanlara göre anlamli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca diğer bir bulgu olarak 41-50 yaş grubundaki meslek mensuplarının da Muhasebe alt boyut puanlarının 51-60 yaş grubunda ve 61 ve üzeri yaşta olanlara göre anlamli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Farklı yaş grupları arasında Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Medeni durum grupları arasında. Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bekar meslek mensuplarının Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları evlilere göre anlamli düzeyde yüksektir. Öte yandan evli ve bekarlar arasında Farkındalık, Olumsuz Bakış Açısı ve Muhasebe alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir ($p<0.05$).

Öğrenim durumları arasında. Farkındalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Lise mezunlarının Farkındalık alt boyut puanları ön lisans ve lisans mezunlarına göre anlamli düzeyde yüksek bulunmuştur. Diğer gruplar arasında Farkındalık alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir. Öğrenim durumları arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Lise mezunlarının Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanları ön lisans ve lisans mezunlarına göre anlamli düzeyde yüksektir. Diğer gruplar arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir. Öğrenim durumu grupları arasında Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Lisans mezunlarının Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları lise ve ön lisans mezunlarına göre anlamli düzeyde yüksektir. Diğer gruplar arasında Olumlu Bakış Açısı alt boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilememiştir. Öğrenim durumu grupları arasında Muhasebe alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamli fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ön lisans mezunlarının Muhasebe alt boyut puanları en düşük bulunmuştur. Ayrıca lisans mezunlarının da Muhasebe puanları ön lisans mezunlarından yüksek, lise ve lisansüstü mezunlarından ise düşük olduğu tespit edilmiştir.

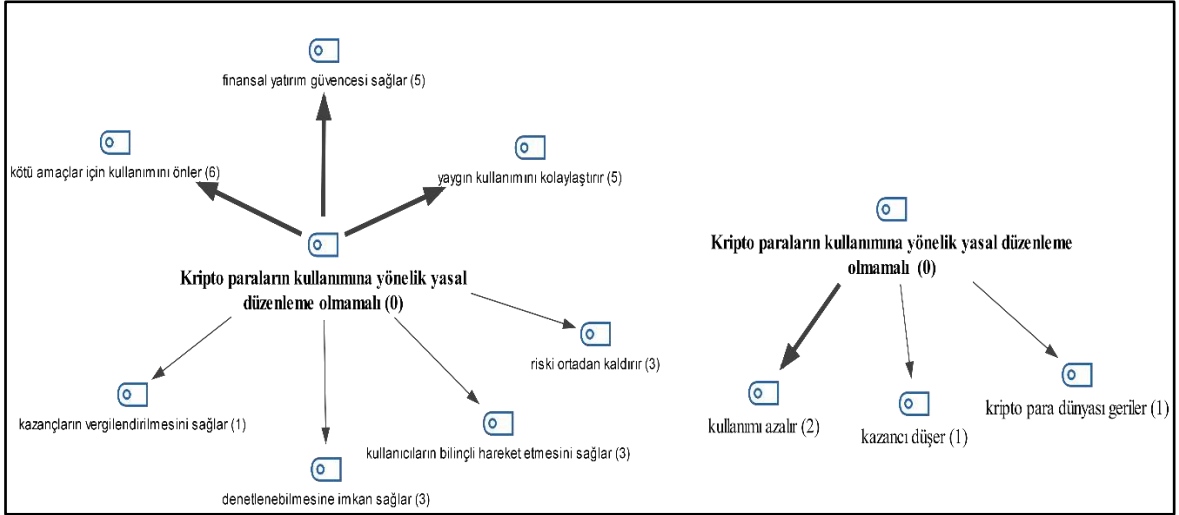
Mesleki deneyim grupları arasında Farkındalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 2-25 yıl arası deneyime sahip olan meslek mensuplarının Farkındalık alt boyut puanları en düşüktür. Mesleki deneyim grupları arasında Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 21-25 yıl arası deneyime sahip olan meslek mensuplarının Olumsuz Bakış Açısı alt boyut puanları 6-10 yıl ve 11-15 yıl arası deneyime sahip olanlara göre anlamlı düzeyde düşüktür. Mesleki deneyim grupları arasında Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 6-10 yıl arası deneyime sahip olan meslek mensuplarının Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları 1-5 yıl, 11-15 yıl ve 16-20 yıl arası deneyime sahip olarak göre anlamlı düzeyde düşüktür. Mesleki deneyim grupları arasında Muhasebe alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). 21-25 yıl arası deneyime sahip meslek mensuplarının Muhasebe alt boyut puanları en düşüktür.

Unvanlar arasında Farkındalık alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Serbest Muhasebecilerin Farkındalık alt boyut puanları Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Unvanlar arasında Muhasebe alt boyut puanı bakımından istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0.05$). Serbest Muhasebecilerin Muhasebe alt boyut puanları Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Unvanlar arasında Olumsuz Bakış Açısı ve Olumlu Bakış Açısı alt boyut puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($p>0.05$).

3.8.5. Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine Yönelik Nitel Araştırma Bulguları

Kayseri ve Kırşehir illerinde faaliyette bulunan toplam 30 muhasebe meslek mensubu ile birebir görüşmeler gerçekleştirilmiş ve kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin MAXQDA 2022 programı ile analizi sonucu ulaşılan bulgular meslek mensuplarına yöneltilen sorulara göre aşağıda sunulmuştur.

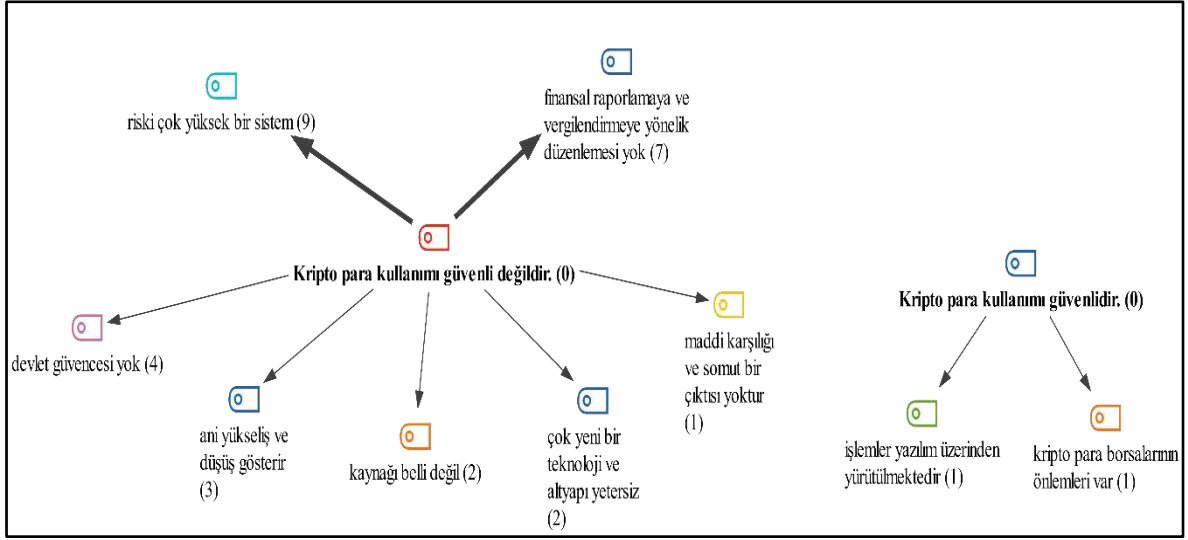
1. Türkiye’de şu anda kripto paralar ile ilgili yasal bir düzenleme yoktur, fakat bu konuda çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Sizce kripto paraların kullanımına yönelik yasal bir düzenleme olmalı mıdır? Neden?

Şekil 3.1. Kripto Paraların Kullanımına Yönelik Yasal Düzenlemeye İlişkin Görüşler

Meslek mensuplarının kripto paraların kullanımına yönelik yasal düzenleme olmalı mı? sorusuna vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, meslek mensuplarının büyük çoğunluğunun (26 kişi) yasal düzenleme olması gerektiğini belirttiği tespit edilmiştir. Yasal düzenleme olması gerektiğini savunan meslek mensuplarının en temel gerekçeleri arasında yapılan yasal düzenlemenin kripto paraların dolandırıcılık, kara para aklama gibi etik dışı kötü amaçlar için kullanımını önleyebileceği, finansal açıdan yatırım güvencesi sağlayabileceği ve böylece kripto paraların yaygın kullanımını kolaylaştırabileceği yer almıştır. Bunların yanısıra yasal düzenleme ile kripto para işlemlerine yönelik riskin ortadan kalkacağını, kullanıcıların bilinçli hareket etmesinin sağlanacağını, denetleme mekanizmasının oluşacağını ve kazançların vergilendirilebilmesine imkân sağlanacağını ileri süren meslek mensupları olmuştur. Diğer taraftan kripto paralara yönelik düzenleme olmaması gerektiğini savunan az sayıda meslek mensubu ise yasal düzenleme yapılması durumunda kripto para kullanımının azalacağı, kazancının düşeceği ve kripto para piyasasının gerileyeceği yönünde görüş bildirmiştir.

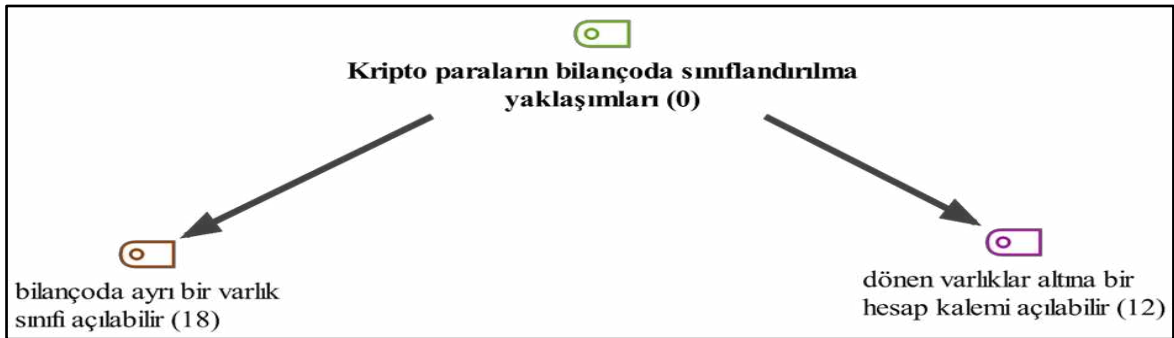
2. Kamuoyunda çıkan haberlerde hem kripto para işlemi yaparak çok fazla gelir eden hem de kripto para borsalarında dolandırıldıklarını iddia eden tarafları görüyoruz. Kripto para kullanımını siz nasıl değerlendirirsiniz? Kripto paralar ile yapılan işlemler sizce güvenli mi?

Şekil 3.2. Kripto Paraların Güvenilirliğine İlişkin Görüşler

Muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğu (28 kişi) kripto paraların kullanımını güvenli bulmamaktadır. Görüşme yapılan meslek mensuplarından 9'u kripto para sistemini çok riskli olduğu, 7'si finansal raporlamaya ve vergilendirmeye yönelik düzenlemesi bulunmadığı, 4'ü devlet güvencesi olmadığı, 3'ü ani yükseliş ve düşüş gösterdiği, 2'si kaynağı belirsiz olduğu, diğer 2'si çok yeni bir teknoloji olduğu ve altyapı yetersizliği ve 1'i ise somut bir çıktısı olmadığı için kripto para kullanımının güvenli olmadığı görüşüne sahiptir. Görüşmeye katılan 2 meslek mensubu ise kripto para kullanımını işlemlerin yazılım üzerinden yürütülmesi ve kripto para borsalarının bazı önlemleri bulunması gerekçelerini ileri sürerek güvenli olarak nitelendirmiştir.

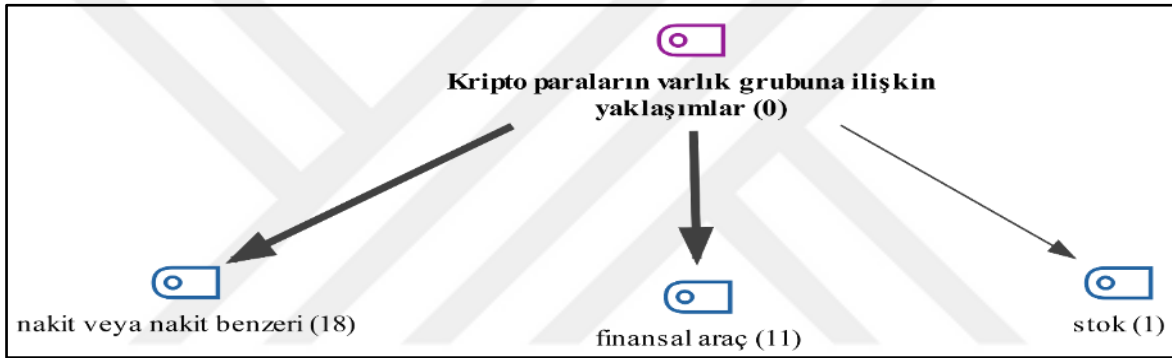
3. Bilançoda yer alan varlıklar dönen ve duran varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır. Dijital bir çağda yaşıyoruz ve dijital varlıkların alt kategorisi olarak nitelendirilen kripto varlıkları bilançoda “Dijital Varlıklar” şeklinde farklı bir gruba dahil ederek sınıflandırabilir miyiz?

Şekil 3.3. Kripto Paraların Bilançoda Sınıflandırılmasına İlişkin Görüşler

Görüşmeye katılan muhasebe meslek mensuplarının yarısından fazlası (18 kişi) kripto paraların bilançoda dönen ve duran varlıklar gibi “dijital varlıklar” şeklinde ayrı bir hesap sınıfı altında muhasebeleştirilmesinin uygun olacağı görüşünü ileri sürmüştür. 12 muhasebe meslek mensubu ise kripto paralar için bilançoda ayrı bir hesap sınıfının açılmasına gerek olmadığını, kripto paraların dönen varlıklar hesap sınıfı altında kullanım amacına uygun bir hesap kalemine kayıt yapılabileceğini ifade etmiştir. Muhasebe meslek mensupları kripto paraların geleceğin bireysel ve kurumsal alışveriş aracı olacağı için ve döngüsün hızlı oluşuyla bir yıl içerisinde kolaylıkla nakde çevrilebilmesinden dolayı dönen varlık sınıfında yer alması gerektiğini vurgulamıştır.

4. Kripto paralar sizce daha çok hangi varlık grubunda kayda alınmalıdır? Kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini değerlendirebilir misiniz?

Şekil 3.4. Kripto Paraların Varlık Grubuna İlişkin Görüşler

Meslek mensuplarının kripto paraların varlık grubuna yönelik verdikleri cevaplar incelendiğinde nakit veya nakit benzeri ve finansal araçlar hesap grupları görüşlerinin öne çıktığı gözlemlenmiştir. Bu iki cevaba ilişkin görüşler incelendiğinde ise meslek mensuplarının yoğunlukla (18 kişi) kripto paraların nakit veya nakit benzeri grubunda olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra finansal araç grubunda olmasını savunan meslek mensupları ise kripto paraların al-sat yaparak kar elde etmek amaçlı kullanıldığından bu grupta yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Son olarak sadece bir meslek mensubu ise kripto paranın stok grubunda yer alması gerektiğini belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında teknolojik gelişmelerle birlikte muhasebe alanında da çeşitli yenilikler ortaya çıkmıştır. Bu yeniliklerin muhasebeye yansması ve çağımızda hızla artış gösteren dijital dünyaya ayak uydurabilmesi yavaş kalsa da artarak ilerleyebilmektedir. Bu gelişmelerden en popüler ve güncel olanı kripto paralardır.

Kripto para birimleri blok zinciri denilen ağ üzerinde işlemlerin uygulanabildiği dijital para sistemidir. Ticari ve finansal hayatta hızla kullanımı artış gösteren kripto paraların en bilineni Bitcoin'dir. Bu kapsamda yasal düzenlemelerin yapılması bir gerekliliktir. Ancak ülkelerin genel olarak kripto paralara mesafeli yaklaşmasından dolayı yasal düzenlemelere yönelik eksiklikler mevcuttur.

Kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik TMS ve TFRS'de yer alan hükümler değerlendirildiğinde stok ve maddi olmayan duran varlık tanımlarını karşıladığı ifade edilebilir. Kripto para madenciliği kapsamında üretimi yapılan veya alım satım amacı ile elde tutulan kripto paraların stok olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür. Aynı şekilde kripto paralar maddi olmayan duran varlık tanımını da karşıladığı için, üretilen veya alım satım amacıyla elde tutulan kripto paralar dışındaki tüm durumlarda işletmelerin sahip oldukları kripto paraları maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirmeleri muhasebe ve finansal raporlama standartları çerçevesinde en kabul edilebilir yaklaşımdır. Literatürde kripto paraların nakit ve/veya nakit mevcut olmakla birlikte, kripto para birimleri yabancı bir ülkenin parası değildir. Türkiye'deki yasal düzenlemelere yönelik çıkartılan bir para da değildir. Aynı zamanda kripto paraların SPK'da yer alan menkul kıymet tanımlama şekline de uygun olmadığı görülmektedir. Yürürlükte yer alan iç mevzuata göre kripto paraların maddi olmayan duran varlık (gayri maddi hak) olarak sınıflandırılmasında ve vergilendirilmesinde bir engel bulunmamaktadır.

Kripto paralara yönelik en öncelikli şey hukuki anlamda tanımlamasının yapılarak, vergi ve muhasebe uygulamaları açısından duyulan endişelerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalardır. Böylece kripto para işlemleri yapan işletmeler nasıl muhasebe kayıtları tutmaları gerektiğini belirlemiş olacak ve devlet de kripto para ile yapılan işlemlerin denetimini ve vergilendirilmesini yapabilecektir.

Bu tez çalışmasının uygulama kısmında Türkiye'de kripto paraların resmi olarak kabul edilmesi durumunda muhasebe meslek mensuplarının kripto paraların ne şekilde muhasebeleştirilmesi gerektiğine yönelik görüşlerinin tespit edilmesi amacıyla karma bir

araştırma gerçekleştirilmiştir. Anket soruları ile meslek mensuplarının kripto para farkındalıkları, kripto paralara yönelik olumsuz ve olumlu bakış açıları ile kripto paraların muhasebe uygulamalarına yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme soruları ile ise meslek mensuplarının kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Her iki yöntem ile elde edilen verilerden nicel veriler SPSS 26 ile nitel veriler ise MAXQDA 2022 programları kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmaya Kırşehir ve Kayseri illerinin merkezlerinde faaliyet gösteren SM ve SMMM unvanlı meslek mensupları katılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunu erkek, SMMM unvanına sahip, evli ve lisans mezunu olan meslek mensupları oluşturmuştur. Araştırmada farkındalık alt boyutuna bakıldığında Kayseri ilindeki katılımcıların Kırşehir ilindeki katılımcılara oranla kripto paralara yönelik farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında Kayseri ilinin büyük şehir olması ve ticaret potansiyelinin yüksek olmasının etkisinin olabileceği ifade edilebilir.

Kırşehir ve Kayseri illerindeki meslek mensuplarının kripto paralara yönelik olumsuz bakış açıları arasında dikkat çekici birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Kırşehir’de faaliyet gösteren meslek mensuplarına göre kripto paralar güvenilir olmamasına rağmen Kayseri’deki meslek mensupları kripto paraların güvenilir olmadığı ifadesine daha çok katılmamaya yönelik görüş bildirmişlerdir. Kırşehir’deki meslek mensupları kripto para kullanımını kalıcı ve sürdürülebilir bulmamakta, kripto paraların riskli olduğuna ve bu doğrultuda resmi paranın yerini tutmayacağına yönelik ağırlıklı görüşe sahiptirler. Kayseri’deki meslek mensuplarının Kırşehir’dekilere göre kripto paralara yönelik daha az olumsuz bakış açısına sahip oldukları genel olarak ifade edilebilir. Aynı doğrultuda Kayseri’deki meslek mensupları Kırşehir’dekiler ile karşılaştırıldığında kripto paralar ile ilgili daha olumlu bakış açısına sahiptir.

Muhasebe alt boyutu açısından değerlendirildiğinde; Kırşehir’deki meslek mensupları Kayseri’deki meslek mensuplarına kıyasla kripto paraların muhasebe işlem izinin sürülmesinin kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemli olduğu ifadesine daha fazla katılmış olsa da kripto paraların muhasebeleştirilmesi için yasal düzenlemenin yapılması gerektiğine ve kripto paraların kayıt altına alınmadan denetlenemeyeceğine daha çok Kayseri’deki meslek mensupları olumlu görüş bildirmiştir.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının çalışılan il, öğrenim durumu ve mesleki deneyim bakımından ölçeğin farkındalık, olumsuz bakış, olumlu bakış ve muhasebe alt boyutlarının tamamı arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar tespit edilmiştir. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla kripto paralara yönelik farkındalık düzeyi daha yüksek belirlenmiştir. Bu durum üzerinde kadın katılımcı sayısının etkisi olduğu söylenebilir. Serbest Muhasebeci unvanına sahip katılımcıların olumsuz bakış açıları Serbest Muhasebeci Mali Müşavir unvanına sahip katılımcıların olumsuz bakış açılarına oranla daha düşüktür. Bu durumda yetki düzeyinin arttıkça sorumluluğun artması ve yasal olarak birtakım unsurların daha düzenli yerine getirilme etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Nitel verilerin analiz sonuçlarına göre ise her iki ilde de meslek mensuplarının büyük çoğunluğu kripto paralara yönelik yasal düzenleme olması gerektiğini savunmaktadır. Kripto paralar ile ilgili yapılacak yasal düzenleme ile kripto paraların kötü amaçlı kullanımının önlenilebileceği, kullanıcılara finansal açıdan yatırım güvencesi sağlanabileceği ve kripto paraların yaygın kullanımının sağlanabileceği görüşü hakimdir. Yasal düzenleme beraberinde kripto para işlemlerinin denetimine ve vergilendirilmesine imkân sağlaması açısından büyük öneme sahiptir. Kripto paralara yönelik düzenleme olmaması gerektiğini savunan az sayıda meslek mensubu ise yasal düzenleme yapılması durumunda kripto para kullanımının azalacağı, kazancının düşeceği ve kripto para piyasasının gerileyeceği yönünde görüş bildirmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının büyük çoğunluğu kripto paraların kullanımını sistemin çok riskli olması, finansal raporlamaya ve vergilendirmeye ilişkin yasal düzenlemenin olmaması, işlemlerin devlet güvencesi altında yapılmaması ve ani yükseliş ve düşüşler yaşanması temel sebepleri ile güvenli bulmamaktadır.

Kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik muhasebe meslek mensupları iki ayrı görüşe ayrılmıştır. Kripto paraların bilançoda “dijital varlıklar” şeklinde ayrı bir hesap sınıfında izlenebileceği ileri süren meslek mensuplarının sayısı, kripto paralar için ayrı bir hesap sınıfına gerek olmadığını ve dönen varlık hesap sınıfı içinde izlenebileceğini belirtenlere göre biraz daha fazladır. Meslek mensupları arasında kripto paraların nakit veya nakit benzeri ya da finansal araç olarak muhasebeleştirilmesi görüşü hakimdir. Araştırma kapsamında elde edilen bu sonucun, Türkiye muhasebe ve finansal raporlama standartları ile çeliştiği bir gerçektir. Standartlara göre kripto paraların stok ya da maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilmesi uygun olmasına rağmen meslek mensupları kripto paraları nakit, nakit benzeri ya da finansal araç olarak nitelendirmektedir.

Yapılan araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde kripto paralar ile ilgili aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Kripto paraların kullanımının artırılması için kripto para birimleri hakkında bireyleri ve işletmeleri bilgilendirmek amacıyla programlar, seminerler ve sempozyumlar düzenlenebilir. Böylelikle tarafların kripto para kullanımına yönelik bilgi düzeyleri artırılıp, bilinçli kullanıcılar ile gelişim sağlanabilir.

- Kripto paralar işleyişleri ve yapıları itibariyle farklı varlıklar oldukları için öncelikle kripto paraların ortak kabul görmüş tanımı yapılmalıdır.

- Kripto paraların muhasebeleştirilmesi için resmi olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

- Literatüre bakıldığında kripto paraların çoğunlukla maddi olmayan duran varlık olarak sınıflandırılması gerektiğine yönelik görüşler yer almaktadır. Bununla beraber farklı görüşler de vardır. Dünya genelinde kabul görmüş olan muhasebe ve finansal raporlama standartları bu noktada kripto paralar için yetersiz kalmaktadır. Kripto varlıkları tam olarak karşılayacak bir standart henüz yoktur. Bunun sebeplerinden biri de kripto paraların işletmeler tarafından farklı amaçlar için kullanılmasıdır. Kripto paralar için genel olarak ulusal düzeyde yasal bir düzenleme yapılarak belirsizlik ortadan kaldırılmalıdır. Kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından kripto paraların muhasebeleştirilmesi gerekir. Kripto paraların muhasebe kayıtlarında izlenebilir hale gelmesi ile denetim mekanizmasının oluşturulması ve vergilendirilmesi de mümkün hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. E. (2018). *Bitcoin Paradan Sonraki En Büyük İcat*. İstanbul: Abaküs.
- Akız, E. H. (2019). *Kripto Paranın Vergilendirilmesi, Muhasebeleştirilmesi ve Denetimi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alıcı, M. & Yanık, S. (2022). Kripto Varlıkların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, MODAV 18. Uluslararası Muhasebe Konferansı Özel Sayısı, 256-297.
- American Institute of Public Accountants & Chartered Institute of Management Accountants. (2019). Accounting for and auditing of digital assets. Retrieved from: <https://www.aicpa.org/content/dam/aicpa/interestareas/informationtechnology/downloadabledocuments/accounting-for-and-audi-ting-of-digital-assets.pdf>. (Erişim Tarihi: 04.06.2021)
- Aslan Ü. (2020). Kripto Para Muhasebesi Üzerine Yapılan Tartışmalar ve Finansal Raporlama Üzerindeki Etkileri. *TİDE Academia Research*, (2), 257-286.
- Aslantaş Ateş, B. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi, SBE Dergisi*, 7(1), 349-366.
- Australian Accounting Standards Board. (2016). Digital currency: A case for standard setting activity. https://www.aasb.gov.au/admin/file/content102/c3/AASB_ASAB_DigitalCurrency.Pdf (Erişim Tarihi: 06.07.2021).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. 27.06.2013 Tarih ve 28690 sayılı Resmî Gazete. “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun”.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. (2013b). Ödeme Sistemleri ve Elektronik Para Kuruluşları. <https://www.bddk.org.tr/Sss-Kategori/Odeme-Sistemleri-ve-Elektronik-Para-Kuruluslari/3>, (Erişim Tarihi: 25.11.2021).
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. 27.06.2014 Tarih ve 29043 sayılı Resmî Gazete. “Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ”.

BBC News. (2014). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57415131> / Erişim Tarihi: 15.01.2022).

Bilgi Teknolojileri ve Eğitim Kurumu (2020). <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf> (Erişim Tarihi: 20.04.2021).

Bitcoinlerim.com (2021). <https://bitcoinlerim.com/odeme-olarak-bitcoin-kabul-eden-sirketler-listesi/> (Erişim Tarihi: 06.09.2021).

Çarkacıoğlu, A. (2016). *Kripto-Para Bitcoin*. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Araştırma Dairesi, İstanbul, 73.

Çetiner Y. (2020). *Kripto Paraların Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesinin İncelenmesi; Bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

Çetinkaya ř. (2018). Kripto Para Gelişimi ve Para Piyasalarındaki Yerinin Swot Analizi ile İncelenmesi. *İİBFD Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademisi Araştırmalar Dergisi*. 2(5), 11-21.

<https://www.coinkolik.com/kripto-para-haberleri/> (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

CoinMarketCap (2021). <https://coinmarketcap.com/tr/?page=49> (Erişim Tarihi: 10.04.2021).

Deran, A., Beller Dikmen, B. & Özçelik, M. (2021). Blok zinciri teknolojisinin ödeme sistemleri, muhasebe bilgi sistemi ve denetim sürecine etkisi; kripto varlıkların finansal tablolarda raporlanması. *Erciyes Akademi*, 35 (3), 1215-1245.

Dizkırııcı, A. S. & Gökgöz, A. (2018). Kripto Para Birimleri ve Türkiye’de Bitcoin Muhasebesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 4(2), 92-105.

Ekiz Y. (2019). *Bir Ödeme Aracı Olarak Kripto Para Birimlerinin Gelişimi ve Türkiye’de Vergilendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10 ed.) Boston: Pearson.

Gröblacher, M. (2018). Cryptocurrencies (Bitcoins) in Financial Reporting-New Challenge for Accountants. Singidunum University International Scientific Conference: The

Role of Financial and Non-Financial Reporting in Responsible Business Operation, 88-93.

Güdelci, E. N. (2020). UFRS kapsamında kripto para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi: kripto paralar gerçekten para mı? *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 237-257.

Icrypex.com (2021). <https://www.icrypex.com/tr/blog/bitcoin-ve-ethereum-arasindaki-farklar-nelerdir> (Erişim Tarihi: 10.04.2021).

Kamu Gözetimi Kurumu. (Ocak 2022). TMS 38 maddi olmayan duran varlıklar standardı. <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10378/TFRS-2022-Seti> (Erişim Tarihi: 10.01.2022).

Kamu Gözetimi Kurumu. (Ocak 2022). TMS 2 stoklar standardı. <https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/10378/TFRS-2022-Seti> (Erişim Tarihi: 10.01.2022).

Karaçalı Ç. (2019). *Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi: Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.

Kaya, S. (2018). Kripto Para Birimleri ve Fıkhi Açından Değerlendirilmesi. İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi (İSEFAM), 1-19.

Kızıl, C., Hanişoğlu, G. & Aslan, T. (2019). *Kripto Paraların Finansal Piyasalara Etkileri ve Muhasebeleştirilmesi*. Bursa: Ekin Yayınevi, 151.

Kızıl, E. (2019). Türkiye'de Kripto Paranın Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 29(155), 179-196.

Koç, F. (2022). Kripto Paranın TMS/TFRS ile uyumlu olarak Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yaklaşımlar. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24 (2), 287-307.

MuhasebeTR.com (2021). www.muhasibetr.com (Erişim Tarihi: 25.04.2021).

Pehlivan İ. (2020). *Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması*. (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Prochazka, D. (2018). Accounting for Bitcoin and Other Cryptocurrencies Under IFRS: A Comparison and Assessment of Competing Models. *The International Journal of Digital Accounting Research*, 18, 161-188.

Raiborn, C. & Sivitanides, M. (2015). Accounting Issues Related to Bitcoins. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 26(2), 25-34.

- Sarıkaya S. (2020). *Kripto Para Birimlerinin Gelişimi ile Türkiye’de Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sayar, A. R. Z., Ergüden, E. & Güven, V. (2021). Bitcoin İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (64), 83-94.
- Serçemeli M. (2018). Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*. (639), 33-66.
- <https://shiftdelete.net/turkiye-kripto-para-kullaniminda-avrupa-birincisi> (Erişim Tarihi: 30.04.2021).
- Şahin, O. N. (2018). TMS&TFRS Işığında Muhasebe Vergi Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 898-923.
- Sixt, E., & Himmer, K. (2019). Accounting and Taxation of Cryptoassets. UNSW: Accounting (Topic).
- Tanrıverdi, M., Uysal, M. & Üstündağ, M. T. (2019). Blokzincir Teknolojisi Nedir? Ne Değildir? Alan Yazın İncelemesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 3(12), 203-207.
- Tavşancıl, E. (2005). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkiye Bilişim Vakfı (2021). <https://bctr.org/bctr-rapor-kripto-varliklarin-vergi-muhasebe-ve-denetim-yonunden-incelenmesi-24859/> (Erişim Tarihi: 16.01.2022).
- TÜRMOB-Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (Mart 2022). 2022 Çalışma Raporu. <https://turmob.org.tr/FaaliyetRaporlari/fb774e8f-2848-48bb-988b-70ee0745a744/2022-faaliyet-raporu> (Erişim Tarihi: 25.06.2022).
- Usta, A. & Doğanterkin, S. (2017). Blockchain 101. https://www.bkm.com.tr/wp-content/uploads/2019/08/15082019_kitap.pdf (Erişim Tarihi: 28.06.2022).
- Uysal, Ü. (2019). *Kripto Para ve Kripto Paraların Ticarete Kullanımı; Girişimcilerin ve Yatırımcıların Kripto Paraya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Ünal, G. & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2), 167-175.

- Ünalan, G. (2019). *Kripto Paraların Vergilendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Üzer, B. (2017). *Sanal Para Birimleri*. T.C. Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü.
- Yalçın, S. (2019). Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Finansman Dergisi*, (81), 101-120.
- Yumuşaker, M. C. (2019). Kripto Para ve Tipleri, Bitcoin Olgusu ve Muhasebesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(12), 1008-1029.
- Yüksel, F. (2020). Kripto Varlıklar ve IFRS Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(2), 429-451.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

BİRİNCİ BÖLÜM: Demografik Sorular

1. Çalıştığınız İl

☐ Kayseri ☐ Kırşehir

2. Cinsiyetiniz

☐ Erkek ☐ Kadın

3. Yaşınız

☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üstü

4. Medeni durumunuz

☐ Bekar ☐ Evli

5. Öğrenim durumunuz

☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

6. Mesleki deneyiminiz

☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐ 16-20 yıl ☐ 21-25 ☐ 26+

7. Mesleki unvanınız

☐ Serbest Muhasebeci ☐ Serbest Muhasebeci Mali Müşavir

İKİNCİ BÖLÜM: Muhasebe Meslek Mensuplarının Kripto Paralara Yönelik Görüşleri

No	MADDELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Kripto para hakkında bilgi sahibiyim.					
2	Kripto para kullanımına hakimiyetim var.					
3	Kripto para sisteminin işleyişini biliyorum.					
4	Kripto para piyasasını takip ederim.					
5	Kripto paraların uluslararası geçerliliğine inanıyorum.					
6	Kripto para dünyası bir balondur.					
7	Kripto para güvenilir değildir.					
8	Kripto para kullanımı sürdürülebilir değildir.					
9	Kripto para kullanımı resmi paranın yerini tutmaz.					

10	Kripto para kullanımı risklidir.					
11	Finansal işlemlerde kripto para kullanımını destekliyorum.					
12	Bir gün etkin bir kripto para kullanıcısı olabilirim.					
13	Kripto paranın gelecekte kullanımı daha da yaygınlaşacaktır.					
14	Türkiye’de kripto paraya ihtiyaç vardır.					
15	Kripto paralar internet alışverişinde en güvenilir para birimidir.					
16	Kripto para kullanımı muhasebe açısından yetersizdir.					
17	Kripto paraların kayıt altına alınmadan denetlenmesi mümkün değildir.					
18	Kripto paraların muhasebeleştirilmesi için yasal düzenleme yapılması gerekir.					
19	Kripto paraların muhasebe kayıtlarının kontrolünü ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla mevcut denetim faaliyetleri içerisinde kripto paralara yer verilmesi gerekir.					
20	Kripto paraların muhasebe işlem izinin sürülmesi kayıt dışı ekonominin önlenmesi açısından önemlidir.					

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesine Yönelik Açık Uçlu Görüşme Soruları

1. Türkiye’de şu anda kripto paralar ile ilgili yasal bir düzenleme yoktur, fakat bu konuda çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Sizce kripto paraların kullanımına yönelik yasal bir düzenleme olmalı mıdır? Neden?
2. Kamuoyunda çıkan haberlerde hem kripto para işlemi yaparak çok fazla gelir eden hem de kripto para borsalarında dolandırıldıklarını iddia eden tarafları görüyoruz. Kripto para kullanımını siz nasıl değerlendirirsiniz? Kripto paralar ile yapılan işlemler sizce güvenli mi?
3. Bilançoda yer alan varlıklar dönen ve duran varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır. Dijital bir çağda yaşıyoruz ve dijital varlıkların alt kategorisi olarak nitelendirilen kripto varlıkları bilançoda “Dijital Varlıklar” şeklinde farklı bir gruba dahil ederek sınıflandırabilir miyiz?
4. Kripto paralar sizce daha çok hangi varlık grubunda kayda alınmalıdır? Kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini değerlendirebilir misiniz?

EK 2: ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı ve Soyadı	Pelin ÜSTÜNSOY
Eğitim Durumu	
Lisans	Nevşehir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü (2007-2011)
Yüksek Lisans	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı (2020-2023)
Yabancı Dil (ler) ve Düzeyi	
İngilizce	Orta